



SZANYI ÁGNES

KÉNYSZERBŐL A FELSŐOKTATÁSBA

**KEVÉSBÉ EGYENLŐ DIPLOMÁK
ÉS DIPLOMÁSOK**

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ

A kutatási programot az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet végezte az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány támogatásával. Projekt azonosító: Echo K123/2005.

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
H-8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: (22) 502-276, Fax: (22) 379-622
projekt@echosurvey.hu, www.echosurvey.hu



Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerző, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet

8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.

Tel: +36 (22) 502-276

Fax: +36 (22) 379-622

www.echosurvey.hu

info@echosurvey.hu

TARTALOM

1. A VIZSGÁLAT HÁTTERE	3.o.
A kutatás célja	3.o.
A kutatás fő kérdései, elméleti alapjai	3.o.
Kutatási hipotézisek	4.o.
Kutatási módszer	4.o.
Mintavétel	6.o.
Adatfeldolgozás	8.o.
2. ELMÉLETI HÁTTÉR	10.o.
Az Európai Unió irányelvei	10.o.
Szakirodalom áttekintése	12.o.
3. A FELSŐOKTATÁS, ÉS A FELSŐOKTATÁSBAN TANULÓK HELYZETELEMZÉSE	22.o.
Felsőoktatás a statisztikák tükrében	22.o.
Diplomás pályakezdők munkaerő-piaci helyzete	32.o.
Szakemberek véleménye	33.o.
4. PIACKÉPES ÉS KEVÉSBÉ PIACKÉPES DIPLOMÁK	38.o.
Szakemberek véleménye	37.o.
5. KÉNYSZERBŐL A FELSŐOKTATÁSBA	42.o.
Demográfiai adatok elemzése	42.o.
Oktatási adatok elemzése	45.o.
Motivációk attitűdök	51.o.
ÖSSZEFOGLALÁS	101.o.
Szakirodalom	104.o.

1. A VIZSGÁLAT HÁTTERE

A kutatás célja

Az utóbbi években folyamatosan nő a diplomás pályakezdő munkanélküliek száma. Erre a felsőfokú intézmények új szakok és képzési formák indításával próbálnak válaszolni. Ezek egy része természetesen megfelel az újonnan – elsősorban a multinacionális vállalatoknál - megjelenő munkaerő-piaci igényeknek (humán erőforrás-menedzser, felnőttképzés-szervező), de nagy részük kevésbé körülírható profilú és kevésbé piacképes képzést nyújt. Az ilyen típusú képzések legnagyobb része az állami támogatású alapképzések mellett költségtérítéses formában is elérhetővé vált olyan személyek számára, akik esetleg nem feleltek meg a nappali, állami finanszírozású képzés követelményeinek.

Az oktatási intézmények számára az új szakok beindítása és költségtérítéses képzések „jó üzletté” váltak, a tanulók számára pedig biztosítottá vált a diploma megszerzése abban a hitben, hogy annak birtokában anyagilag és erkölcsileg megbecsült munkához jutnak. A munkaerő-piaci igények változása és a túlképzés azonban fordított tendenciát idézett elő.

Az új képzési formákat egyre több egyetem indította be az országban, amelynek eredményeképpen a munkaerő-piaci keresleten felüli számban képezték a tanulókat, és a diploma megszerzése után egyre kevesebb eséllyel tudtak elhelyezkedni a képzésben résztvevő egyének.

A kutatás elsődleges célja az volt, hogy megvizsgálja a felsőoktatás azon szegmenseit, amelyek csak kevésbé piacképes képzést nyújtanak, és amelyeket valószínűleg kényszerből választanak a fiatalok a pályakezdő munkanélküliség kikerülése végett. A kutatásban azt vizsgáltuk, hogy ez a karrierválasztás mennyiben változtatja meg a munkavállalási lehetőségeket, és mennyiben jelenti csupán a munkanélküliség elodázását, újratermelve a problémát egy későbbi időpontban.

A kutatás fő kérdései, elméleti alapjai

A kutatás egyik fő kérdése a kutatási tervben körülírt, újonnan megjelenő, kevésbé piacképes szakoknak a pontos meghatározása volt, amelyekre könnyebb bejutni, és így azoknak a fiataloknak is alternatívát nyújtanak, akik nem tudnak az állami finanszírozású képzés követelményeinek megfelelni.

Ehhez elsősorban a munkaerőpiacon jártas, diplomás pályakezdő fiatalokkal foglalkozó szakembereket kérdeztünk meg, és az ő információik valamint oktatási rangsorok, és munkaügyi adatok alapján egy objektív feltételrendszert alakítottunk ki.

A kutatás során több cikket és tanulmánykötetet is feldolgoztunk, mint elsődleges szakirodalmat. Az alábbi tanulmányok adták a kutatás elméleti keretét, melyet összefoglalóan a beszámoló második fejezete tartalmaz.

- BEREINÉ DOBOS Irma: Felsőfokú végzettségű munkanélküli pályakezdők / Bereiné Dobos Irma, M. Felsőokt, 1993/3
- BOYLAN, R. D The Effect of the Number of Diplomas on Their Value / R. D. BOYLAN in: Sociology of Education, 1993. 66.évf. No.3. 206-222.p.
- Galasi Péter - Timár János: Pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon In: Magyar felsőoktatás, 11. 1-2. 2001
- Fábri György: A felsőoktatás munkaerőpiaci visszajelzései : a kutatások tükrében in. Magyar felsőoktatás, 11. 3. 2001. - 33-35.p.
- Blaskó Zsuzsa: Pályakezdő diplomások a munkapiacra - egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat néhány tanulsága in. Educatio 11. 2. 2002. - 301-312.p.

Kutatási hipotézisek

A kutatás kezdetekor három hipotézist állítottuk fel:

1. A felsőoktatásnak vannak olyan szegmensei, képzési irányai, amelyek kevésbé piacképes képzést nyújtanak, és ezeket a képzési formákat a fiatalok számos esetben pusztán az azonnali munkanélküliség elkerülése érdekében veszik igénybe.
2. Ez a karrier-választás jelentősen nem javít a fiatal munkaerő-piaci pozícióján, pusztán újratermeli ugyanazt a problémát egy későbbi időpontban, vagy egy másik szinten.
3. Ez a folyamat egybevág a diplomák inflálódásával, amelynek során a társadalomban folyamatosan közvetített kép (a diploma fontossága) és a felsőfokú végzettségre építő munkaerőpiac bővülése egymással nincs összhangban.

Kutatási módszer

A kutatás lépései

A téma összetettsége és a célcsoport beazonosításának nehézségei miatt komplex módszertan alkalmazása vált szükségessé, kvalitatív és kvantitatív módszereket egyaránt alkalmaztunk. A kutatás során újonnan megjelent, kevésbé piacképes szaknak tekintettük azokat a szakokat, amelyeket a munkaerő-piaci szakemberek az interjúk során kevésbé piacképes szakként említettek, ha az elmúlt 10

évben indultak, és ha olyan felsőoktatási intézményben oktatják, amelyet a rendszerváltás óta alapítottak.

Kutatásban a piacképes diploma feltételének tekintettük, hogy a diplomás a szakterületen belül tudjon vele elhelyezkedni, ugyanis a mi feltételezésünk az, hogy az, aki 4-5 évet eltöltött egy diploma megszerzésével, az valószínűleg elsősorban a végzettségének megfelelő állásban szeretne elhelyezkedni, és ha ez nem sikerül neki, akkor nagyobb valószínűséggel lesz elégedetlen és boldogtalan. Ezt a feltételezésünket a szakemberek véleménye is alátámasztotta

1. A kutatás során először információt gyűjtöttünk a felsőoktatás jelenlegi helyzetéről a fellelhető külföldi és magyar szakirodalom, az eddigi kutatások, munkaügyi adatok és statisztikák felhasználásával.

2. Második lépésként információt gyűjtöttünk a különböző felsőoktatási intézmények szakjairól a piacképesség szempontjából. Elsősorban pályakezdő diplomásokkal foglalkozó szakembereket, fejezőkötőket, munkaügyi központokban dolgozókat, egyetemi karrier irodák és munkaerő-közvetítő cégek munkatársait kérdeztük meg, valamint, felsőoktatási statisztikákat, rangsorokat, felvételi adatokat, munkaügyi adatokat vettünk figyelembe.

A szakemberekkel készült interjúk vezérfonala a következő kérdéskörökre épült:

- a diplomás pályakezdők általános munkaerő-piaci helyzete
- piacképes és kevésbé piacképes diplomák
- intézmények közötti különbségek
- új, kevésbé piacképes szakok

3. Ezután országos kérdőíves adatfelvételt (survey) készítettünk közel 800 felsőoktatásban tanuló diák megkérdezésével, a diákok szakválasztási motivációiról, az iskolával való elégedettségükről, munkaerő-piaci elvárásaikról, a szak piacképességével kapcsolatos információikról, jövőbeni elképzeléseikről. A diákokat véletlenszerűen kiválasztott felsőoktatási karokon kijelölt szakok szerint kérdeztük meg. A szakokat úgy választottuk ki, hogy köztük hasonló arányban legyenek piacképesek és nem piacképesek.

A végleges kérdőív 8 oldalas lett és 160 kérdést tartalmazott a demográfiai alapadatokkal együtt.

4. A statisztikai adatok elemzése nem ad lehetőséget arra, hogy a kutatási célok eléréséhez kellőképpen mélyen megismerhessük a felsőoktatásban tanulók motivációit, attitűdjeit. Ehhez a szükségesnek látszott mélyinterjúk készítése. Az interjúkat 15 diákkal készítettük, akik kevésbé piacképes szakokon tanulnak.

A hallgatói strukturált mélyinterjúk vezérfonala a következő kérdéskörökre épült:

- gyermekkor, család:
- pályaválasztás, motivációk
- munkaerő-piaci elvárások
- a diplomás pályakezdők általános munkaerő-piaci helyzete

Mintavétel

A kutatás célkitűzéseinek megvalósítása érdekében érdemes volt úgy mintát venni a felsőoktatásban jelenleg tanuló hallgatók közül, hogy a kutatási tervben megjelölt célcsoportunk motivációit, attitűdjeit össze tudjuk hasonlítani egy velük ellentétes jellemzőkkel bíró csoport attitűdjeivel. Erre egy olyan csoport a legalkalmasabb, amelynek tagjai hagyományos, elismert, és piacképes szakokra járnak, klasszikus, nagy múlttal rendelkező felsőoktatási intézményekben. Ahhoz, hogy a megkérdezettek között egyaránt legyenek olyanok, akik fentebb definiált újabb szakokon tanulnak és olyanok is, akik a kontroll-csoportot alkotják egy nagymintás, 800 fős kérdőíves adatfelvételt készítettünk.

A konkrét mintavételnél, mivel a felsőoktatási intézmények adatvédelmi szempontból nem adhatják ki hallgatóik adatait, az előre eltervezett módszertani lehetőségeket tekintve egy lehetőségünk maradt. A Felsőoktatási Felvételi Iroda által nyilvántartott összes magyar felsőoktatási intézmény karaiból vettünk egyszerű, véletlen mintavételi eljárással mintát. Így 36 kar került a mintába. Ezekben a karokon úgy választottuk ki a szakokat, hogy végül nagyjából hasonló arányban legyenek piacképes és nem piacképes szakok. A szakokat piacképesség szerint, a szakemberektől kapott információk alapján kategorizáltuk.

Így két fontos dimenzió mentén, a piacképesség és az új – klasszikus dimenzió mentén négy csoportot alakítottunk ki: klasszikus - piacképes, klasszikus - nem piacképes, új - piacképes, új - nem piacképes szak. Később, a kutatás egy részében csak a két korábban már említett csoportra koncentráltunk.

Második lépésként az adott karon kellett kiválasztani a mintába kerülő hallgatókat. A hallgatók kiválasztása „hólabda-módszer”-rel történt a felsőoktatási intézmény területén.

A módszer lényege, hogy a kérdezőnek olyan hallgatót kellett keresnie, akire illenek a kritériumok, azaz a megfelelő intézmény megfelelő szakára jár. A lekérdezés után, megkérték a válaszadót, hogy ajánljon két olyan személyt (fő név, pót név), akire szintén illenek a kritériumok, és

válaszolna is a kérdőívre. Ha a fő név megtagadja a választ, akkor a kérdező a pótnévnél folytatja a kérdezést. Ha sikerült lekérdezni az ajánlott személyt, tőle újabb két ajánlott személy nevét kellett kérni. Ha a megkérdezett nem tudott ajánlani senkit, vagy se a főnév, se a pótnév nem akart válaszolni, egy új hallgatóval újra indult a folyamat.

Válaszmegtagadás esetén az alany elérhető volt ugyan és képes is lett volna válaszolni, de nem akart. Ennek különféle okai lehettek, voltak egyszerűen indok nélküli válaszmegtagadók, aktuális állapotra hivatkozók, elfoglaltságra hivatkoztak, túlzottan bizalmatlanok stb. Válaszmegtagadónak tekintettük azt, aki mereven elzárkózott a felméréstől.

A kutatás empirikus adatfelvételét az Intézetünk mellett működő Echo Research Center végezte. A végső mintába 792 hallgató került. A következő, véletlen mintavétellel kiválasztott karok megjelölt szakjain kérdeztük meg a hallgatókat.

Kar	szak	kérdőívek száma
Eötvös József Főiskola Pedagógiai Fakultás	vállalkozásszervező	22
Budapesti Corvinus Egyetem Élelmiszertudomány Kar	kertészmérnöki	22
Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar	közgazdasági	22
Berzsenyi Dániel Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar	bármely	22
Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Kar	külgazdasági	22
Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar – Budapest	közgazdász	22
Budapesti Kommunikációs Főiskola	bármely	22
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	közgazdász-gazdálkodási	22
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki és Informatikai Kar	villamosmérnök	22
Budapesti Műszaki Főiskola Bánki Donát Gépészmérnöki Főiskolai Kar	gépészmérnök	22
Budapesti Műszaki Főiskola Kandó Kálmán Villamosmérnöki Főiskolai Kar	villamosmérnök	22
Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar	jogász	22
Debreceni Egyetem Fogorvostudományi Kar	fogorvos	22
Dunaújvárosi Főiskola	műszaki menedzser	22
Eötvös József Főiskola Műszaki Fakultás	bármely	22
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	bármely	22
Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar	bármely	22

Gábor Dénes Főiskola	informatikus közgazdász	22
Harsányi János Főiskola	idegenforgalom és szálloda	22
Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar	művelődésszervező, tanító, informatikus könyvtáros	22
Kodolányi János Főiskola	általános szociális munkás, nemzetközi kapcsolatok	22
Károly Róbert Főiskola Mezőgazdasági Főiskolai Kar	bármely	22
Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Kar	gépészmérnök	22
Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar	közgazdász	22
Modern Üzleti Tudományok Főiskolája	bármely	22
Nyugat-Magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar	földmérő és földrendező mérnök	22
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai Kar	műszaki informatikai	22
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet	humán szerv., műv.szerv., személyügyi szerv., inform.könyv.	22
Szolnoki Főiskola	kereskedelmi	22
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Kereskedelmi és Vállalkozási Akadémia	vállalkozásszervező	22
Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar	bármely	22
Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar	általános orvos	22
Szegedi Tudományegyetem Gyógyszerésztudományi Kar	gyógyszerész	22
Tomori Pál Főiskola	gazdálkodási magyar ny., külgazdasági magyar ny., bármely	22
Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Főiskolai Kar	óvodapedagógus, tanító	22
Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar	bármely	22

Azért, hogy a hallgatók motivációit, attitűdjeit alaposabban megismerhessük, a kérdőíves adatfelvétel mellett részletes, célzott interjúkat készítettünk a felsőoktatásban tanuló, kevésbé piacképes szakokra járó hallgatók körében. 15 interjú készült így.

Adatfeldolgozás

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi problémákat, intézményeket, öt illetve hétfokú skálán. A határ az ötfokú skála esetén a 3-as

volt, hétfokú skála esetén a 4-es érték. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, elutasítást stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, támogatottságot stb.) jelez.

Az elemzés során a gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk. A leggyakoribb többváltozós elemzési forma a következők voltak:

- * A klasszikus, piacképes szakokra és az új, kevésbé piacképes szakokra járók válaszhai közötti különbségeket általában független mintás t-próbával teszteltük. Alacsonyabb mérési szinten bizonyos kérdések háttér változókkal való összefüggésekor a függetlenséget Chi-négyzet hipotézis tesztelése alapján illetve vonatkozó statisztikai próbák mentén teszteltük.

2. ELMÉLETI HÁTTÉR

Az Európai Unió irányelvei

Mielőtt rátérnénk a szakirodalom, és a korábbi kutatások, statisztikák bemutatására, elemzésére röviden ismertetjük az Európai Unió foglalkoztatáspolitikai irányelveit, különös tekintettel, az oktatáspolitikával kapcsolatos irányelvekre, valamint a Magyarországnak megfogalmazott ajánlásokra.

A tagállamok vezetői sokáig úgy gondolták, hogy nincs szükség közös foglalkoztatáspolitikára, azonban a '90-es évek általános válságjelenségei, az alacsony foglalkoztatási ráta, és a magas, 10%-ot meghaladó munkanélküliség arra készítette őket, hogy lépéseket tegyenek: az addigi a munkanélküliség csökkentésére irányuló törekvéseket a foglalkoztatás növelésének közös célja váltotta fel.

Az EU-nak a foglalkoztatási helyzet romlása mellett egy másik kihívással is szembe kellett néznie a '90-es évek során. A versenyképesség megőrzése érdekében át kell térnie a tudásalapú gazdaságra, ahol a kutatás és fejlesztés valamint a humán tőke beruházások biztosítják a fejlődést. Míg az Egyesült Államokban a munkavállalási korú népesség 39%-a felsőfokú végzettségű, addig az Európai Unióban csak 20% ez az arány. Az Egyesült Államokban 1000 lakosra 8,1 kutató jut – Japánban 9,7 – addig az Unióban csak 5,1. Ezért hosszútávon a diplomások számának növelése a cél az Unióban.

Ennek eredményeként a közös foglalkoztatáspolitikát 1997-ben, az Amszterdami Szerződéssel került a közösségi politikák közé, mint a közösségi szociálpolitika speciális területe. Azért maradt a foglalkoztatáspolitikát speciális terület, mert az EU csorbítatlanul hagyja a tagállamok kompetenciáját, és nem törvényi úton próbálja segíteni a közös célok elérését. Az Európai Bizottság évenként foglalkoztatási irányvonalakat fogalmaz meg, és ajánlásokat tesz a tagállamoknak, majd a tagállamok az irányelveknek megfelelő akcióterveket készítik, amit a Bizottság számon kér.

Az első években az irányvonalak négy fő cél köré csoportosultak. Ez a négy cél a foglalkoztathatóság javítása, a vállalkozókészség fejlesztése, a munkavállalók és a vállalkozások alkalmazkodó-képességének javítása, valamint a nők és férfiak egyenlő esélyeinek erősítő politikák előtérbe helyezése volt. Az eredmények és hiányosságok mérlegelése után 2003-ban elfogadták a 2003-2006-ra előirányzott 3 átfogó célt, és 10 prioritást. A három átfogó cél, ami köré a prioritások nagy része is szerveződik: a teljes foglalkoztatás, a munka minőségének és termelékenységének javítása, és a társadalmi kohézió és befogadás erősítése. A prioritások között van a humán tőke fejlesztése és az egész életen át tartó tanulás támogatása is. Európa népességének lassú elöregedése miatt a jövőben a csökkenő foglalkoztatottságot a munka termelékenységének jelentős javulásával kell ellensúlyozni. Erre lehet válasz, ha többet és hatékonyabban ruháznak be az EU-tagállamok a humán tőkébe, és az élethosszig tartó tanulásba.

A 2005-2008-ra megfogalmazott foglalkoztatási irányvonalak között szerepel az oktatási és képzési rendszer hozzáigazítása az új kompetencia-követelményekhez.

A magyar oktatási rendszer működésében több szempontból is hiányosságok fedezhetők fel – derül ki az Európa Tanácsnak készült Wim Kok-jelentésből és a Nemzeti Foglalkoztatási Akciótervből is.

Lényeges hiányosságok mutatkoznak a kutatásunk szempontjából érintett területen: az oktatási rendszer és a munkaerőpiac közötti kapcsolatok területén is.

Bár az utóbbi évtizedben jelentősen emelkedett az általános iskolai végzettség szintje, nincs összhang az oktatási-képzési rendszer kibocsátása és a munkaerő-piaci kereslet között. A jelentésből kiderül, hogy ez főként arra vezethető vissza, hogy „a munkaerő-keresletre vonatkozó információk nem befolyásolják az oktatási-képzési szervezetre vonatkozó döntéseket”. A felsőoktatás ugyan dinamikusan bővült, de a képzés szervezete nem igazodott a gazdaság tényleges szakember szükségletéhez: csökkent a műszaki, a természettudományos képzésben résztvevők aránya, nőtt a humán és társadalomtudományi tanulmányokat folytatóké. Az utóbbi években a diplomás pályakezdők elhelyezkedése nehezebbé vált – derül ki a jelentésekből.

Az utóbbi évek nemzetközi összehasonlító tanulmányai arra is rámutattak, hogy a magyar oktatási rendszer nem biztosítja megfelelően az egész életen át tartó tanuláshoz és a munkaerőpiacra való beilleszkedéshez szükséges ismereteket és készségeket, ugyanis hiányosságok vannak a kulcskompetenciák, a társadalmi kompetenciák és az aktív tanulási és kommunikációs képességek átadása terén.

Mivel továbbra is jelentős különbségek vannak az oktatás minősége és az egyes képzési szintekhez és típusokhoz való hozzáférés tekintetében a település méretétől és a családi háttértől függően, az oktatás nem tudja érdemben kompenzálni a társadalmi különbségekből fakadó hátrányokat.

A szakképzés struktúrája sem tudott kellő gyorsasággal és rugalmassággal alkalmazkodni a gazdaság igényeihez.

A Kormány 2004-ben válaszlépéseket tett ezeknek a hiányosságoknak a pótlására. Ezek a válaszlépések az oktatásban részt vevő felnőttek számának növelésére, az életen át tartó tanulás közoktatási megalapozására, a szakképzés rendszerének fejlesztésére és munkaerő-piaci igényekhez való alkalmazkodására valamint a felsőoktatás szerkezeti és tartalmi fejlesztésére irányult.

A felsőoktatás fejlesztésével kapcsolatban a kormány a 2004-2006-os évben pályázat útján a következő felsőoktatási intézményi fejlesztéseket támogatja:

- felsőfokú szakképzési és BA programok kialakítása a gazdasági és üzleti oktatás, az informatika, a tanárképzés, a humán és a tudományos oktatás területén;

- átképzési, továbbképzési programok és rövid ciklusú kompetencia tanfolyamok kialakítása a munkaerő-piaci igények figyelembevételével,
- a felsőoktatási intézmények vezetői, tanárai és kutatói vezetési képességeinek fejlesztése, a minőségközpontú intézményi működés javítása,
- a humán erőforrások fejlesztése és bővítése a K+F területén.

A képzési rendszer szerkezeti elégtelenségeinek felszámolása érdekében biztosítani kell a pályakezdőkről gyűjtött információk visszacsatolását. A végzett hallgatók végzés utáni pályájának vizsgálatára a Fiala Diplomások Életpálya Vizsgálata program keretében kerül sor.

A szakirodalom áttekintése

A társadalomtudományok területén az elmúlt években megnőtt azoknak a hosszabb-rövidebb lélegzetű tanulmányoknak a száma, amelyek az iskolai végzettség, és a munkaerő-piaci esélyek közötti összefüggésekkel foglalkoztak. Ezek a tanulmányok azonban legtöbbször csak az alapfokú, középfokú és felsőfokú végzettségek közötti különbségeket vizsgálták. Az egyes felsőfokú diplomák piacképessége közötti különbségekkel eddig nem igazán foglalkozott a szakirodalom.

A másik jellemzője ezeknek a tanulmányoknak, hogy általában a közgazdaságtan felől közelítik meg az oktatás témáját. Ha a fő kérdéseinket csak részben érintik is, sok hasznos információval szolgálhatnak, ezért röviden ezekkel a tanulmányokkal is foglalkozunk kell.

Csak a közelmúltban jelentek meg az első felsőoktatási rangsorok, amelyek a diplomákat és a képzőintézményeket állították különböző szempontok szerint sorba. Ezek a rangsorok általában a diákok véleményét, a felvételizők számát vagy a ponthatárokat veszik figyelembe, nem a piacképességet, így kutatásunkban csak korlátozottan tudtuk hasznukat venni.

A diplomás pályakezdők helyzete a rendszerváltás után

A felsőfokú végzettségű munkanélküli pályakezdők helyzete már 1993-ban is foglalkoztatta a szakembereket.

A munkanélküliség a rendszerváltás után hirtelen addig nem tapasztalt méreteket öltött. A munkanélkülien belül a pályakezdő diplomás munkanélküliek helyzetéről Bereiné Dobai Irma számolt be a Felsőoktatás című folyóiratban, 1993-ban. Míg a '80-as évek végén a 30 ezer főt sem érte el a munkanélküliek száma, addig 1992-ben 663 ezer regisztrált munkanélküli volt, tehát a növekedés 23 szoros volt¹, a munkanélküliségi ráta pedig, 10,2%-ra ugrott. A felsőfokú végzettségűek aránya a

¹ Forrás: Bereiné Dobos Irma: Felsőfokú végzettségű munkanélküli pályakezdők. Felsőoktatás 1993/3

foglalkoztatottak között 13,8% volt, míg a munkanélküliek között 4,1%. Ezzel az aránnyal a legjobb helyzetben ők voltak az iskolai végzettség szerint kialakított csoportok között. De a pályakezdők már akkor is nehezebb helyzetben voltak, mint a többi korcsoport. A 15-19 évesek között 31%-os a 20-24 évesek esetében 14,2%-os volt a munkanélküliség. A szerző arról is közöl adatokat, hogy kik voltak a diplomások munkanélküliek között a legtöbben. 1992-ben az üzemmérnökök voltak a legtöbben, 1556 fővel, a mezőgazdasági mérnökök 813 fővel és a gépészmérnökök 761 fővel. A betöltetlen állások száma ezekhez, a számokhoz képest, nagyon alacsony volt. Első helyen a gépészmérnöki és a közgazdász állás állt, mindössze 27 állásajánlattal, utána az építészmérnök következett a 25 ajánlattal, és a villamosmérnök 23 ajánlattal. A számokból jól érzékelhető, hogy milyen szintű egyenlőtlenségek voltak a kínálat és a kereslet között.

A tanulmány írója arra hívja fel a figyelmet a cikk végén, hogy mivel az iskoláztatás költsége nő az iskolai végzettség emelkedésével, és ez a költség a családokat és a nemzetgazdaságot közösen terheli, mindent meg kellene tenni azért, hogy a diplomások munkába állása biztosított legyen.

Diplomás pályakezdők ma

Nézzük, a szakirodalom tükrében hogyan változott a felsőfokú végzettségű pályakezdők helyzete mára.

2000 óta több érdekes hazai és nemzetközi kutatás is készült ezzel kapcsolatosan, aminek egy részét a felsőoktatással foglalkozó folyóiratokban közölték, másik részük pedig, önálló kötetben jelent meg.

Míg a '90-es évek elején az általános munkanélküliségi robbanás hatását vizsgálták a diplomásokra, addig az utóbbi 5 évben egyre több oktatással foglalkozó szakember foglalkozik egy másik jelenség, az oktatási expanzió hatásával a diplomás pályakezdők esélyeire, és az oktatás minőségére. (Gondoljunk arra a táblázatra, amely a felsőoktatásban tanulók létszámának növekedését mutatta be 1990 óta

Ezekkel, a kérdésekkel foglalkozik Galasi Péter, Tímár János, Varga Júlia tanulmánya is, mely szintén a Felsőoktatás című folyóiratban jelent meg 2001-ben. A tanulmány egy kutatás nyomán íródott. A szerzők elsősorban arra szeretnék felhívni a figyelmet, hogy a felsőoktatásban tanulók létszámának rohamos növekedése többek között az oktatási kibocsátás szerkezetének és minőségének elemzését igényli. Az oktatási expanzióval – az iskolába járás időtartamának meghosszabbodásával, valamint a felsőfokú képzés részvételi arányainak növekedésével – megnőtt a képzésből a munka világába való átmenet jelentősége. Az átmenet, nemzetközi tapasztalatok szerint, a fiatalok életpályájának első 10 éve. Azért számolnak 10 évvel, mert egyre gyakrabban megfigyelhető jelenség, hogy a fiatalok életpályájában keverednek a képzés és a munkaerő-piaci életpálya szakaszai. Vannak, akik már felsőfokú tanulmányaik megkezdése előtt kilépnek a munkaerő-piacra, vagy a tanulmányaikkal

párhuzamosan dolgoznak. Egyre gyakoribb az is, hogy valaki megszakítja tanulmányait, és kilép a munkaerő-piacra, vagy éppen a munkaerő-piacról tér vissza az oktatásba. Ezek a lehetőségek okozzák, hogy a fiatalok nem a minimálisan szükséges idő alatt végzik el az adott iskolát, az iskolába járás időszaka megnyúlik². Végül számítani lehet az élethosszig tartó tanulás lehetőségének megjelenésére, ami tovább színesíti az oktatási képet.

A szerzők szerint ezen okok miatt nem a munkaerő-piacra kilépés pillanatában kell a fiatalok munkaerő-piaci illeszkedésének sikerességét vizsgálni, hanem hosszabb távon. Eszerint, számukra az átmenet sikeressége attól függ, hogy az oktatás mennyire készíti fel a fiatalokat az élethosszig tartó tanulásra, és a munkaerő-piaci beilleszkedésre. Ebből következik az is, hogy a sikeres beilleszkedés megítélésénél nem tekintik feltételnek, hogy valaki alapszakjának megfelelő foglalkozást gyakoroljon.

A szerzők beszámolnak arról a kutatásról, amit 1999-ben végeztek az 1998-ban végzettek között. Azt vizsgálták, hogy hogyan alakult a diplomás pályakezdők életpályája egy évvel a végzés után. A végzettek 6%-a volt munkanélküli, ugyanennyi a nem tanuló inaktív, 7,6%-uk iskolarendszerű képzésben tanult tovább, körülbelül négyötödük pedig, foglalkoztatott volt. Végzettségük szerint is vizsgálták a foglalkoztatottakat. Az orvostudományi, műszaki, és társadalomtudományi végzettségűek körében magas volt a foglalkoztatottak aránya, míg az agrártudományok és a természettudományok területén végzettek között viszonylag alacsony volt. Az egyetemi illetve a főiskolai végzettség szakterületenként változóan hatott a foglalkoztatottság arányára.

A kutatók azt is felmérték, hogy mekkora az illeszkedés a végzettség a foglalkozások között. Az eredmény nem túl biztató szociológiai szempontból, hiszen összességében a foglalkoztatottak mindössze 45%-a dolgozott a végzettségének megfelelő állásban. Az illeszkedés tudományterületenként változó volt. Az orvostudományi végzettségűek 79%-a, a bölcsész végzettségűek 55%-a, a társadalomtudományi és természettudományi végzettségűek 53%-a, a műszaki végzettségűek 41%-a, a művészeti végzettségűek 18%-a kapott végzettségének megfelelő állást. Az agrártudományi diplomával rendelkezők voltak e szerint a felmérés szerint a leghátrányosabb helyzetben, az ő esetükben ugyanis, mindössze a végzettek 13%-a tudott végzettségének megfelelő munkakörben elhelyezkedni.

A szerzők azonban, felhívják arra a figyelmet, hogy a végzés után egy évvel a fiatalok még csak az elején vannak annak az átmeneti időszaknak, amikor sikeres, sikertelen próbálkozások során próbálják megtalálni a helyüket a munkaerő-piacon.

² Ez a közgazdasági megközelítése a tanuló évek meghosszabbodásának. A szociológiai elméletekkel, magyarázatokkal később foglalkozunk.

Az oktatás expanziójával párhuzamos társadalmi folyamatokat elemzi Virág Ildikó az MTA Közgazdaságtani Kutatóintézetének tanulmánykötetében „A munkapiacra eladható képzettség a családi költségvetés tükrében” című tanulmányában. A tanulmányban a szerző azokat a tényezőket igyekezett feltárni, amelyek jó esélyeket biztosítanak a fiataloknak a munkaerőpiacra jól eladható képzettség megszerzésére. Ugyanakkor azoknak a fiataloknak is igyekezett feltárni a családi hátterét, akik hátrányos helyzetben vannak a munkaerőpiacra.

A kutatásuk, amely nemzetközi kutatáshoz kapcsolódott, sikerült erős kapcsolatot kimutatni a háztartások jövedelmi viszonyai, a szülők munkaerő-piaci aktivitása, a háztartások társadalmi hierarchiában elfoglalt helye, a szülők iskolai végzettsége, a lakóhely településtípusa, és a fiatalok tanulási és munkaerő-piaci esélyei, valamint sikeressége között.

Az oktatás, és főleg a munkaerő-piaci szereplés szempontjából azok a fiatalok vannak rosszabb helyzetben – derül ki a tanulmányból – akik rosszabb anyagi körülményekkel küszködő - az alsó hat jövedelmi decilisbe tartozó - háztartásokban élnek, mindkét szülő, vagy a családfő inaktív, illetve alacsonyabb státusú foglalkozása van, és azok a fiatalok, akik a településhierarchia alacsonyabb fokán álló településen élnek. Egyértelmű, hogy az egyszülős háztartásokban ezek a hátrányok még inkább fokozódnak.

A mobilitás halvány jelei azért megmutatkoztak a vizsgált időszakban. Egyrészt nőtt azok száma, akik érettségit adó középiskolát választanak, valamint általában nőtt a résztvevők száma a közép- és felsőoktatásban. Ezzel párhuzamosan csökkent a munkaerőpiacról kiszorulóknak száma, és nőtt a dolgozók aránya.

Kiderült viszont, hogy a mobilitás nem mindenkinek elérhető lehetőség. Van ugyanis a fiataloknak egy olyan, halmozottan hátrányos csoportja, akinek a mutatói négy év alatt nem változtak, és a vizsgált években folyamatosan a leghátrányosabb csoportnak mutatkoztak. Ez az immobil csoport úgy jellemezhető, írja Virág, hogy az alsó két jövedelmi decilisbe tartoznak, inaktív családban élnek, ahol a háztartásfő maga is legtöbbször munkanélküli, foglalkozása szerint, legtöbbször betanított, vagy segédmunkás, kisebb településeken élnek, és a szülők iskolai végzettsége legfeljebb szakmunkásképző.

Van, azonban a fiataloknak egy másik „immobil” csoportja, ahol azonban ez az immobilitás éppen a halmozott előnyök rögzülését jelenti. Ők olyan háztartásokban élnek, amelyek a felső két jövedelmi decilisben tartoznak, aktív családdal, aktív háztartásfővel, aki vezető, vagy felsőfokú szakalkalmazott, és mindkét szülő legalább felsőfokú végzettségű. A két szélső csoport között kimutatható némi mobilitás mindkét irányban. Sajnos, a negatív irányú mobilitás sok háztartást érintett kisebb-nagyobb mértékben, ezt általában az anyagi helyzet romlása idézte elő. A romlás leginkább azokat a családokat érinti, akikről már korábban is kiderült, hogy szinte egy teljesen immobil alsó réteget alkotnak. De érintette ez

a romlás azokat a háztartásokat is, ahol a családfő ugyan aktív, de középfokú ügyvivő, vagy szakmunkás, illetve a budapesti háztartásokat. Több ilyen romló anyagi helyzettel küzdő családban a mutatók alapján kimutatható, hogy csökkent az oktatáshoz való hozzájutás lehetősége, ami elsősorban a továbbtanulással, sportkörökön és különórákon való részvétellel kapcsolatos döntésekre van hatással.

Mivel a romlás azokat a családokat érintette leginkább, akik már eddig is egy alacsony immobil státuszban voltak, Virág azt a következtetést vonja le, hogy a polarizáció erősödött a vizsgált négy évben, azaz nőtt a távolság a két szélső csoport között. A munkaerőpiac azonban, továbbra sem talált megoldást ezeknek az oktatási hátránnyal küzdő fiataloknak a foglalkoztatására.

Nemzetközi kitekintés

Nemzetközi kutatások is készültek ebben a témában, az utóbbi években. Blaskó Zsuzsanna számolt be az egyikről az *Educatio* című folyóiratban 2002-ben. A kutatást 11 európai országban és Japánban végezték végzett, pályakezdő diplomások körében. A kutatás célja az volt, hogy információkat szerezzenek a fiatalok egyetemi tanulmányairól, megszerzett tudásukról és azok munkahelyi hasznosulásáról, a munkaerőpiacra való átmenet folyamatáról, pillanatnyi munkaerő-piaci helyzetükről és más ehhez kapcsolódó kérdésekről. A kutatást 40 ezer fiatal körében végezték el.

A kutatást az oktatás tömegessé válásának Nyugaton is jól ismert tendenciája hívta életre. A vizsgálat középpontjába a felsőoktatás és a munkaerőpiac szempontjából legégetőbb kérdések kerültek: új szakok, és intézmények, intézménytípusok megjelenése; a diákok, és a pályakezdők demográfiai összetételének heterogénné válása; a diplomás túlkínálat, és a diplomák esetleges leértékelődésének lehetősége.

A kutatók azt a kérdést tették fel, hogy „hogyan képes az oktatási rendszer felkészíteni a diákokat a szervezeti, piaci és technológiai környezet állandó változására, arra a rugalmasságra és adaptációs készségre, melyeket a modern gazdaság a munkavállalóktól megkíván. Emellett a hagyományos „diplomás munkakör” fogalmának szükségszerű átrendeződését, kiszélesedését is vizsgálták.

A diplomás munkakör fogalmának kiszélesedése valójában a diplomás túlkínálat eredménye, hiszen a kiemelkedő intellektuális képességeket igénylő állások száma nem növekedett olyan ütemben, ahogy a felsőfokú oktatásból kikerülők száma. Ez vezetett ahhoz, a már Magyarországon is jól ismert jelenséghez, hogy a korábban hagyományosan nem felsőfokú végzettséghez kötött állásokban diplomásokat alkalmaznak. Blaskó szerint a kérdés sokkal összetettebb, mint ahogy azt általában kezelni szokták. Elvileg, ugyanis a munkaerő túlképzése gazdaságilag nem hatékony, valamint a felsőoktatás és a munkaerő-piaci igények gyenge illeszkedését is mutathatja, gyakorlatilag azonban nem egyértelmű, hogy mi tekinthető diplomát igénylő feladatkörnek. Hiszen egy diplomásnak nagyobb lehet a termelékenysége egy olyan állásban, amit hagyományosan nem diplomások töltek be, így

alkalmazása hatékonyabb, írja Blaskó Galasira hivatkozva. Ez a tény pedig, elindított egy olyan folyamatot, aminek során a korábban nem diplomás pozíciókban kiszélesednek a felelősségi körök, vagyis a hagyományosan nem diplomás egy szintre emelkedik a csak diplomával betölthetőkkel.

Ez a folyamat Nagy-Britanniában már jól kimutatható. Itt a munkáltatók a diplomát az alkalmazkodási, szervezési, elemzési, döntéshozói, és tanulási képességek általános mutatójának tekintik, és az állások nagy részének betöltéséhez elengedhetetlennek tartják. Így az olyan általános tudást adó, és gyakran nem piacképesnek számító diplomák is felértékelődnek, mint a történelem vagy a filozófia.

A nemzetközi kutatásban megkérdezték a fiatalokat arról, hogy mennyire érzik illeszkedőnek a végzettségüket ahhoz a pozícióhoz, amit betöltenek. Az eredmények azt mutatták, hogy mindenhol a többség úgy érezte, hogy szükséges a végzettsége az általa betöltött pozícióhoz, de míg az északabbra fekvő országokban 90%-uk vélekedett így, a délebbre lévő országokban a fiataloknak csak 60-70%-a érezte végzettségét munkájához illeszkedőnek. Blaskó szerint, ez azt mutatja, hogy ezekben az országokban a munkanélküliségtől tartva gyakrabban kell a fiataloknak végzettségüket nem igénylő állásokat is elfogadniuk.

A másik jellemző tendencia, hogy sok pályakezdők saját bevallásuk szerint, az egyetemen, főiskolán tanultakat kevésbé tudják hasznosítani abban az pozícióban, ahol dolgoznak. Ez is összefügg azzal a jelenséggel, amit már fentebb vázoltunk: a munkáltatók számára a diploma egy-egy felelősebb állás betöltéséhez szükséges képességek fokmérője. Jellemző, hogy például a társadalomtudományi végzettségű fiataloknak csak 24%-a helyezkedett el olyan állásban, ahol az ő végzettsége volt a leginkább megfelelő, vagyis hasznosítani tudta az egyetemen tanultakat. (Érdekes, hogy ez egyes országokban mennyire különböző az egyes országokban az általános és speciális képzést nyújtó szakok szerepe, aránya.)

A mi kutatási eredményeinkkel kapcsolatban érdekes lehet megnézni, hogy egy nemzetközi kutatás milyen szempontokat talál legfontosabbnak egy állás megszerzésénél. A válaszok, Japán kivételével, egyöntetűek voltak. A két legfontosabb kiválasztási szempont a fiatalok szerint az elvégzett szak, és a személyiség. Ennek, Blaskó szerint, az az oka, hogy a technológiák fejlődésének sebessége, és ennek következtében a szervezeten belül az alkalmazkodás kényszere előtérbe helyezett bizonyos személyes tulajdonságokat, és nem ritka, hogy a személyes tulajdonságok, mint a munkahelyi légkörbe való rugalmas beilleszkedés képessége, a kiemelkedő kommunikációs készségek, a csapatmunkára való alkalmasság, a kezdeményezőkézség, és a problémamegoldó képesség megléte vagy hiánya gyakran felülírja a tanult tárgy alkalmasságát, alkalmatlanságát. Ezért kezd általános válni, hogy a formális, képzés meglétén kívül a munkaadók azt is nézik, hogy a jelentkezőnek milyen hobbija, milyen

egyéb elfoglaltságai voltak, vannak az iskola mellett, és ebből is a jelentkező személyes tulajdonságaira próbálnak következtetni.

Nem véletlen, hogy sok országban már az egyetem alatt szerveznek olyan képzéseket, tréningeket, amelyek ezeknek a személyes kvalitásoknak a fejlesztését célozza.

A felmérés szerint, a munkatapasztalat csak ezek után a szempontok után következik. Nem beszélve az iskola hírnevéről, ami a legtöbb országban csak a sokadik helyre került.

Összességében a fiatalok jó döntésnek tartották a továbbtanulást, és ha megint dönthettek volna, újra emellett döntöttek volna (minden országban 90% körül mozgott az igen válasz), hiszen nagy százalékuk (általában 60-70%-uk) úgy érezte, hogy a továbbtanulás elősegítette személyes fejlődését, még akkor is, ha egyes országokban akár a pályakezdők több mint fele nyilatkozott úgy, hogy a diploma nem segítette a megfelelő állás megszerzésében. A diploma előnyeit a fiatalok tehát szélesebben értelmezik, mint hogy csupán a munkaerő-piaci helyzetük javulását várnák tőle.

A kutatással kapcsolatban felmerült, hogy mi is a felsőoktatás feladata. A politikai és gazdasági várakozások szerint, a modern felsőoktatás feladata a lakosság „munkaerő-piaci alkalmazhatóságának” biztosítása, a „nemzetközi versenyképesség” a „gazdasági fejlődés” elősegítése. Az oktatással foglalkozó szakemberekből azonban ellenérzést vált ki a munkaadók által meghatározott készségek, képességek mechanikus beépítése a tanmenetbe, és a felsőoktatás hagyományos értékeit igyekeznek védeni, inkább olyan, lassan elsikkadó értékeket tartanának fontosnak, mint a „tanulásra és megértésre serkentő belső motiváló erő” vagy „a tudomány, a kutatás és a technológiai –szervezeti fejlődés átfogó ismerete és megértése”.

A diplomás túlképzés, és ebből következően a diplomák inflálódása, a diplomás munkanélküliség a nemzetközi tudományos életben is sok kutatót foglalkoztat. Itt most egy, ezzel foglalkozó közgazdaságtani tanulmányt is szeretnénk bemutatni.

Ross D. Boylan tanulmányának címéből: „The effect of the number of diplomas on their value”³. is kiderül, hogy a szerző azt modellezi, hogyan hat a diplomával rendelkezők száma a diploma értékére.

A közgazdaságtanban két uralkodó elmélet csap össze ebben a kérdésben. A neoklasszikus közgazdaságtan hívei szerint a diplomások két okból keresnek többet, mint azok, akik nem rendelkeznek diplomával: vagy, mert az oktatás hatékonyabbá teszi az embereket a termelésben, vagy azért, mert a diploma jelzi, hogy ők eleve is hatékonyabbak voltak, mint azok, akik nem tudtak diplomát szerezni, vagyis a diploma hatékonyságukat jelzi. Boylan itt Arrow-ra, Spence-re, Beckerre és Mince-re hivatkozik.

³ In: *Sociology of Education*, Vol.66, No. 3, 206-221.

A másik nagy elmélet, a bizonyítvány-hipotézis hívei, ezzel szemben úgy vélik, hogy a képzettség azért számít, mert státuszt biztosít, amit a csoportok és az egyének jól hasznosíthatnak a jövedelemért és egyéb jutalmakért folytatott versengésben. Itt a szerző Boudon-t, Berg-et Collins-t és Dore-t említi.

Boylan a bizonyítvány-hipotézist használja arra, hogy egy kifinomultabb modellt dolgozzon ki annak magyarázatára, hogyan hat a diplomás végzettségük számának növekedése a diplomák értékére. Azonban, míg a bizonyítvány-hipotézis hívei azt állítják, hogy papírok pozitív hatása a diplomák státusértékéből származik, addig Boylan meglepő módon azt találja, hogy az szintén származhat pusztán a diplomások számából is, vagyis a diplomák értéke úgy nő, ahogy egyre többen szereznek felsőfokú végzettséget.

Az eredmény nem támasztja alá a neoklasszikus közgazdászok által is hangoztatott hagyományos értelmezést sem, hogy a diplomások számának növekedésével csökkenne a diplomák értéke.

A modell alapjául szolgáló két tényezőről, a „méret-hatás”-ról és a „bizonyítvány-hatás”⁴-ről eltérően vélekednek a két nagy elmélet hívei. A neoklasszikus közgazdaságtan szerint, ha nő a bizonyítvánnyal rendelkezők száma, akkor csökkennek a társadalmi különbségek, és nő az általános jólét. Ezzel szemben, a bizonyítvány-hipotézis szerint, a hatás inkább úgy érvényesül, hogy a bizonyítványokat szerzők számának növekedésével, nő az egyes állások betöltéséhez elvárt végzettség szintje, így egy részről csökkenne a bizonyítványok értéke, más részről az alacsonyabb végzettségűek még alacsonyabb szintű állásokba szorulnak, ezáltal inkább még nőnének is a társadalmi egyenlőtlenségek.

A bizonyítvány-hatással kapcsolatban is eltérő előrejelzést adnak a két elmélet hívei. A neoklasszikus közgazdaságtan követői szerint, minden egyes újabb oktatásban eltöltött év hasonló értékkel bír. Mivel a bizonyítvány-hipotézis hívei azt hangsúlyozzák, hogy az oktatás elsősorban státuszt biztosít, nem pedig készségeket, ismereteket, véleményük szerint, azok az oktatásban eltöltött évek, amikor valamilyen bizonyítványt szerzünk, még értékesebbek, mint a többi. A Boylan által idézett adatok a bizonyítvány-hipotézist igazolják.

Boylan szerint, azonban a két kutatási irányt, vagyis a méret-hatás és a bizonyítvány-hatás vizsgálatát össze kellene vonni, hiszen előfordulhat, hogy bizonyos hatások, amelyeket a diploma státusz-értékének tulajdonítanak, valójában a bizonyítvánnyal rendelkezők számából ered.

⁴ Ezalatt azt a hatást érti Boylan, és általában a közgazdaságtannal foglalkozók, ahogyan a különböző szinteken szerezhető papírok, bizonyítványok, diplomák, oklevelek hatnak az azokat megszerzők státusára, a többi munkavállalóra, stb.

Boylan ennek a törekvésnek a nyomán kidolgoz egy olyan többdimenziós piaci modellt, amely figyelembe veszi a munkaadó viselkedését és hangsúlyozza a különbséget a diploma munkaadói és piaci megítélése között.

Emellett felhasználja a sorbanállási-modellt is. Ennek lényege, hogy a munkaerő-piacon egyes végzettségeknek azáltal is nőhet a relatív értéke más végzettségekhez képest, hogy megnő az adott végzettséggel rendelkezők száma. Hiszen így az alacsonyabb végzettségekkel rendelkezőket kiszorítják bizonyos állásokból, így a jövedelmek közötti szakadék nő, vagyis a végzettség relatív státusza is nő.

A szerző az Egyesült Államok népszámlálási adatait használja arra, hogy letesztelje a modellt.

A tanulmány azzal a kérdéssel indul, hogy hogyan hat az iskolai végzettség értékére az adott iskolai végzettséggel rendelkezők száma. A meglepő válasz az volt, hogy a végzettség értéke nő, ha végzettséggel rendelkezők száma nő. A szimulációk során azonban kiderül, hogy valójában a végzettségnek csak a relatív értéke nő, azaz az adott végzettséggel rendelkezők és nem rendelkezők jövedelme közötti különbség. Ugyanis, ahogy az adott végzettséggel rendelkezők száma nő, fokozatosan rosszabb állásokba szorítják azokat, akik nem rendelkeznek az adott végzettséggel. Ez a jelenség ellentmond a sztenderd közgazdasági modellnek.

A tanulmány elemzéseinek eredménye azonban, azt sem támasztja alá, hogy az adott végzettséggel rendelkezők nagy száma magyarázná a végzettségek értékét, ugyanis szimulációk során kiderül, hogy a csoport mérete csak kevéssé járul hozzá a bizonyítványok megfigyelt értékéhez. Az elemzés így azokat az értelmezéseket támasztja alá, amelyek a bizonyítványok jövedelmekre és státuszra gyakorolt hatását ahhoz a kivételes értékhez kapcsolja, amit a munkáltatók tulajdonítanak a bizonyítványoknak. De nem zárja ki annak lehetőségét sem, hogy a csoport mérete más mechanizmusokon keresztül hat az elért előnyökre.

A szerző szerint, az a jelenség, hogy a diplomával rendelkezők és nem rendelkezők jövedelmi különbsége az utóbbi évtizedekben nagyon megnőtt, sokakat arra a következtetésre vezet, hogy ahogyan az Egyesült Államok globális posztindusztriális gazdasággá válik, diplomához kapcsolódó magasabb szintű képességek értékesebbé válnak, míg az alacsonyabb szintű képességek elértéktelenednek. Ez az értelmezés azonban azt sugallja, hogy ha egy ország több diplomás végzettségűt képez, akkor az emberek jobban fognak élni.

Ezzel szemben a fent bemutatott bizonyítvány-hipotézis és a sorbanállási-modell alternatív értelmezéssel szolgál. A növekvő globális verseny, a megszorítások, a szakszervezetek csökkenő ereje, a kormányzat szűkülő szociális programjai a lehetőségek elosztását egyenlőtlenebbé teszi. Mivel a diplomások egyre inkább uralják a vezető pozíciókat a gazdaságban, a relatív jövedelmük nő. De ebből nem következik az, hogy a diplomások számának növekedése szükségszerűen egy ennek

megfelelő növekedést fog előidézni a jó állások számában. Valójában, egyes tanulmányok éppen ellenkező, negatív hatást mutattak ki. Elképzelhető, hogy a képzésben bekövetkező növekedés egyszerűen csak az adott állás betöltéséhez szükséges bizonyítvány inflálódásához vezet. Így a képzettségből származó egyéni haszon lényegesen felülmúlhatja a társadalmi hasznot.

Bár egy tanulmány sem fogja tudni véglegesen lezárni a vitát a bizonyítvány-hipotézis és más elméletek hívei között, de a fenti tanulmány – Boylan szerint – azt bizonyítja, hogy ez az elmélet jellegzetes kérdéseket tud feltenni, és válaszokat tud adni, amelyek jobban megfelelnek a tényeknek, mint más elméletek válaszai.

Boylan azzal zárja tanulmányát, hogy a sorbanállási-modell, eszerint, jó kiindulópont az oktatás munkaerő-piaci szerepének megértéséhez.

4. A FELSŐOKTATÁS, ÉS A FELSŐOKTATÁSBAN TANULÓK HELYZETELEMZÉSE

Felsőoktatás a statisztikák tükrében

Az elmúlt években jelentősen bővült felsőfokú képzésben résztvevők száma, illetve aránya. Ez egyrészt annak köszönhető, hogy nőtt a felsőfokú intézményekbe jelentkezők száma, másrészt annak, hogy javult a felvettek aránya a jelentkezőkhöz képest. Míg a '90-es évek elején a jelentkezőknek csak az egyharmadát vették fel felsőfokú intézménybe, addig az utóbbi egy-két évben ez az arány a 60%-ot is megközelítette. Ha pedig, azt is figyelembe vesszük, hogy 1990 óta duplájára nőtt azok száma, akik felsőoktatási intézménybe jelentkeztek, akkor a láthatjuk, hogy az elmúlt tizenöt évben háromszorosára nőtt a felsőoktatásba belépők száma. A konkrét számokról, a következő táblázat nyújt jó eligazítást⁵:

	1990	2001	2003	2004
A felsőoktatásba jelentkezők (fő)	46 767	84 380	87 110	95 871
Felvettek száma (fő)	16 818	49 874	52 703	55 179
Felvettek a jelentkezők százalékában	36,0	51,9	60,5	57,6

1. ábra A felsőoktatási mutatók a rendszerváltás óta⁶

Láthatjuk, hogy a jelentkezők száma több mint duplájára nőtt, a felvettek száma pedig 3,2-szeresére. Ennek köszönhető, hogy nagymértékben megnőtt a felsőoktatásban tanulók száma is.

Részletes adatok is rendelkezésünkre állnak arról, hogy szakcsoportonként hogyan alakult 2004-ben az első helyre jelentkezők és felvettek aránya.

Szakcsoportok	Főiskolai szint (fő)	Egyetemi szint (fő)	Összesen (fő)
Műszaki	79,7	73,8	77,2
Informatikai	68,7	79,9	76,9
Agrár	88,6	91,2	89,9
Egészségügyi	70,4	38,2	50,3
Közgazdasági	59,0	46,4	55,3

⁵ Sajnos, a 2005-ös adatok még nem állnak rendelkezésünkre, de a tendenciákat ezek híján is jól érzékelhetjük.

⁶ Forrás: KSH, Oktatási adatok (Előzetes adatok) 2004/2005

Jogi és szociális igazgatási	47,2	40,8	42,3
Bölcsész	59,7	43,6	47,9
Természettudományi	78,0	82,2	81,2
Gyógypedagógiai	52,0	—	52,0
Testkulturális	28,2	34,4	31,0
Tanító- és óvodapedagógus	91,2	—	91,2
Művészeti	60,0	18,6	27,0
Szociális	83,1	69,7	81,0
Rendvédelmi	12,2	—	12,2
Katonai	18,0	66,7	19,5
Hittudományi	136,6	100	132,5
Összesen	65,4	50,5	57,6

2. ábra A 2004-ben felvettek a jelentkezettek arányában szakcsoportonként

Ha a hittudományi felsőoktatást nem vesszük figyelembe, akkor látható, hogy a tanító- és óvodapedagógus szakokra, valamint az agrárképzésbe volt a legkönnyebb bejutni, hiszen itt a jelentkezők körülbelül 90%-át fel is vették.

Viszonylag könnyű volt még bejutni a természettudományi szakokra, és a szociális képzésbe, ahol csak minden ötödik jelentkező jelentkezését utasították vissza.

A bejutás a rendvédelmi és katonai képzésbe volt a legnehezebb, ide ugyanis csak minden ötödik felvételiző juthatott be. Ezeket követte a művészeti képzés, ahova csak minden harmadik jelentkezőt vették fel. Az utóbbi három szaknál a bekerülés esélye nagyban függött attól, hogy a jelentkező főiskolai vagy egyetemi képzésre jelentkezett-e.

Ne feledkezzünk meg, azonban arról, hogy a felvettek száma attól is függ, hogy hány hely van az adott képzésben, így a nagyon divatosra váló szakokon, illetve azoknál a képzéseknél, ahol nagyon alacsony a keretszám, mint például a művészeti képzések esetén, eleve alacsonyabb lehet a felvettek aránya a jelentkezőkhöz képest. Tehát, a felvettek pillanatnyi aránya abból is adódhat, hogy a szak hirtelen nagyon népszerű lett, vagy váratlanul lecsökkent az érdeklődés iránta.

Rendelkezésünkre állnak a képzési terület szerint hallgatói létszám adatok is.

Képzési terület	Főiskolai szint (fő)	Egyetemi szint (fő)	Összesen (fő)
Tanárképzés, oktatástudomány	43 497	9 162	52 659
Művészetek	1 477	3 616	5 093
Humántudományok	4 365	21 984	26 349

Társadalomtudományok	17 413	26 546	43 959
Gazdaság és irányítás	81 909	8 882	90 791
Jog	—	18 564	18 564
Természettudományok	260	6 514	6 774
Informatika	5 630	8 089	13 719
Műszaki tudományok	33 940	16 005	49 945
Mezőgazdaság, állategészségügy	7 468	4 891	12 359
Egészségügy, szociális gondoskodás	19 673	10 413	30 086
Szolgáltatás	24 665	3 503	28 168
Összesen	240 297	138 169	378 466

3. ábra Hallgatók létszáma a felsőoktatásban képzési területek szerint

A legtöbb hallgatót a gazdasági és irányítási szakokon képzik, 90 791 főt 2004-ben. Jóval kevesebbet, de még mindig több mint ötven ezer főt képeznek a pedagógusképzésben, és nem sokkal kevesebbet a műszaki szakokon, ahol összesen 49 945 fő tanult 2004-ben.

A hallgatók száma a művészeti területeken és a természettudományok területén a legalacsonyabb.

Ha a végzettek számát vizsgáljuk az elmúlt tizenöt évben, akkor hasonló expanzió figyelhető meg, mint a felvettek esetében. 1990/1991-ben 24 103 hallgató szerzett oklevelet a felsőoktatásban, míg 2004/2005-ös tanévben 53 514.

Ennél is érdekesebb megvizsgálni, hogy hogyan alakul a végzettek száma szakterületenként. Szerencsére ezek az adatok is rendelkezésünkre állnak a 2004/2005-ös évre vonatkozóan.

ISCED tanulmányi terület	Végzettek száma (fő)	Az összes végzett arányában
14 Tanárképzés és oktatástudomány		
2 Oktatástudomány	887	
3 Iskoláskor előtti tanítás	1 267	
4 Tanítás alsó szinten	2 046	
5 Szaktanítás	6 725	
6 Szakképzés	971	
14 Tanárképzés és oktatástudomány összesen	11 896	20,7%
21 Művészetek		
1 Képzőművészet	154	
2 Zene- és előadóművészet	430	

3 Audio-vizuális és média produciók	52	
4 Formatervezés	178	
21 Művészetek összesen	814	1,4%
22 Humán tudományok		
1 Vallás- és hittudomány	762	
2 Idegen nyelvek	2 263	
3 Anyanyelv	950	
5 Történelem és régészet	905	
6 Filozófia és etika	176	
22 Humán tudományok összesen	5 056	8,8%
31 Társadalomtudományok		
1 Pszichológia	243	
2 Szociológia és kultúra	478	
3 Politikai és civil tudományok	641	
4 Közgazdaságtan	2 044	
31 Társadalomtudományok összesen	3 406	5,9%
32 Újságírás és információ-kezelés		
1 Újságírás és riportkészítés	942	
2 Könyvtár, információ, archiválás	601	
32 Újságírás és információ-kezelés összesen	1 543	2,7%
34 Üzleti élet és irányítás		
1 Kereskedelem	873	
2 Marketing és reklám	1 077	
3 Pénzügy, bank, biztosítás	1 023	
4 Könyvelés, adó	426	
5 Management és igazgatás	9 669	
6 Titkári és irodai munka	60	
34 Üzleti élet és irányítás összesen	13 128	22,9%
38 Jog	2 918	5,1%
42 Élő természettudomány		
1 Biológia és biokémia	229	
42 Élő természettudomány összesen	229	0,4%
44 Fizika tudományok		
1 Fizika	118	
2 Kémia	120	
3 Földtudományok	208	
44 Fizika tudományok összesen	446	0,8%
46 Matematika és statisztika		
1 Matematika	72	

2 Statisztika	99	
46 Matematika és statisztika összesen	171	0,3%
48 Számítógéptudomány		
1 Számítógéptudomány	1 217	
2 Számítógép alkalmazása	53	
48 Számítógéptudomány összesen	1 270	2,2%
52 Mérnöki tudományok		
1 Mechanika és fémmunka	1 274	
2 Energetika és villamosságtan	22	
3 Elektronika és automatizálás	1 077	
4 Vegyipar	171	
5 Járművek	333	
52 Mérnöki tudományok összesen	2 877	5%
54 Gyártás és feldolgozás		
1 Élelmiszergyártás	310	
2 Textil, ruha, bőr, cipő	216	
3 Fa, papír, műanyag, üveg	73	
4 Bányászat, kitermelés	40	
54 Gyártás és feldolgozás összesen	639	1,1%
58 Építészet és építéstudomány		
1 Építészet és várostervezés	560	
2 Építőmérnöki és építéstudomány	332	
58 Építészet és építéstudomány összesen	892	1,6%
62 Mezőgazdaság		
1 Állattenyésztés és növénytermesztés	1 187	
2 Kertészet	423	
3 Erdészet	130	
62 Mezőgazdaság összesen	1 740	3%
64 Állategészségügy		
1 Állatorvos	102	
64 Állategészségügy összesen	102	0,2%
72 Egészségügy		
1 Orvostudomány	958	
2 Orvosi szolgáltatások		
3 Ápolás, gondozás	938	
4 Fogászat	154	
5 Diagnosztikai és kezelési technológia	114	
6 Terápia és rehabilitáció	513	
7 Gyógyszerészet	226	

72 Egészségügy összesen	2 903	5,1%
76 Szociális ellátás		
1 Gyermekvédelem és ifjúsági szolgáltatások	1 172	
2 Szociális munka	729	
76 Szociális ellátás összesen	1 901	3,3%
81 Személyi szolgáltatások		
1 Szálloda és étterem	408	
2 Turizmus, szabadidős szolgáltatások	1 324	
3 Sport	146	
81 Személyi szolgáltatások összesen	1 878	3,3%
85 Környezetvédelem		
1 Környezetvédelmi technológia	503	
2 Természetvédelem	229	
85 Környezetvédelem összesen	732	1,3%
86 Védelmi szolgáltatások		
1 Személy- és vagyonvédelem	665	
3 Biztonsági szolgáltatások	2 140	
86 Védelmi szolgáltatások összesen	2 805	4,9%
Mindösszesen	57 346	100%

2005-ben a legtöbben, 13 128-an (a végzettek 23%-a) az üzleti élet és irányítás területén végeztek, vagyis kereskedelmi, marketing, pénzügyi, könyvelési, menedzsment és titkári szakterületeken. 11 896-an pedagógus végzett, ők az összes végzett 21%-át tették ki. Humán szakokon jóval kevesebben, 5056-an végeztek (9%), közülük a legtöbben 2263-an valamilyen idegen nyelvi szakon szereztek diplomát. Társadalomtudományi szakokon 3406-an diplomáztak (6%). Itt a közgazdász szak volt a legnépszerűbb, 2044 végzett volt ezen a területen. Közel három ezren végeztek jogi területen, az egészségügyben, és a védelmi szolgáltatások területén, valamint mérnökként (5% körül).

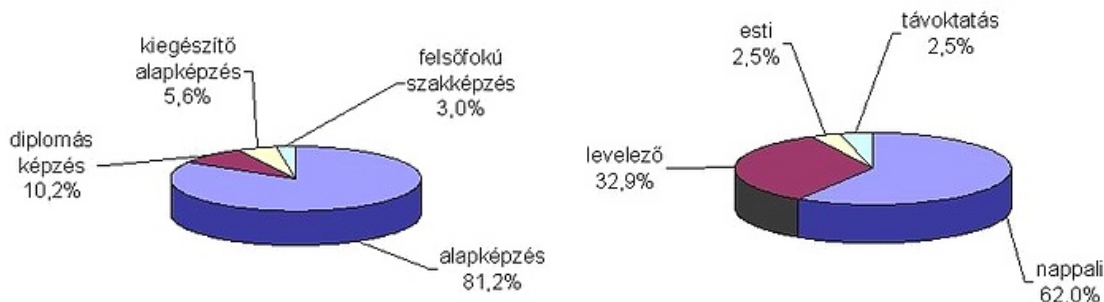
A többi szakterületen a végzettek száma nem érte el a 2000 főt.

A 2004/2005-ös tanévben összesen 421 520-an tanultak a felsőoktatásban. Ha csak a főiskolai és egyetemi szintű oktatást vesszük figyelembe, és eltekintünk azoktól, akik felsőfokú szakképzésen, szakirányú továbbképzésen, vagy PhD illetve DLA képzésen vesznek részt, akkor 378 466 fő tanul a felsőoktatási intézményekben. Közülük 53 514-en végeztek is 2005-ben.

A 2005-ben felvételizők

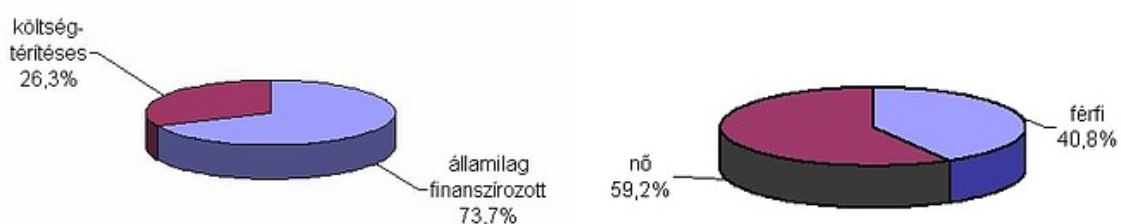
Az általános statisztikák mellett az idén jelentkezőkről is sok információ áll rendelkezésünkre, így valamelyest dinamikusabb képet kaphatunk a felsőoktatásról.

2005-ben közel 150 000-en jelentkeztek. Az első helyen megjelölt képzési forma szerint, valamint tagozat szerint a következőképpen alakult a megoszlásuk⁷:



Látható, hogy a jelentkezők nagy része, 81,2%-a alapképzésre jelentkezett, tehát, még nem rendelkezik diplomával. A másoddiplomások magas, 10% körüli aránya mutatja, hogy egy diploma nem mindig elég a munkaerőpiacon, illetve, hogy nem mindig sikerül az elsőre a megfelelő végzettséget megszerezni. Következő részben azt is vizsgálni fogjuk, hogy mit árul el a diplomások szakválasztása.

A felsőfokú szakképzés népszerűsége ugyan nő, de változatlanul viszonylag kis részét teszi ki a felsőoktatásnak. A tagozatok közül legtöbben (62%) a nappali tagozatot választották, bár a számok azt mutatják, hogy az alapképzésre jelentkezőknek is legalább 25%-a nem nappali tagozaton szeretné megkezdni tanulmányait. A levelező képzés továbbra is népszerű, hiszen a jelentkezők 32,9%-a ezt jelölte meg. Az esti tagozat csak 2,5%-uknak jelentene jó megoldást. Új képzési formaként máris egyre népszerűbb a távoktatás, vetekszik az esti oktatás népszerűségével.

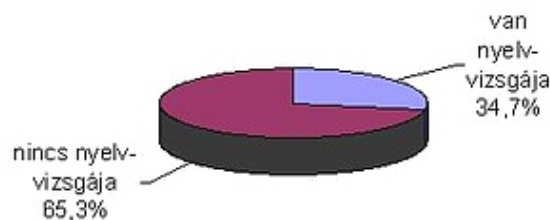


Az utóbbi években ugyan nőtt az állami finanszírozásban továbbtanulni akarók aránya, de még mindig a jelentkezők egy negyede jelölt meg költség-térítéses helyet.

A nemek megoszlását tekintve úgy tűnik, egyelőre folytatódik az a tendencia, hogy a felsőoktatásba több nő szeretne belépni, mint férfi, és már az ott tanulók között is több a nő.

⁷ Forrás: www.felvi.hu, 2005. április 21.

Fontos adalék az is, hogy hogyan alakul a felsőoktatási intézményekbe jelentkezők nyelvtudása. Ezt csak a nyelvvizsga megletével lehetett felmérni, nézzük, milyen eredmény született.



Sajnos, az eredmény nem túl biztató, hiszen a jelentkezők mindössze egy harmadának van nyelvvizsgája. Ezt a lemaradást aligha tudja mindenki ledolgozni az egyetem alatt, így annak az esélye, hogy lediplomázva a pályakezdők egy nyelvet tárgyalóképes szinten beszéljenek, csökken. Pedig, mint majd látni fogjuk, ez ma már, szinte, alapkövetelmény a legtöbb vállalnál.

A másik probléma, amit ez a diagram jelez, az az, hogy a középiskolából kikerült fiatal felnőttek egy jó része nem beszél nyelveket, és így, mint majd a szakemb-erinterjúkból kiderül, eleve kizárják magukat olyan állásokból, ahova elegendő lenne a középfokú végzettség, és a munkáltatók esetleg arra kényszerülnek, hogy magasabb végzettségű jelentkezőket vegyenek fel a középfokú végzettséggel betölthető állásra.

Népszerű szakok

A kutatásunk szempontjából az általános felsőoktatási adatokon kívül érdekes lehet az is, hogy melyek a fiatalok körében a legnépszerűbb szakok, milyen szakokat tartanak a fiatalok legérdekesebbnek, legpiacképesebbnek.

Az Országos Felsőoktatási Felvételi Irodának köszönhetően a felvételi statisztikák is rendelkezésünkre állnak. A 2005-ös felvételi adatok alapján felállítható a legnépszerűbb szakok listája, ahova a legtöbb fiatal adta be a jelentkezését. A lista első 15 helyén a következő szakok találhatóak.

Szak	Képzés szintje	Jelentkezők száma (fő)
1. közgazdasági	egyetemi	4165
2. jogász	egyetemi	4049
3. idegenforgalmi és szálloda	főiskolai	3863
4. pszichológia	egyetemi	3509

5. gazdálkodási	főiskolai	3397
6. kommunikáció	főiskolai	2720
7. kommunikáció	egyetemi	2653
8. mérnök informatikus	BSc	2484
9. művelődésszervező	főiskolai	2472
10. magyar nyelv és irodalom	egyetemi	2423
11. általános orvostudományi	egyetemi	2407
12. történelem	egyetemi	2402
13. angol nyelv és irodalom	egyetemi	1709
14. gépészmérnöki	BSc	1620
15. nemzetközi tanulmányok	egyetemi	1602

Látható, hogy a klasszikus szakok, a jogász és a közgazdász, amelyek régóta népszerűek, még mindig őrzik elsőségüket. Harmadik helyen viszont már egy olyan szak áll, ami ugyan több évtizedes múltra tekint vissza, de csak a rendszerváltás óta vált igazán népszerűvé, és a munkáltatók által is keresetté. Az utóbbi 15 évben indított szakok közül a kommunikáció „vitte a legtöbbre”, hiszen az előkelő 6. és 7. helyet foglalja el, és rögtön utána egy másik új szak következik, a mérnök informatikus. Elmondható tehát, hogy 2005-ben a 10 legnépszerűbb szak közül kettő az utóbbi 10-15 évben jelent meg.

Ha pedig az első 15 legnépszerűbb szakot vizsgáljuk, még egy új szak is megjelenik, a nemzetközi tanulmányok.

A 15 legnépszerűbb szak között, tehát, a klasszikus, több évtizedes múltra visszatekintő szakok vannak túlnyomó többségben, de megjelentek már a változó piaci igényekre válaszul indított új szakok is.

A felvételi statisztikákból az is kiderül, hogy az egyetemi szakokra általában jobban felkészült fiatalok felvételiznek, mint a főiskolai szakokra. Különösen igaz ez a közgazdász szakra, ahol átlagon felüli a nyelvvizsgával rendelkező jelentkezők aránya, és a jelentkezők két harmada gimnáziumban szerezte az érettségijét. De nagyon magasan képzett fiatalok jelentkeztek pszichológiára és általános orvosi szakra is.

Nézzük meg, hogyan alakulnak, miben különböznek a másoddiplomás képzésre jelentkezők választásai az előzőektől. A másoddiplomásokról feltételezni lehet, hogy valamivel nagyobb tapasztalattal rendelkeznek abban a tekintetben, hogy melyek a piacképes szakok, illetve, hogy milyen tudást tudnak kamatoztatni a munkaerő-piacon általában, és a saját szakterületükön, és ennek ismeretében választanak. A másoddiplomások 46,5%-a ugyanis 1995 előtt érettségizett, tehát, az első diplomája megszerzése előtt vagy után már valószínűleg dolgozott.

A másoddiplomások valamivel több, mint egyharmada 1995 és 1999 között érettségizett. Ezek között a jelentkezők között már nagyobb valószínűséggel vannak olyanok, akik még nem dolgoztak, hanem az első diploma megszerzése után azonnal egy másik, diplomát adó képzésben szeretnék folytatni tanulmányaikat.

A másoddiplomások választásai a következőképpen alakulnak:

	Szak	Képzés szintje	Jelentkezők száma (fő)
1.	jogász	egyetemi	2408
2.	gyógypedagógiai	főiskolai	2153
3.	angol nyelv és irodalom	főiskolai	734
4.	igazgatásszervező	főiskolai	570
5.	pszichológia	egyetemi	555
6.	angol nyelv és irodalom	egyetemi	456
7.	gazdálkodási	főiskolai	346
8.	számítástechnika tanári	főiskolai	249
9.	szociológia	egyetemi	194
10.	szociálpedagógus	főiskolai	193

A lista valamelyest különbözik attól, amit az alapképzésre jelentkezők esetében láttunk. A jogász szak a legnépszerűbb a diplomás jelentkezők között, és a gyógypedagógia áll a második helyen.

Mindkét listán egyaránt előkelő helyen áll tehát, a jogász, a pszichológia és a gazdálkodási képzés. Ezek a szakok mindkét listán bekerültek a legnépszerűbb tízbe.

A diplomások körében népszerűbbek a humán, és főleg a társadalomtudományok, mint az alapképzésre jelentkezők között.

A legjellemzőbb különbség pedig, talán az, hogy a diplomások között az elmúlt 15 évben indított új szakok kevésbé sikeresek, mint az alapképzésre jelentkezők esetében. Az első tíz legnépszerűbb szak között egy új szakot sem találunk, csak klasszikus szakokat.

A diplomások választása azt is sejteni engedi, hogy valószínűleg itt pedagógusokról, vagy egyéb humán illetve társadalomtudományi végzettséggel rendelkezőkről van szó, hiszen feltételezhető, hogy egy műszaki, vagy egy természettudományi végzettségű diplomás a saját szakterületéhez közelálló területen tanul tovább, itt azonban nincs olyan szak az első tízben, ami ennek megfelelő lenne.

E rövid statisztikai áttekintés után térjünk rá a pályakezdő diplomások munkaerő-piaci helyzetének elemzésére.

Diplomás pályakezdekők munkaerő-piaci helyzete

A pályakezdekők munkaerő-piaci helyzete az utóbbi években fokozatosan romlott. A KSH első negyedévi jelentése szerint a munkanélküliség a 15-24 éves korosztályt veszélyezteti a leginkább. A munkanélküliek 22,3%-a ebbe a korcsoportba tartozik, a korcsoporton belüli munkanélküliségi ráta pedig, 18,9%-ra emelkedett. Az egy évvel korábbi adatokhoz képest 10%-kal magasabb a munkanélküliek aránya, és ezen belül a munkanélküli pályakezdekő fiatalok száma 21%-kal nőtt.

A rendelkezésre álló álláshelyek száma az első negyedévben 1999 óta most volt a legalacsonyabb. Nézzünk néhány számadatot a munkanélküliekre vonatkozóan.

A versenyszférában alkalmazásban állók számának növekedési dinamikája csökkent (0,6%-ra), a költségvetés területén folytatódott a létszám csökkenése (1,4%).

Az alkalmazásban állók száma a következő területeken növekedett: ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás (8%), pénzügyi tevékenység (4,2%), építőipar (3,5%), kereskedelem, javítás (2,5%), egyéb közösségi személyi szolgáltatás (1,5%), szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (1,2%). Csökkent az iparban 2,2%-kal, és csökkent az alkalmazásban állók száma a mezőgazdaságban, a szállítás, raktározás, posta, távközlés területén.

Csökkent az egészségügyi és szociális ellátásban, a költségvetési ágazatban foglalkoztatottak aránya, de nőtt az ugyanezen foglalkozásúak száma a non-profit szektorban.

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004 I. negyedév	2005 I. negyedév
regisztrált munkanélküliek (fő)	409 519	390 492	364 140	344 715	357 212	375 950	395 545	435 287
pályakezdekő - 8 általános és kevesebb (fő)	7 568	6 979	8 332	9 606	10 853	11 896	11 861	11 427
pályakezdekő - szakmunkásképző és szakiskola (fő)	9 241	7 249	6 355	5 894	6 373	6 833	6 511	7 848
pályakezdekő – középiskola (fő)	11 547	10 190	10 144	10 581	10 646	11 067	9 558	11 548
pályakezdekő - felsőfokú végzettségű (fő)	1 571	1 625	1 932	2 463	3 421	3 967	3 056	3 683
felsőfokú végzettségűek összesen (fő)	11 025	11 236	10 913	11 296	13 311	15 836	14 029	16 484

Az idei első negyedévben a bejelentett munkanélküliek többen voltak, mint a tavalyi év hasonló időszakában, ami nyugtalanító, hiszen azt sugallja, hogy folytatódik a munkanélküliek számának lassú növekedése. 2002-ben volt a legkisebb ez a szám, azóta azonban minden évben 15-20 ezerrel több munkanélküli regisztrálja magát a munkaügyi központokban.

Látható, hogy minden évben a diplomások között van a legkevesebb bejelentett munkanélküli. De 1999 óta nőtt a százalékos arányuk a munkanélküliek között, 2,7%-ról 4,2%-ra nőtt 2004-re. Ha 2004 és

2005 első negyedévét hasonlítjuk össze, akkor is érzékelhető ez a növekedés. Míg 2004 első negyedévében 3,54%-os volt ez az arány, a 2005-ös év ugyanezen időszakában már 3,78% volt.

Ha a pályakezdők adatait iskolai végzettség szerint nézzük, kiderül, hogy a diplomás pályakezdőket érintette leghátrányosabban ez a tendencia, hiszen számuk folyamatos növekedés mellett a duplájára nőtt 1999 óta.

Ha viszont a diplomás munkanélküliek csoportján belül vizsgálódunk, akkor kiderül, hogy ezen a csoporton belül is a pályakezdők vannak a legrosszabb helyzetben, ugyanis a főiskolai diplomával rendelkező munkanélküliek 54%-a volt pályakezdő korú 2004-ben, míg az egyetemi végzettségűek 50%-a esett a 20-29 éves korcsoportba.

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők arányának gyors növekedése a munkanélküliek között 2000 óta tart. 2005 első negyedévében 0,3 %-kal többen regisztráltatták magukat, mint 2004 első negyedévében.

Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy a pályakezdők kisebb arányban szoktak bejelentkezni a munkaügyi központokba, hiszen előzetes munkaviszony nélkül nem jár nekik munkanélküli juttatás, akkor feltételezhető, hogy a fent említettél magasabb az arányuk az összes diplomás között.

Szakemberek véleménye

A kutatás során megkérdeztünk 10 pályakezdő diplomásokkal foglalkozó munkaerő-piaci szakembert is. Megkérdeztük egy megyei munkaügyi központ igazgatóját, több munkaerő-kölcsönző és közvetítő cég vezetőjét illetve munkatársait, több egyetemi karrieriroda vezetőjét, illetve munkatársát, és egy állásajánló kiadvány szerkesztőjét.

A kérdéseink több szempontból járták körül a pályakezdő diplomások munkaerő-piaci helyzetének kérdését.

A pályakezdők általános munkaerő-piaci helyzetét a legtöbb szakember nehéznek ítélte meg. Elmondták, hogy nagyon telített a piac a pályakezdők előtt, hiszen túl sokan mennek továbbtanulni, ezért nagy a diplomás túlképzés.

Azonban a helyzetük attól is függ, mondták el a szakemberek, hogy milyen diplomával rendelkeznek. Hiszen vannak olyan diplomák, amelyekkel most is könnyen el lehet helyezkedni. Ezzel szemben a kevésbé ismert intézmények, újonnan indított szakjain végzők, például, gyakran vannak nehezebb helyzetben, hiszen a munkáltatók szinte „elvesznek a diplomák dzsungelében”. Azonban, míg néhány évvel ezelőtt is csak bizonyos végzettségűekre volt jellemző, hogy munkanélküliként regisztrálták magukat a Munkaügyi Központokban, addig az utóbbi 2-3 évben már klasszikus, elismert, nagy egyetemek korábban elismert diplomásai is jelentkeznek a központokban.

Ráadásul az utóbbi években, érzékelhető egyfajta megtorpanás a multinacionális cégek betelepülésében. Míg korábban volt, hogy egy-egy újonnan érkezett cég akár több száz embert is felvett egyszerre, ez ma már nem jellemző, és egy-egy új cég a nagy diplomás túlkínálatnak köszönhetően válogathat a tapasztalattal rendelkező, nem pályakezdők közül is. Ennek ellenére azért vannak olyan multinacionális cégek, amelyek kifejezetten pályakezdőket keresnek, hiszen a pályakezdők friss látásmódot, új ötleteket, lelkesedést hoznak és általában nagy bennük a megfelelés igénye.

Az utóbbi egy-két évben a külföldi munkavállalás is lehetőséget jelent a fiataloknak, de több szakember is panaszkodott, hogy a magyar munkaerő nem mobilizálható eléggé, arról nem is beszélve, hogy a nyelvtudás tekintetében még mindig nagy hátrányokkal indulunk.

Tehát, a szakemberek egyetértettek abban, hogy túlképzés van diplomásokból, és ez a túlkínálat inkább stagnáló munkaerő-piaci igényekkel találkozik, ami növekvő diplomás munkanélküliséget okoz. Többen is felhívták a figyelmet arra, hogy ez a helyzet sok boldogtalan fiatalot szül, akikre nagy társadalmi nyomás nehezedik egyik oldalról, hogy minél hamarabb családot alapítsanak, és kezdjék meg önálló életüket, másik oldalról állás és önálló jövedelem nélkül még csak lehetőséget sem kapnak arra, hogy önállósodni tudjanak szüleiktől.

A szakemberek egy része szerint, azonban a fiatalok tudásával, hozzáállásával is probléma van. Az egyik szakember elmondta, gyakran úgy érzi, hogy a fiatalok jó része mintha nem is igazán akarna elhelyezkedni. Az állásbörzéken csak kevesen jelennek meg, és akik megjelennek sincsenek jól felkészülve. Szerinte, azt, hogy sokan nem is igazán akarnak elhelyezkedni, az is jól mutatja, hogy vannak, akik egy-két évig is állást keresnek. Az ilyen pályakezdők nem igazán akarnak dolgozni. „Elkényelmesedtek a felsőoktatásban, élvezik a szülői eltartottságot, és ugyanakkor a függetlenséget.” Vannak, akik csak azért jelentkeznék egy-egy állásra, hogy „az is ki legyen pipálva”, de szinte megkönnyebbülnek, ha nem kapják meg az állást.

A fiatalok sokszor maguk sem tudják, hogy mihez akarnak kezdeni, ha elvégezték az egyetemet. Vannak, akik elvégzik az öt éves képzést, és utána jönnek rá, hogy nem akarnak azon a szakterületen dolgozni. Kevesen rendelkeznek határozott karrier-elképzeléssel, a diákok nagy százaléka úgy gondolja, hogy „majd lesz valami”, ha végeznek.

Sokan panaszkodtak arra, hogy a pályakezdőknek nem megfelelő a nyelvtudásuk, még mindig vannak olyanok, akik az egyetemről, főiskoláról kikerülve sem beszélnek egy nyelvet sem. Az ilyen pályakezdőket nagyon nehéz elhelyezni, ugyanis, ma már egy nyelv tárgyalási szintű ismerete alapkövetelmény mindenhol, és sok helyen két nyelv magas szintű ismeretét várják el a jelentkezőtől.

A legrosszabb helyzetben a pályakezdő diplomások közül azok vannak, akik nem beszélnek legalább egy nyelvet tárgyalási szinten, nincsen semmilyen munkatapasztalatuk, kevésbé elismert oktatási intézményben tanultak és nem piacképes végzettséggel rendelkeznek. Az is hátrány, hogy

gyakran a friss diplomások nem elég nyitottak a nem szakirányú állásokra, bár a szakemberek egy része szerint, ezt nem is kellene megkövetelni a diplomásoktól, és érthető, hogy ha öt éven keresztül egy foglalkozásra készülnek, akkor nem könnyen és szívesen változtatnak.

A munkatapasztalat nagyon nagy előny a jelentkezők kiválasztásakor, és ez a munkatapasztalat nem a szakterületen, hasonló pozícióban megszerzett tapasztalatot jelenti elsősorban – hangsúlyozta minden szakember – hanem olyan tapasztalatot, amely által a fiatal megtanulhatja, hogy hogyan is működik valójában egy munkahely, milyen az, ha felelősséget kell vállalnia a munkájáért, mit jelent az, ha minden nap időben kell megjelenni a munkahelyen, és hogyan működnek a munkahelyi aláfölérendeltségi viszonyok. Ezt ugyanis, sehol sem tanítják meg a fiataloknak, hiszen a mai családok többsége és az iskola sem így működik, így nehéz beleszokniuk, amikor először munkába állnak. Ezért jó, és előnyös a munkaadók szemében is, ha valaki már az egyetemi évek alatt munkát vállal. A cégek azonban hiába várják tárt karokkal a gyakornokokat, sokan csak hosszú sikertelen álláskeresés után vállalják el ezeket az alacsonyabb fizetéssel és pozícióval járó állásokat. Több szakember is hangsúlyozta viszont, hogy a 18 éves pályaválasztókat senki sem készíti fel erre, nem számítanak rá, hogy amikor kikerülnek majd a munkaerő-piacra, nem diplomájuk és egyetemi eredményeik, hanem személyes adottságaik és tapasztalatuk fog megmérődni.

A Budapesti Corvinus Egyetemen rendezett állásbörzén megkérték a vezetőket és a cégek humán erőforrás szakembereit, rangsorolják a legfontosabb jellemzőket, amelyeket egy jelentkezőnél figyelembe vesznek. A munkaadók első helyre az önmenedzselést tették. Vagyis azt, hogy valaki mennyire tudja magát eladni, milyen a fellépése, hogyan jelenik meg az interjún, mennyire határozott. A második legfontosabb a nyelvtudás, majd a szakmai tapasztalat, a végzettség és az önéletrajz. A fiatalok a nyelvtudást tették az első helyre, az önmenedzselést, pedig a másodikra. Ők a kapcsolatokat és a szerencsét is megemlítették, mint fontos tényezőket.

A munkaadók bevallása szerint, a sok, hasonlóan magasan képzett pályakezdő között sokszor a személyes rátermettség dönt. A kommunikációs készség, a problémamegoldó-készség, a rugalmasság.

Ami viszont, általában nem jelent előnyt, az a több diploma. Időnként pedig, kifejezetten hátrány, ha valaki 30 évesen, több diplomával a zsebében, de munkatapasztalat nélkül próbál állást találni. Arról nem is beszélve, hogy a munkáltatók gyakran nem szeretnek túlképzett, vagy nem az állásnak megfelelően képzett munkaerőt felvenni, mert ők hamar elégedetlenek lesznek a feladatkörükkel, vagy a fizetésükkel, és így nő a fluktuáció. Több szakember is megfogalmazta, hogy a legjobb stratégia a diplomaszerezés szempontjából az, ha a második diplomát már több éves munkatapasztalat után szerzi meg a fiatal, amikor már látja, hogy milyen továbbképzésre van szükség, és mi az ami őt magát érdekli. Volt, aki inkább a szakirányú továbbképzést javasolná a fiataloknak, volt olyan viszont, aki éppen a gyorsan változó, állandóan mozgásban lévő munkaerő-piac miatt azt szorgalmazza, hogy a fiatalok az

eredeti képzettségüktől akár teljesen eltérő képzésre menjenek, mert így sokoldalúbb, könnyebben alkalmazkodó, rugalmasabb munkaerő válhat belőlük, és több lábon is állnak.

A több diploma helyett a pályakezdőknek inkább a nyelvtudásuk és számítógépes ismereteik fejlesztését ajánlják a szakemberek. Azonban hangsúlyozták, hogy ma már nem a papír, hanem a tényleges tudás számít ezeken a területeken. Volt, aki azt is megfogalmazta, hogy nem a diplomákat, hanem a szakmai tapasztalatot érdemes halmozni.

Az, hogy valaki a saját szakterületén tud-e elhelyezkedni, egy részt attól függ, hogy milyen szakot végzett, más részt pedig attól, hogy az ország mely területén kíván elhelyezkedni. A kis mobilitási hajlandóság ezért gyakran akadály az elhelyezkedésnél. Előfordul az is, hogy egy cég nyitva hagyja a végzettségre vonatkozó megkötéseket, és csak az a célja, hogy tehetséges diplomást találjon az adott állásra, akit majd különböző belső tanfolyamokon képez tovább. Ez a gyakorlat azonban, a cégek számára meglehetősen veszélyes, mert a sok költséggel járó képzések után a fiatalok sokszor hamar továbbállnak. Ezért ezt a megoldást viszonylag kevesebb cég, és csak a nagyvállalatok választják.

A kialakult helyzethez hozzájárul az is, hogy nagyon magasak a fiatalok elvárásai. Többen is beszámoltak arról, hogy nem ritka az irreális elvárás a jövedelmek vagy pozíciók tekintetében. Sok fiatal úgy gondolja, hogy mivel diplomája van, azonnal vezető állásba fog kerülni, holott lehet, hogy még egy napot sem dolgozott. A fiatalokban nincs alázat, türelem, kitartás, hogy végigküzdjék a munkahelyi hierarchiát, és fokozatosan jussanak vezető állásokba, ahogy ez a legtöbb munkahelyen működik. Elvárás az is, hogy érdekes, izgalmas állást kapjanak, pedig a pályakezdők nem nagyon válogathatnak az állások között, ezért is húzódik el gyakran az álláskeresés. Sok fiatal végzés után sokáig keres munkát, és csak lassan látja be, hogy meg kell hozni a kompromisszumokat. Vannak, akik inkább továbbtanulnak, vagy elmennek külföldre, hogy ne kelljen végzettségüknek nem megfelelő munkát elvállalniuk.

A munkaadók nem tesznek különbséget a levelező, nappali, távoktatási tagozaton szerzett diplomák között, sem a különböző finanszírozási formák között. De szinte mindegyik szakember megjegyezte, hogy a levelező tagozaton tanuló hallgatókat ők maguk sokkal rátermettebbnek tartják, mert ezeknek a hallgatóknak van munkatapasztalata.

A szakembereknek eltérő véleményük volt a költségtérítéses képzésben tanulókról. Volt, akinek az volt a véleménye róluk, hogy ezek azok a fiatalok, akik csak azért szereznek diplomát, mert addig sem kell dolgozniuk, és úgy vannak vele, hogy „csak legyen diplomájuk, aztán majd lesz valami”. Ezt több szakember is tapasztalta.

Megkérdeztük a szakembereket arról, hogy tapasztalatuk szerint melyek ma a divatos szakok, foglalkozások a fiatalok körében. A szakemberek szerint, az olyan, nem régiben indult szakok, mint a marketing, PR, HR, kommunikáció, média szakok, nemzetközi kommunikáció, gazdálkodási szakok, nagyon divatosak. De sok fiatal választja az olyan hagyományos szakokat is, mint a jog, közgazdaságtan, informatika, mérnökképzés. A legkevésbé a bölcsészszakok vonzzák a fiatalokat, és az olyan, régebben divatos szakok, mint a színészet, vagy a zene.

Összefoglalva a számunkra legfontosabb tanulságokat: a szakemberek szerint, a fiatalok munkaerő-piaci elképzelései, elvárásai gyakran nem találkoznak a valósággal. Kevésbé rugalmasak, mint ahogy azt a munkaadók elvárják, irreális bér- és pozíció-elvárásaik vannak, viszont nem rendelkeznek azokkal a készségekkel, amelyek alapvető elvárásnak számítanak a munkaadók körében. Nincsenek felkészülve arra, hogy mi vár rájuk a munkaerő-piacon. Ezért a helyzetért azonban, a legtöbb szakember szerint, nem csak a fiatalok a felelősek.

4. PIACKÉPES ÉS KEVÉSBÉ PIACKÉPES DIPLOMÁK

Kutatásunkban első lépésként megpróbáltuk elkülöníteni a piacképes és kevésbé piacképes diplomákat. Ehhez felhasználtuk a diplomás pályakezdőkkel foglalkozó szakemberek véleményét, felsőoktatási statisztikákat, az Állami Foglalkoztatási Szolgálat munkaügyi statisztikáit, felsőoktatási rangsorokat. A feladat, azonban korántsem volt könnyű. Ugyanis, egyrészt sok forrás nem a munkaerő-piaci értékét vette a rangsorolás alapjául, hanem a hallgatók véleményét, és a felvételi statisztikákat, másrészt, gyakran egymásnak ellentmondó információkat kaptunk az eltérő forrásokból. Előfordult, hogy a diplomás pályakezdőkkel foglalkozó szakemberek is eltérően látták egyes diplomák, vagy egyes felsőoktatási intézmények munkaerő-piaci megbecsültségét.

Mivel a szakemberek véleménye kapta a kutatásunkban a fő hangsúlyt, most ezt mutatjuk be.

Szakemberek véleménye

A szakemberekkel készült interjúk során egy részről arra voltunk kíváncsiak, hogy melyek ma a keresett, piacképes, és kevésbé keresett, nem piacképes diplomák, és hogy a munkaadók különbséget tesznek-e a különböző felsőoktatási intézményekben szerzett diplomák között.

A különböző diplomák piacképességét egyes esetekben eltérően ítélték meg a megkérdezett szakemberek, de a diplomák nagy részével kapcsolatban hasonlóan vélekedtek.

Piacképes diplomának minősítették a mérnöki, főleg a villamosmérnöki, gépészmérnöki, közlekedésmérnöki diplomákat, az informatikus diplomát, a pénzügyi és számviteli diplomákat, a gazdasági diplomákat, kereskedelmi diplomákat, a logisztikai diplomát.

A megkérdezettek véleménye szerint, el lehet helyezkedni az orvosi, gyógyszerész, és idegenforgalmi és szállodai végzettséggel is, mert ezeknél a foglalkozásoknál a végzettséget szinte azonnal, és automatikusan felszívja az adott intézményrendszer.

Ha végignézzük a piacképesnek ítélt diplomákat, kiderül, hogy inkább a hagyományos, jól ismert, jól körülírható tudást adó képzések az elismertek.

Nem kifejezetten piacképes a marketing, a PR végzettség, a kommunikáció, művelődésszervező, műszaki informatikus, műszaki menedzser diplomák, nemzetközi kommunikáció, Európai Unió végzettségek, ha nincs mellettük egy erős, piacképes végzettség. A nem piacképes diplomákhoz sorolták a szakemberek a jogi diplomát, ahol az utóbbi egy-két évben következett be a telítődés. Néhányan már a közgazdász végzettséget is ide sorolják, noha ilyen diplomával még el lehet

helyezkedni, mert a képzés sokféle ismeretet nyújt, de éppen ezért gyakori, hogy a közgazdászokat nem végzettségüknek megfelelő állásra veszik fel, hanem átképzik. A mérnöki diplomák között is akad olyan, amivel nehéz elhelyezkedni, mint például az agrármérnöki, vagy a környezetmérnöki, kertészmérnöki végzettség.

Volt, aki a HR-végzettséget is a nem piacképes diplomákhoz sorolta, mert pályakezdőként, tapasztalat nélkül ilyen állásban nem nagyon lehet elhelyezkedni.

A pedagógus, és a bölcsész végzettséget is sokszor említették a nem piacképes diplomáknál, valamint a természettudományi végzettségek nagy részét. Általában azt fogalmazták meg a megkérdezett szakemberek, hogy az elméleti tudást adó diplomák, ahol a megszerzett ismereteket nem lehet közvetlenül a termelésben hasznosítani, kevésbé piacképesek.

A másik általános tendencia, hogy azok a képzések, amelyek tartalma nem világos a munkaadók számára, vagy ahol több területre is bevezetik a hallgatókat, de egyik területen sem mélyítik el a tudásukat eléggé, általában nem túl keresettek a munkaerő-piacon. Gyakori tapasztalata a pályakezdőkkel foglalkozó szakembereknek, hogy az ilyen, általában új szakokon végzett hallgatók maguk sem tudják, hogy tulajdonképpen mihez értenek. Ha a fiatal maga sem tudja elmondani egy interjúban, hogy hogyan vehetik hasznát a tudásának az adott cégnél, akkor nem sok esélye van a munkaerő-piacon.

Arra a kérdésre, hogy az új szakoknak, amelyeket azzal a céllal indítanak az egyetemek és főiskolák, hogy válaszoljanak a változó munkaerő-piac igényeire sikerül-e beváltaniuk a hozzájuk fűzött reményeket, a szakemberek egytől-egyig nemmel válaszoltak. Szerintük, az a probléma, hogy a felsőoktatás nem kommunikál a munkaerő-piaccal, nem kérdezik meg egy-egy új szak indításakor a munkaadókat, hogy van-e szükség arra a képzésre, vagy egy-egy képzésnek mi legyen a tartalma, hogy megfeleljen a munkaerő-piaci elvárásoknak. Ráadásul a magyar gazdaságnak nincs se pénze, se igénye ezekre az új típusú végzettséggel rendelkező munkaerőre. Nagyon kevés vállalkozás alkalmaz például marketing- vagy kommunikációs szakembert.

Arról nem is beszélve, hogy a betelepülő multinacionális cégeknek nem csak diplomásokra lenne szükségük, hanem jól képzett szakmunkásokra, pékekre, elektroműszerészekre is. Ezek a szakmák hiányszakmák, mert senki nem akar ilyen végzettséget szerezni, tehát, gyakran csak a gyengébb képességű fiatalok kerülnek ilyen iskolákba.

Bár többen azt is megjegyezték, hogy a mai, gyorsan változó munkaerő-piacon, ahol a nagy multinacionális cégek jönnek-mennek, nehéz kiszámítani egy szak indításakor, hogy lesz-e rá kereslet, amikor az első diplomások kikerülnek az iskolából.

A negatív tapasztalatok mellett egy-egy pozitív példát is említettek a felsőoktatás és a munkaerő-piac együttműködésére, de ezek az esetek ritkák.

A legtöbb munkaügyi szakember tapasztalata szerint, a nagyvállalatok valamilyen szinten különbséget tesznek a felsőoktatási intézmények között. A szakemberek szerint, ez főleg a közgazdaságtani és a műszaki képzésre igaz. De általánosságban elmondható, hogy inkább a nagy múltú felsőoktatási intézmények hallgatóit részesítik előnyben a munkaadók. Az utóbbi egy-másfél évtizedben alapított intézményeknek még nem volt idejük bizonyítani, hogy mennyire rátermett munkaerőt képeznek.

Más részről az új intézményekre jellemzőbb, hogy olyan új képzéseket indítanak, amelyeknek a tartalmát nem ismerik a munkaadók.

Kifejezetten a kutatásunkban megjelölt, új, kevésbé piacképes szakokkal kapcsolatosan is megkérdeztük a szakembereket. Valamennyiük találkozott már ilyen szakkal, amit a hallgatók maguk között csak „büfé-szaknak” szoktak hívni. Általában nem túl jó a vélemény ezekről a szakokról, mert könnyű őket elvégezni, de a tudás, amit nyújtanak, nem hasznosítható a munkaerő-piacon. A hallgatók nincsenek tisztában azzal, hogy tulajdonképpen, mihez is értenek, mert mindenből csak egy keveset tanulnak. Ráadásul, diplomával már ne is fogadnak el akármilyen állást.

Ezek, az új szakok a rendszerváltás után jelentek meg azzal a céllal, hogy a munkaerőpiac új igényeire válaszoljanak, de a szakemberek egybehangzó véleménye szerint, nem sikerült nekik válaszolni ezekre az igényekre. Aminek az a fő oka, hogy nem is mérik fel a felsőoktatásban ezeket az igényeket, nincs kommunikáció a két szféra között.

A szakemberek szerint, a hallgatókat az motiválja ezeknek az új szakoknak az elvégzésére, hogy úgy gondolják, az életben így jobban megbecsülik őket, mert mindegy, hogy milyen diplomájuk van, az minőségi változás, ha diplomásként tartják őket számon. Valójában azonban nincsenek vele tisztában a pályakezdők, hogy ezek a szakok nem piacképesek, mert nem tudnak sehonnan sem tájékozódni. Erre vonatkozó felmérések ugyanis, nincsenek. Ezért vetette föl több szakember, hogy az egyetemnek kötelezni kellene arra, hogy készítsenek olyan kutatásokat, amelyekben követik végzett hallgatóikat pályakezdő éveikben, és statisztikát vezetnek az elhelyezkedés sikerességéről.

Ezeknek az új szakoknak az elvégzésével pedig, nem sokat változik a pályakezdő helyzete. A szakemberek nem értettek teljesen egyet abban a kérdésben, hogy ezzel javul-e a fiatal esélye a munkaerő-piacon. Volt, aki azt hangsúlyozta, hogy egy diploma, azért mégis ér valamit. Volt, aki viszont éppen a hátrányait hangsúlyozta. Egy diplomást, aki nem kapott a saját végzettségének megfelelő állást, alacsonyabb végzettséggel betölthető állásra sem biztos, hogy felvesznek.

Nem szabad az eredmények értelmezésénél elfelejteni, amit a szakemberek gyakran hangsúlyoztak, hogy egyre fontosabb tényező a személyiség, a fellépés, az önmenedzselés, a diploma pedig kezd háttérbe szorulni egy-egy jelentkező megítélésénél.

Összefoglalva a szakember-interjúk tanulságait, és összehasonlítva a korábbi felsőoktatási statisztikákkal láthatjuk, hogy a fiatalok, úgy tűnik, nagy számban választanak olyan szakokat, amelyekről lehet tudni, hogy nem piacképes. Ilyen a jog vagy a kommunikáció, amely benn van a 10 legnépszerűbb szak között. Tulajdonképpen, ha végignézzük a 2005-ben alapfokú felsőoktatási képzésre jelentkezők preferencialistáját, láthatjuk, hogy a 10 legnépszerűbb szak több mint fele nem mondható kifejezetten piacképesnek.

Szak	Képzés szintje	Jelentkezők száma (fő)
1. Közgazdasági	egyetemi	4165
2. Jogász	egyetemi	4049
3. Idegenforgalmi és szálloda	főiskolai	3863
4. Pszichológia	egyetemi	3509
5. Gazdálkodási	főiskolai	3397
6. Kommunikáció	főiskolai	2720
7. Kommunikáció	egyetemi	2653
8. mérnök informatikus	BSc	2484
9. művelődésszervező	főiskolai	2472
10. magyar nyelv és irodalom	egyetemi	2423
11. általános orvostudományi	egyetemi	2407
12. Történelem	egyetemi	2402
13. angol nyelv és irodalom	egyetemi	1709
14. Gépészmérnöki	BSc	1620
15. nemzetközi tanulmányok	egyetemi	1602

Vajon mi lehet az oka annak, hogy a fiatalok mégis, ezekre a szakokra szeretnének a leginkább bejutni? Az egyéni érdeklődésüket követik, és nem fontos nekik, hogy az adott diplomával mennyire lehet elhelyezkedni? Vagy nincsenek megfelelően informálva arról, hogy melyek a piacképes diplomák?

Ennek a kérdésnek a megválaszolására az ötödik fejezetben fogunk visszatérni.

5. KÉNYSZERBŐL A FELSŐOKTATÁSBA?

A FELSŐOKTATÁSBAN TANULÓK MOTIVÁCIÓI, MUNKAERŐ-PIACI TAPASZTALATAI, ELVÁRÁSAI ORSZÁGOS KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS ÉS INTERJÚK ALAPJÁN

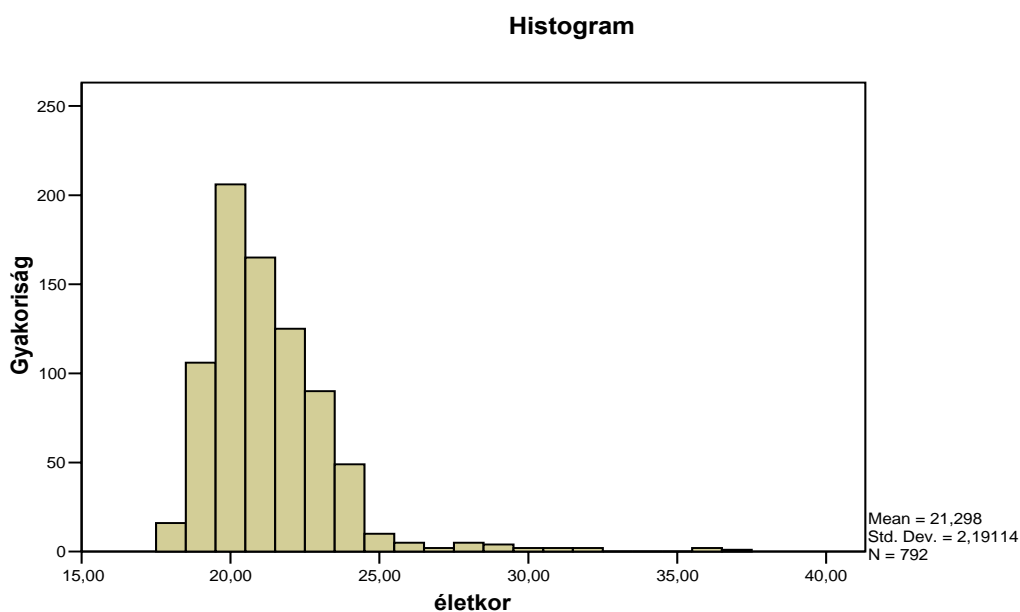
Kényszerből a felsőoktatásba – kutatás a felsőoktatási intézmények hallgatói körében

Demográfiai jellemzők

Először nézzük meg, hogy demográfiai módon hogyan jellemezhetők az általunk kérdezett hallgatók.

Nemek tekintetében inkább a férfiak irányába tolódott el valamelyest a kérdezettek összetétele. A megkérdezettek 52,3%-a férfi volt, és 47,7%-a nő.

Életkor tekintetében elmondható, hogy a megkérdezettek több mint fele, 62%-a 21 legfeljebb 21 éves. Ha a pontos életkor szerinti bontást nézzük, a következő eredményt kapjuk.



Jól látható a hisztogrammon, hogy a válaszadók között a 20 évesek voltak a legtöbben. Ők tették ki a kérdezettek 26%-át. A 21 éves volt a kérdezettek 21%-a, 22 a 16%-a. A 25 évesnél idősebb korosztályba csak a kérdezettek 3,3%-a tartozott. Az átlagéletkor 21,3, a legfiatalabb kérdezettek 18 évesek, a legidősebb 37.

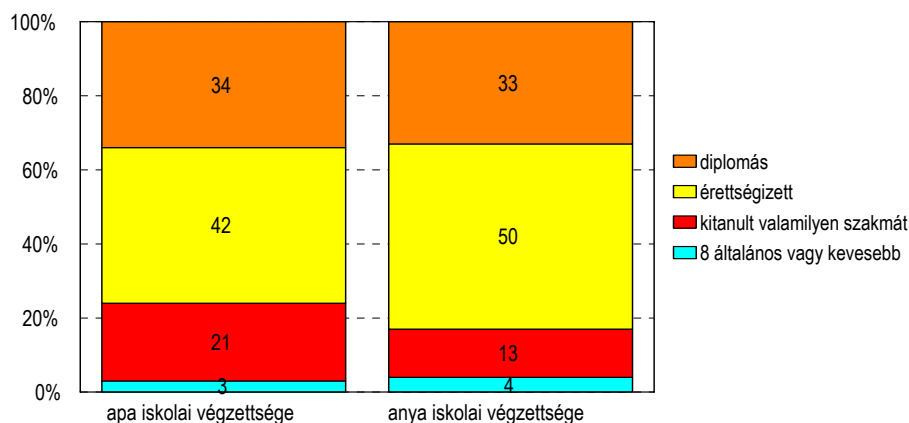
Az iskolai végzettséggel kapcsolatban a kutatásunkban megkérdezettekről azt lehet elmondani, hogy 97,3%-uk most szerzi első diplomáját, tehát, az ő befejezett iskolai végzettségük középiskolai érettségi. 2,3%-uknak van már egy diplomája, 0,4%-uknak pedig 2 diplomája.

A szülők iskolai végzettségére is rákérdeztünk a hallgatóktól.

Elmondható, hogy a hallgatók 42%-nak érettségizett édesapja van, 34%-uk esetében az édesapa diplomás, 21%-uk valamilyen szakmát tanult, 2,5%-uknak csak 8 osztálya van. Nyolc osztálynál kevesebb az iskolai végzettsége 0,1%-uknak.

Az anya iskolai végzettsége a hallgatók esetében kicsit máshogy alakul. Az adatok alapján elmondható, hogy összességében az édesanyák iskolai végzettsége magasabb, mint az édesapáké. Itt a diplomások aránya szintén 33%, de magasabb az érettségizettek aránya, 50%. 13%-uk tanult valamilyen szakmát, 4%-uknak pedig, csak 8 osztálya van.

A szülők iskolai végzettsége



Az általános tendenciáknak megfelelően a szülők hasonló iskolai végzettségűek. Tehát, ahogy a lakosság körében általában is megfigyelhető, hasonló iskolai végzettségűek kötöttek házasságot.

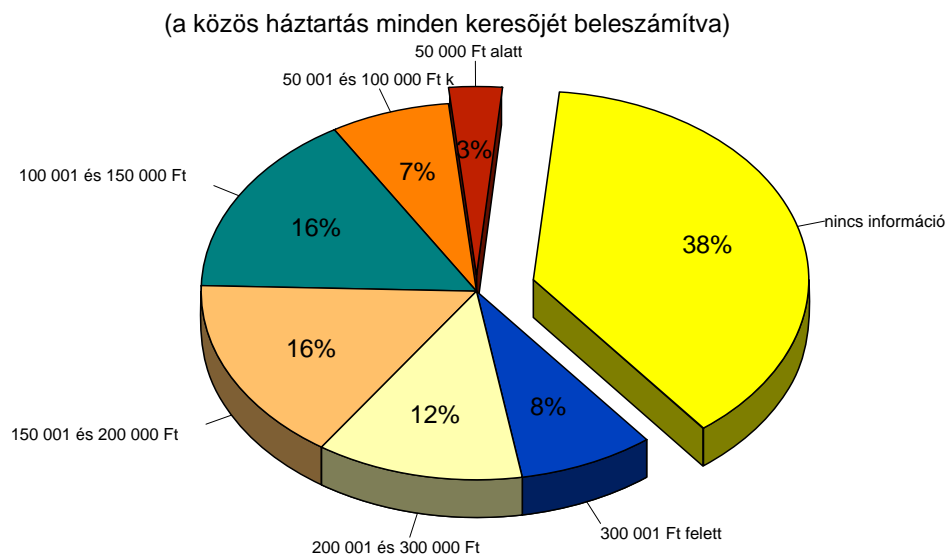
Most az apa iskolai végzettségét alapul véve vizsgáljuk meg a szülőket. Azokban a családokban, ahol az apának legfeljebb 8 általános iskolai osztálya van, több mint 50%-ban az anyának is 8 osztály az iskolai végzettségük. Ahol az apa szakmát szerzett, az anyák 37%-a szintén szakmát szerzett, 45%-a pedig érettségizett. Ez az eltolódás nők és férfiak iskolai végzettségében a szakmát szerzett férfiak és az érettségizett nők esetén abból adódik, hogy a nők esetén az érettségi az, ami hasonló elhelyezkedési lehetőségeket biztosít, mint a férfiaknál a szakma elsajátítása. Sok ilyen szakma

kevésbé nőies, így a nők kisebb arányban szoktak szakmát tanulni. Más részről pedig, a férfiak esetében még egy-két évtizeddel ezelőtt is nagy volt a nyomás afelé, hogy minél hamarabb munkába álljanak, és eltartsák a családjukat, tehát ideális esetben már 18 évesen rendelkeztek valamilyen szakmával. A nők irányába kevésbé élt ez az elvárás. Ez az eltolódás is általános tendencia a felnőtt lakosság körében.

Ahol az apa érettségizett, ott az anyák 68%-a is érettségizett, sőt 21%-uk diplomás. Ahol pedig az apának diplomája van, ott az anya is leggyakrabban diplomás (63%), vagy érettségizett (32%).

A jövedelmi kérdések általában kényes kérdésnek bizonyulnak. A mi kutatásunkban is sok volt a válasszmeztagadó, illetve az olyan válaszoló, aki a „nem tudom” választ jelölte meg. Így összesen 38% százalékuktól nem kaptunk információt (23% a nem tudom válasz, 15% a válasszmeztagadó).

Az Önök háztartása mennyi pénzből gazdálkodott az elmúlt hónapban?



A kérdezettek 3%-a él olyan háztartásban, ahol összesen 50 000 forintból gazdálkodtak a múlt hónapban. 7%-uk tartozik a második, 50 000 és 100 000 Ft közötti jövedelmi kategóriába. A harmadik és negyedik kategóriába tartozónak ugyanannyian vallották magukat, a kérdezettek 16-16%-a. 12%-uk él olyan háztartásban, ahol az elmúlt hónapban 200 000 és 300 000 Ft közötti összegből gazdálkodtak. Mindössze 8%-uk sorolta a háztartását a legfelső kategóriába.

Kíváncsiak voltunk arra, hogy mennyire vannak rászorulva, illetve mennyire érzik szükségét annak a diákok, hogy dolgozzanak a tanulás mellett. A megkérdezettek nagy része nem érzi szükségét

annak, hogy dolgozzon, 77%-uk válaszolta, hogy semmilyen formában sem dolgozik. Akik azt választották, hogy dolgoznak, főleg diákmunkában dolgoznak. Az összes megkérdezett 11%-a válaszolta ezt. 6%-uk dolgozik mellékállásban, és csupán 2%-uk főállásban. 4%-uk valamilyen egyéb állásban dolgozik. Hozzá kell tenni ezekhez az eredményekhez, hogy mivel a kérdezés hólabda módszerrel zajlott az iskola területén, napközben, nagyobb valószínűséggel kerültek olyanok a megkérdezettek közé, akik nem dolgoznak. Ráadásul a távoktatásban, esti tagozaton, vagy levelező oktatásban tanulók is ritkábban járnak egyetemre, mint a nappali oktatásban részt vevők, így ők is kisebb valószínűséggel kerültek a mintába, pedig közöttük valószínűleg jóval magasabb azok aránya, akik dolgoznak.

Szűkítsük le a kört csak azokra, akik dolgoznak valamilyen formában. Legtöbben, majdnem a kérdezettek fele a szellemi szolgáltató szektorban dolgozik, kicsivel több mint egy harmaduk pedig, a fizikai szolgáltató szektorban. A termelő szektorban csak körülbelül 10%-uk dolgozik. (Ennél a kérdésnél a kis elemszám miatt csak a tendenciákat érdemes jelezni, a becslések ugyanis kevésbé megbízhatóak, mint nagyobb elemszámnál.)

Megkérdeztük azokat, akik dolgoznak, hogy mi ennek az oka. Három negyedük azt válaszolta, hogy elsődlegesen anyagi okokból kellett emellett döntenie, körülbelül 15%-uk pedig munkahelyi tapasztalat szerzése céljából választotta ezt. 10%-uk válaszolta, hogy egyéb okok miatt dolgozik, például, mert szereti a munkáját, vagy mert már dolgozott, amikor elkezdett tanulni, és nem akarta feladni a munkahelyét.

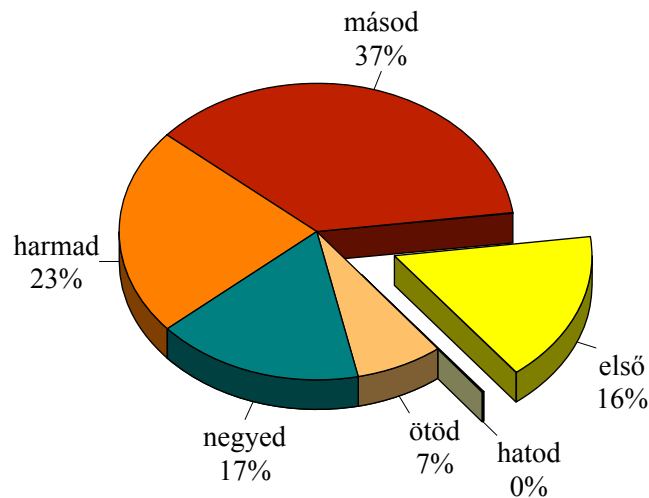
Oktatási adatok elemzése

A demográfiai adatok után az általános oktatási adatokat is tekintsük át, hogy a kemény változók után rátérhessünk a „puha változók” részletesebb elemzésére.

Az oktatási jellemzők tekintetében vizsgáltuk azt, hogy hányad évesek a megkérdezettek; melyik évben kezdték azt a szakot, ahol jelenleg tanulnak, és melyik évben fogják várhatóan befejezni; van-e a kérdezetteknek másik szakjuk; közvetlenül a középiskola után mentek-e továbbtanulni; ha nem közvetlenül mentek továbbtanulni, mit csináltak az eltelt időben; van-e már másik diplomájuk; milyen képzési formában, tagozaton és finanszírozási formában tanulnak; tervezik-e, hogy valamilyen formában továbbtanulnak; valamint, hogy milyen nyelvtudással rendelkeznek.

A válaszadók többsége, 37%-a másodéves volt, 23%-a harmadéves, 17%-a negyedéves, 16%-a első éves és 7,2%-a ötödéves. (A mintába egy hatodéves orvostanhallgató is bekerült.) Tehát, a másodévesek valamelyest felül voltak reprezentálva.

A megjelölt szakján hányad éves Ön jelenleg?



Mivel a megkérdezettek körében legtöbbször a másodévesek voltak, nem meglepő, hogy a hallgatók között a legtöbbször 2004-ben kezdték a jelenlegi szakjukat (36%), 20%-uk 2003-ban, 18%-uk 2002-ben, 15%-uk 2005-ben. 2%-uk lépte már túl az öt évet. Volt egy-egy olyan hallgató is, aki 1997-ben vagy 1998-ban kezdte azt a szakot, ahol most tanul.

Mindössze a hallgatók 1,5%-a mondta azt, hogy két szakon tanul. Ezek a hallgatók az ELTE Természettudományi és Bölcsészettudományi Karának, valamint a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézetének hallgatói voltak. Ennek az alacsony aránynak az lehet az oka, hogy a véletlen mintavétel a karok közül történt, és nem a hallgatók közül, így a bölcsész és természettudományi karok, ahol gyakori, hogy a hallgatóknak két szakjuk van, nem a hallgatói létszám arányában, hanem egyenlő eséllyel kerültek be a mintánkba.

Három szakot nem jelölt be senki.

A hallgatók 64%-ának sikerült úgy a felvételijé, ahogy szeretne volna, ők ugyanis arra a szakra jutottak be, amit első helyen jelöltek. Közülük sokan abból a szempontból is sikeresnek mondhatják felvételijüket, hogy első próbálkozásra felvették őket arra a szakra, amit első helyen jelöltek meg. Mindkét szempontot figyelembe véve az összes megkérdezett 58%-a felvételizett sikeresen, tehát ők azok, akik az első helyen jelölt szakra első próbálkozásukkor bejutottak.

A megkérdezettek többsége közvetlenül a középiskola elvégzése után továbbtanult. 74%-uk válaszolta ezt.

Akik nemmel válaszoltak, azokat megkérdeztük, hogy mit csináltak a középiskola befejezése, és a felsőfokú tanulmányok megkezdése között eltelt időszakban. Két harmaduk válaszolta, hogy tanult, közel egyharmaduk pedig, hogy dolgozott. Munkanélküli, vagy egyéb inaktív – beleértve a GYES-en lévőket is – csak elenyésző százalékuk volt. (Ennél a kérdésnél előfordulhatott egy-két átfedés, vagyis olyan esetek, hogy a válaszoló esetleg tanult is és dolgozott is egyszerre, de ez nem volt jellemző.)

Akik tanultak ebben az időszakban, főleg OKJ-s képzésre jártak (közel 50%-uk válaszolta ezt); 30%-uk felsőfokú szakképzésre járt, 20%-uk nyelvet tanult, a többiek pedig valamilyen egyéb formában tanultak.

Akik dolgoztak, jellemzően a szolgáltató szektorban dolgoztak, fele-fele arányban szellemi és fizikai munkakörben.

Nézzük, hogyan alakul az általunk megkérdezettek körében a különböző tagozatokon, képzési és finanszírozási formákban tanulók aránya.

A válaszolók 81%-a alapképzésben tanul, 18%-a pedig, diplomás képzésben. A kiegészítő alapképzés a megkérdezettek kevesebb, mint egy százaléka vesz részt.

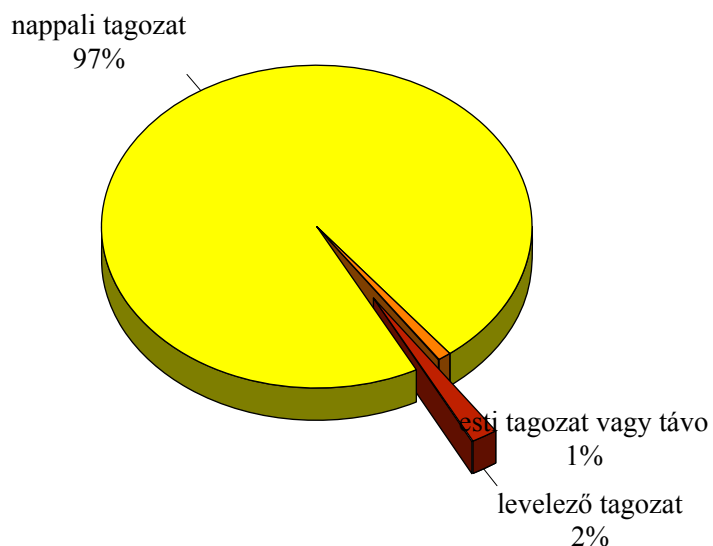
Milyen képzési formában tanul Ön jelenleg?



A megkérdezettek között felül voltak reprezentálva a nappali tagozatosok, hiszen a kérdezési módszerünkben következően őket nagyobb valószínűséggel kérdezték meg a kérdezők, mint a levelező vagy esti tagozatosokat, vagy a távoktatásban tanulókat. A válaszolók 97%-a mondta, hogy nappali

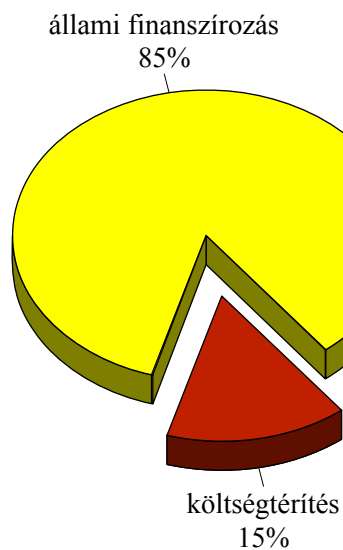
tagozaton tanul, 2%-uk, hogy levelező tagozatos, és a fennmaradó egy százalék vett részt esti tagozatos, vagy távoktatásban.

Milyen tagozaton tanul Ön jelenleg?



Az általunk megkérdezett hallgatók nagy többsége állami finanszírozási formában tanul, és csak körülbelül 15%-uk válaszolta azt, hogy költségtérítést fizet az oktatásért.

Milyen finanszírozási formában tanul Ön jelenleg?

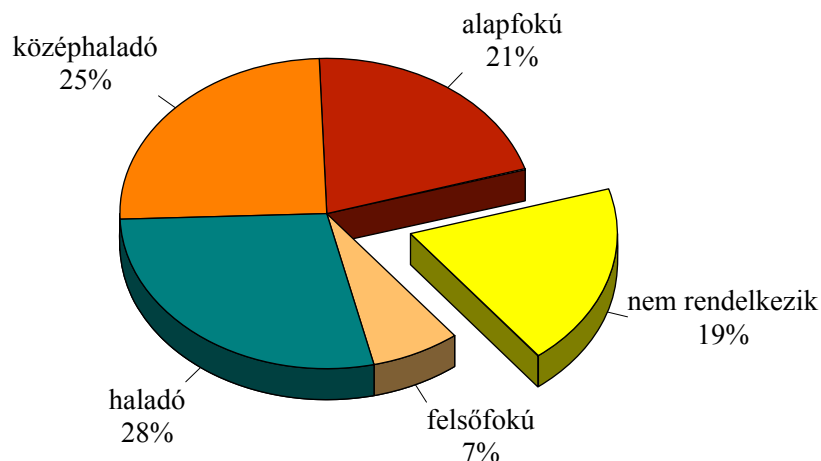


A megkérdezett hallgatók közel fele tervezi, hogy valamilyen képzési formában továbbtanul a közeljövőben. A legtöbben második, vagy többedik diplomát akarnak még szerezni, de a megkérdezettek 16%-a mondta, hogy külföldi egyetemen akar tanulni. 15%-uk tervezi, hogy valamilyen felsőfokú szakképzésen vesz részt, 12%-uk, hogy OKJ-s képzésben tanul tovább, és szintén 12%-uk, hogy doktori képzésben vesz részt. Ennél a kérdésnél sok volt az átfedés, vagyis akik tervezik, hogy továbbtanulnak, azok gyakran több képzési formát is megneveztek.

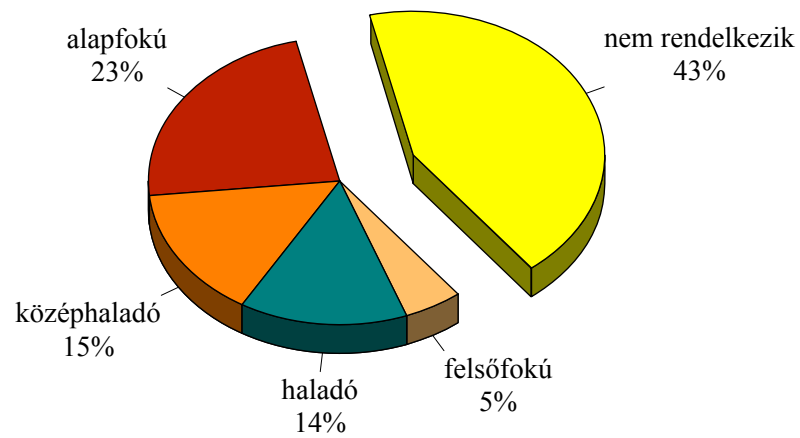
Végül nézzük meg, milyen nyelvtudással rendelkeznek a megkérdezett hallgatók, saját bevallásuk szerint. Elgondolkodtató az az adat, hogy a megkérdezettek 20%-a legfeljebb egy nyelv alapfokú ismeretével rendelkezik.

Az angol nyelvet beszélik a legtöbben, a megkérdezettek 80%-a beszél valamilyen szinten, 35%-a pedig, haladó, vagy annál magasabb szinten beszéli ezt a nyelvet. A német a második nyelv, de ezt már csak a megkérdezettek valamivel több, mint fele beszéli valamilyen szinten, haladó vagy magasabb szinten csak 20%-uk. A harmadik leggyakrabban beszélt nyelv a francia, de csak a megkérdezettek 7%-a beszéli bármilyen szinten.

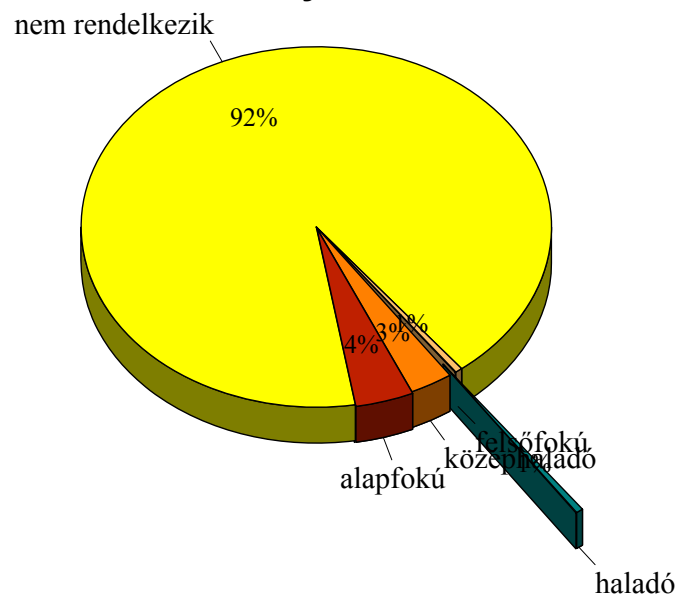
Milyen szintű angol nyelvismerettel rendelkezik Ön?



Milyen szintű német nyelvismerettel rendelkezik Ön?



Milyen szintű francia nyelvismerettel rendelkezik Ön?



Motivációk, attitűdök

Itt vonjuk be az elemzésbe azt a változót, amelyet mi készítettünk. Ez a változó tartalmazza a hagyományos, piacképes, erős szakokat, és az új, kevésbé piacképes, kevésbé elismert szakokat. Ezt a változót használjuk arra, hogy feltárjuk, vannak-e különbségek a két szaktípusra járók attitűdjei, motivációi között. A változót úgy hoztuk létre, hogy a véletlenszerűen kiválasztott szakokat többlépcsős eljárás után 2 csoportba osztottuk. Az egyik csoportba azok a szakok kerültek, amelyek erős, elismert, piacképes szakok, a másik csoportba pedig, azok, amelyek új, kevésbé elismert, kevésbé piacképes szakok. Ezek után a megkérdezett tanulókat is ezek alapján vizsgáltuk.

A következő táblázat mutatja, hogyan kategorizáltuk a különböző szakokat.

Kar	szak	Klasszikus intézmény- új intézmény, piacképes szak-nem piacképes	Piacképes szak – nem piacképes szak	Erős, elismert, piacképes – új, kevesbé elismert, kevesbé piacképes
Eötvös József Főiskola Pedagógiai Fakultás	vállalkozásszervező	K, NP	NP	1
Budapesti Corvinus Egyetem Élelmiszertudomány Kar	kertészmérnöki	K, NP	NP	
Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Kar	közgazdasági	K, P	P	2
Berzsenyi Dániel Főiskola Természettudományi Főiskolai Kar	bármely	K, NP	NP	
Budapesti Gazdasági Főiskola Külkereskedelmi Főiskolai Kar	külgazdasági	K, P	P	2
Budapesti Gazdasági Főiskola Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar – Budapest	közgazdász	K, P	P	2
Budapesti Kommunikációs Főiskola	bármely	Ú, NP	NP	1
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	közgazdász- gazdálkodási	K, P	P	2
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki és Informatikai Kar	villamosmérnök	K, P	P	2
Budapesti Műszaki Főiskola Bánki Donát Gépészmérnöki Főiskolai Kar	gépészmérnök	K, P	P	2
Budapesti Műszaki Főiskola Kandó Kálmán Villamosmérnöki Főiskolai Kar	villamosmérnök	K, P	P	2
Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar	jogász	K, NP	NP	
Debreceni Egyetem Fogorvostudományi Kar	fogorvos	K, P	P	2
Dunaújvárosi Főiskola	műszaki menedzser	Ú, NP	NP	1
Eötvös József Főiskola Pedagógiai Fakultás	bármely	K, NP	NP	
Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	bármely	K, NP	NP	
Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar	bármely	K, NP	NP	

Gábor Dénes Főiskola	informatikus közgazdász	Ú, NP	NP	1
Harsányi János Főiskola	idegenforgalom és szálloda	Ú, P	P	
Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar	művelődésszervező, tanító, informatikus könyvtáros	K, NP	NP	
Kodolányi János Főiskola	általános szociális munkás, nemzetközi kapcsolatok	Ú, NP	NP	1
Károly Róbert Főiskola Mezőgazdasági Főiskolai Kar	bármely	K, NP	NP	
Miskolci Egyetem Gépészmérnöki Kar	gépészmérnök	K, P	P	2
Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar	közgazdász	K, P	P	
Modern Üzleti Tudományok Főiskolája	bármely	Ú, NP	NP	1
Nyugat-Magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar	földmérő és földrendező mérnök	K, NP	NP	
Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai Kar	műszaki informatikai	Ú, NP	NP	
Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Intézet	humán szerv., műv.szerv., személyügyi szerv., inform.könyv.	K, NP	NP	
Szolnoki Főiskola	kereskedelmi	Ú, NP	NP	1
Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Kereskedelmi és Vállalkozási Akadémia	vállalkozásszervező	Ú, NP	NP	1
Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar	bármely	K, NP	NP	
Szegedi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kar	általános orvos	K, P	P	2
Szegedi Tudományegyetem Gyógyszerésztudományi Kar	gyógyszerész	K, P	P	2
Tomori Pál Főiskola	bármely	Ú, NP	NP	1
Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Főiskolai Kar	óvodapedagógus, tanító	K, NP	NP	
Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kar	bármely	K, NP	NP	

K: klasszikus, hagyományos intézmény

Ú: újonnan alapított intézmény

P: piacképes szak

NP: nem piacképes szak

1: új, nem piacképes szak

2. klasszikus, piacképes szak

Továbbtanulási motivációk

Vajon mi volt az elsődleges motivációja a hallgatóknak, amikor a továbbtanulás mellett döntöttek. A megkérdezett hallgatóknak ötfokú skálán kellett értékelniük, hogy mennyire volt jellemző rájuk az általunk felsorolt szempontok figyelembe vétele. 5-ös pontértéket kaptak azok a szempontok, amelyeket

a hallgató nagyon jellemzőnek találta magára, és 1-es pontértéket, az a szempont, amelyet egyáltalán nem talált jellemzőnek saját magára. Az általunk megadott szempontok a következők voltak:

1. Úgy gondolta, hogy diplomával könnyebb állást találni, mint diploma nélkül.
2. Azért tanult tovább, mert a foglalkozáshoz, ami régóta érdekli, felsőfokú végzettség szükséges.
3. Úgy gondolta, hogy a diplomásokat jobban megfizetik.
4. Úgy gondolta, hogy a felsőfokú tanulmányok alatt még lesz ideje eldönteni, hogy milyen foglalkozást szeretne.
5. A diplomásoknak sokkal nagyobb a megbecsültsége a társadalomban.
6. Nem akart továbbtanulni, de a szülei ragaszkodtak hozzá.
7. Nem akart munkanélküli lenni, ezért inkább továbbtanult.
8. Élvezni akarta még a gondtalan diákéveket.

A válaszok (iskolai osztályzatok) átlagértékei pedig a következőképpen alakultak, csökkenő sorba rendezve.

Úgy gondolta, hogy diplomával könnyebb állást találni, mint diploma nélkül.	4,37
Úgy gondolta, hogy a diplomásokat jobban megfizetik.	4,15
Azért tanult tovább, mert a foglalkozáshoz, ami régóta érdekli, felsőfokú végzettség szükséges.	3,79
A diplomásoknak sokkal nagyobb a megbecsültsége a társadalomban.	3,66
Élvezni akarta még a gondtalan diákéveket.	3,15
Úgy gondolta, hogy a felsőfokú tanulmányok alatt még lesz ideje eldönteni, hogy milyen foglalkozást szeretne.	3,04
Nem akart munkanélküli lenni, ezért inkább továbbtanult.	2,25
Nem akarta továbbtanulni, de a szülei ragaszkodtak hozzá.	1,56

Pontszámok átlaga ötös skálán.

A hallgatók a legmagasabb átlagpontszámot az első szempontnak adták, tehát, az a megfontolás, hogy diplomával várhatóan könnyebben jutnak álláshoz, mint diploma nélkül, általánosan jellemezte a fiatalokat. Itt a többség, a válaszadók 59%-a azt válaszolta, hogy ez teljes mértékben jellemző volt rá.

Sok hallgatónál az is fontos szempont volt, hogy úgy gondolta, a diplomásokat jobban megfizetik, mint azokat akiknek nincs diplomájuk. Itt is a 4-es osztályzat tartományában van az átlag, és a még mindig a „nagyon jellemző” válasz a leggyakoribb, bár már csak a hallgatók 46%-a válaszolta ezt.

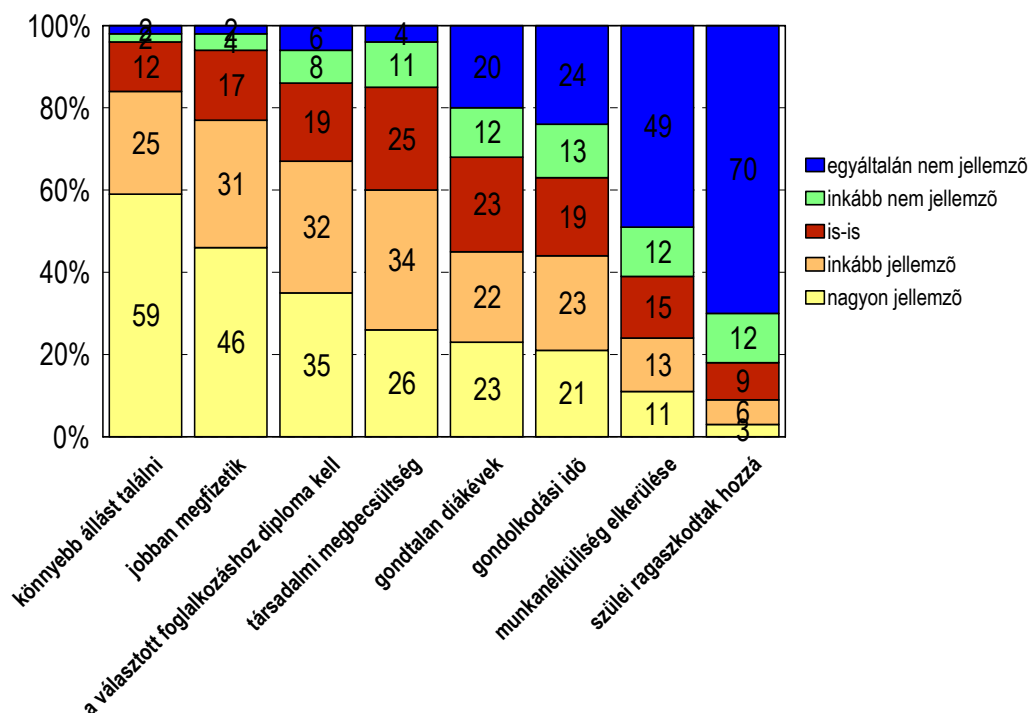
Valamivel kevésbé volt jellemző a hallgatókra, hogy azért tanultak tovább, mert ahhoz a foglalkozáshoz, amit régóta érdekelt őket, diploma szükséges. A válaszok még mindig az inkább jellemző felé hajlottak, a legtöbben, a válaszadók 35%-a még mindig „a nagyon jellemző” választ adta.

A negyedik helyen a diplomások nagyobb társadalmi megbecsültsége áll, mint motiváció a továbbtanulásra. A válaszok átlaga 3,66, de a leggyakoribb válasz itt már az „inkább jellemző”, 4-es tartományba esik.

Ötödik és hatodik helyen, hasonló átlagértékekkel a diákévek gondtalansága (3,15) és a gondolkodási idő (3,04) áll. Ezek tehát már kevésbé voltak jellemzőek a megkérdezett hallgatókra. Az első esetében a leggyakoribb válasz a 3-as volt (23%), a második esetében pedig az 1-es (24%). Ezeknél a kérdéseknél nagyjából egyenletesen oszlottak meg több válaszlehetőség között a válaszok.

A két utolsó helyre a munkanélküliségtől való félelem (2,25), és a szülői befolyás (1,56) került. Ezek a szempontok nem voltak jellemzőek a válaszadóinkra. Mindkét esetben az „egyáltalán nem jellemző” választ jelölték meg a legtöbben (49% és 70%).

Mennyire volt jellemző Önre a következő szempontok figyelembe vétele, amikor továbbtanulás mellett döntött?



Vajon, van-e olyan háttérváltozó, amely mentén a hallgatók válaszai jellemzően differenciálhatóak.

A hallgatóknak sem a neme, sem a szülei iskolai végzettsége nem bizonyult differenciáló tényezőnek. Egyedül annál a kijelentésnél, hogy „Nem akart továbbtanulni, de a szülei ragaszkodtak hozzá.”, lehetet kimutatni kapcsolatot mindkét szülő iskolai végzettsége és a pozitív válaszok között. Vagyis, minél alacsonyabb a szülők iskolai végzettsége, annál valószínűbb, hogy beleszólnak a

gyermekük pályaválasztási döntésébe. De itt meg kell jegyezni, hogy még az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők esetében is az „inkább nem jellemző” választartományba esett a válaszok átlaga, tehát az alacsonyabb végzettségű szülőkre sem nagyon jellemző, hogy gyermekeik akarata ellenére is ragaszkodnának a továbbtanuláshoz.

Tehát, ezek szerint, az alapvető demográfiai jellemzőknek nincs meghatározó szerepe abban, hogy milyen motivációk játszanak szerepet a hallgatók továbbtanulásában.

Most emeljük be az általunk készített, új változót is, vagyis vegyük figyelembe, hogy a hallgató, elismert, piacképes szakon tanul-e, vagy új, kevésbé elismert, ezért kevésbé piacképes szakon.

Az itt következő táblázatban csak azokat a szempontokat soroljuk fel, ahol szignifikáns kapcsolat mutatható ki a között, hogy a hallgató piacképes, vagy új, kevésbé piacképes szakot választott.

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
Úgy gondolta, hogy a diplomásokat jobban megfizetik.	4,34	4,1
Úgy gondolta, hogy a felsőfokú tanulmányok alatt még lesz ideje eldönteni, hogy milyen foglalkozást szeretne.	2,47	3,71
Nem akart továbbtanulni, de a szülei ragaszkodtak hozzá.	1,41	1,95
Nem akart munkanélküli lenni, ezért inkább továbbtanult.	2,09	2,47

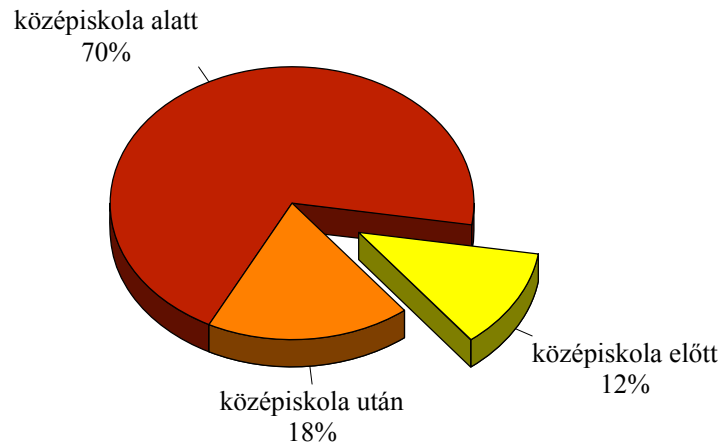
Pontszámok átlaga ötös skálán

Láthatjuk, hogy az utolsó két szempontnál, ugyan, van szignifikáns eltérés, a hallgatók válaszai között a fenti változó mentén, de itt mind a két csoport az „inkább nem jellemző” vagy „egyáltalán nem jellemző” válaszokat adta.

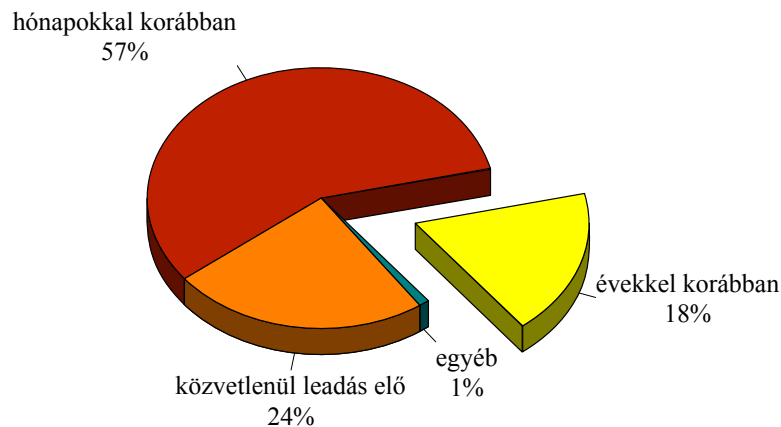
A válaszok alapján homályosan bár, de kirajzolódik a két csoport között egy olyan különbség, miszerint a piacképes, erős, elismert szakokra járók céltudatosabban választanak szakot, míg a kevésbé piacképes, de könnyebben elvégezhető szakokat választók esetében valamivel jellemzőbb, hogy azért tanultak tovább, mert halasztani akarták még a pályaválasztási döntést, vagy esetleg féltek a munkanélküliségtől.

A megkérdezett hallgatók nagy többsége, 70%-a mondta azt, hogy a középiskola alatt döntött amellet a szak mellett, ahova most jár, vagyis már hónapokkal a jelentkezési lap leadása előtt.

Mikor döntött amellett a szak mellett, ahova most jár?



A jelentkezési lap leadása előtt mennyivel döntött e mellett a szak mellett?



Mindkét változónál megvizsgáltuk, hogy a válaszoló nemének, szülei iskolai végzettségének, vagy annak, hogy erős, piacképes, vagy új, nem piacképes szakra jár, van-e válaszokra valamilyen hatása. Azt tapasztaltuk, hogy a mindkét változónál erős kapcsolat mutatható ki a között, hogy valaki milyen szakot választott, és hogy mikor döntött a mellett a szak mellett, amire jelenleg jár. Akik erős, piacképes szakokra járnak, általában hamarabb döntöttek e mellett a szak mellett, mint azok, akik az újabb, kevésbé piacképes szakokat választották. E mögött az eredmény mögött azonban az az egyszerű ok is meghúzódhat, hogy a piacképes szakok klasszikus szakok, amiket már általában a

gyerekek, kisiskolások is ismernek, így korábban eldönthetik, ha ezeket akarják választani, míg az újabb, csak egy-két éve létező szakokat a válaszolók gyerekként, vagy akár gimnazistaként is még nem ismerhették.

Szakkválasztás

A továbbtanulási motivációk mellett azt is megkérdeztük a hallgatóktól, hogy különböző, általunk felsorolt szempontok közül melyik mennyire motiválta őket, amikor a mellett a szak mellett döntöttek, ahova most járnak. A megkérdezettek itt is az előzőekben már bemutatott 1-től 5-ig terjedő pontskálát használhatták. Az általunk megadott szempontok a következők voltak:

1. A neve miatt tetszett meg Önnek ez a szak.
2. Úgy gondolta, hogy ezzel a diplomával biztosan munkát fog kapni.
3. Régóta érdekelte ez a szakterület.
4. Nem ide akart jönni, de a pontszámai alapján ide jutott be.
5. A szak presztízse miatt döntött mellette.
6. Az iskola lakóhelyéhez való közelsége miatt döntött mellette.
7. Azért választotta, mert úgy gondolta, hogy ezzel a végzettséggel magas fizetést fog kapni.

A válaszok átlagértékei a következőképpen alakultak:

Régóta érdekelte ez a szakterület	3,79
Úgy gondolta, hogy ezzel a diplomával biztosan munkát fog kapni.	3,71
Azért választotta, mert úgy gondolta, hogy ezzel a végzettséggel magas fizetést fog kapni.	3,49
A szak presztízse miatt döntött mellette.	3,1
Az iskola lakóhelyéhez való közelsége miatt döntött mellette.	2,29
A neve miatt tetszett meg Önnek ez a szak	2,14
Nem ide akart jönni, de a pontszámai alapján ide jutott be.	1,93

Pontszámok átlaga ötös skálán

Itt egyik szempontot sem tartották kiugróan sokan jellemzőnek a választásuknál. 4-es feletti átlagértéket nem is találunk. A válaszadókat a szakkválasztásnál leginkább az motiválta, hogy régóta érdekelte őket a szakterület. Itt a válaszok átlagértéke 3,79 volt, a legtöbben (34%) a „nagyon jellemző”

választ jelölték be. De a válaszadók több, mint 10%-ának pontszáma a „nem jellemző” vagy „egyáltalán nem jellemző” tartományba esett.

A biztos munka reménye is sokakat motivált szakválasztáskor. Ez a szempont 3,71-es átlagértéket kapott. Itt azonban már az „inkább jellemző”, 4-es tartományba esett a legtöbb válasz.

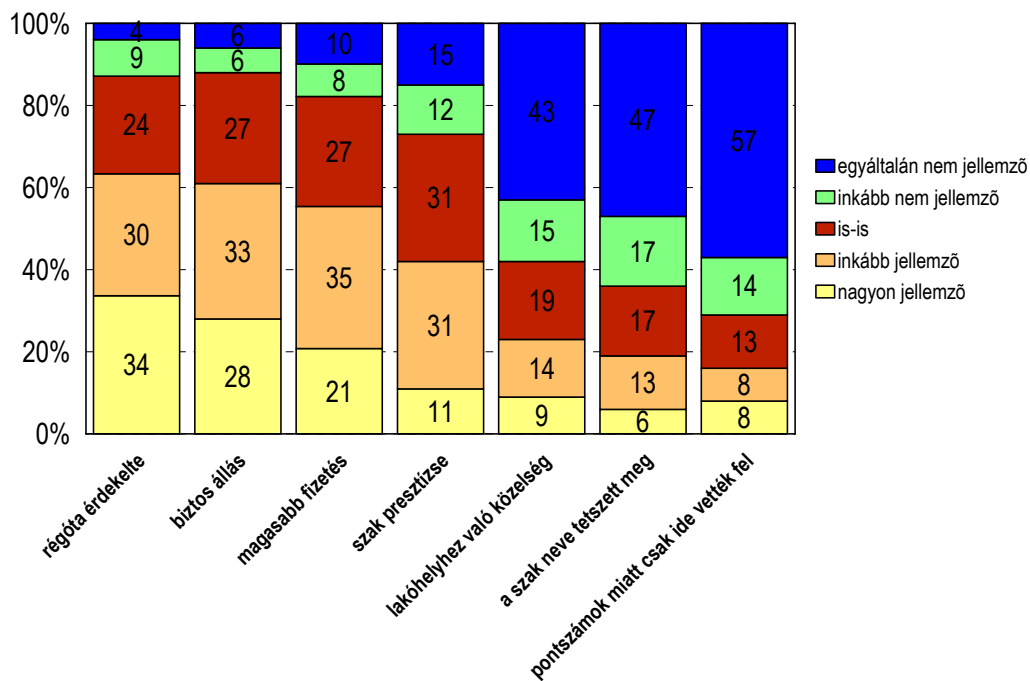
Még a magas fizetés is viszonylag erős motiváló erőnek bizonyult a megkérdezettek körében, hiszen ez a szempont került a harmadik helyre, 3,49-es átlagértékkel. A legtöbb válaszoló ennél a kérdésnél is az „inkább jellemző” választ jelölte be, de a pozitív válaszok tartományába (4-es 5-ös pontértékek) már csak a válaszok fele esett.

A 3-as tartományba esett még a szak presztízse, 3,1-es átlaggal. Itt már az „is-is” válaszok 31%-ra szöktek fel.

Az utolsó három szempont esetén az „inkább nem jellemző” vagy „egyáltalán nem jellemző” tartományba esett a pontok átlagértéke, és a legtöbb válasz az 1-es tartományba esett. A lakóhely közelsége hasonló értékelést kapott, mint a szak nevének jó hangzása (2,29 és 2,14), és egyikről sem mondható el, hogy a hallgatók fontos szempontnak tartották volna.

A hallgatók 16%-ának döntésénél volt fontos szempont, hogy hova veszik fel a pontszámait alapján, ők ugyanis jellemzően nem kifejezetten akartak jelenlegi szakjukra járni, de a pontszámaik alapján csak oda kerültek be.

Mennyire volt jellemző Önre a következő szempontok figyelembe vétele, amikor a jelenlegi szakja mellett döntött?



Vajon a válaszok differenciálhatóak-e a hallgatók valamilyen jellemzője alapján? Ismét vonjuk be a már ismert demográfiai jellemzőket, a nemet, és a szülők iskolai végzettségét, valamint az általunk előállított változót, a szak elismertségére, illetve piacképességére vonatkozóan.

A válaszolók neme három szempontnál differenciálta valamelyest a válaszokat.

	nők	férfiak
Azért választotta, mert úgy gondolta, hogy ezzel a végzettséggel magas fizetést fog kapni.	3,36	3,61
A szak presztízse miatt döntött mellette.	2,98	3,24
A neve miatt tetszett meg ez a szak.	2,04	2,23
Nem ide akart jönni, de a pontszámai alapján ide jutott be.	2,05	1,85

Pontszámok átlaga ötös skálán

Mielőtt megpróbálnánk értelmezni a válaszok nemenkénti eltérését, fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy az utolsó két szempontnál tulajdonképpen a különbség a nemek válaszai között csak annyi, hogy milyen mértékben nem volt jellemző rájuk az adott szempont. Ezeket a válaszokat ennek figyelembe vételével szabad csak értelmezni.

Egyik szempontnál sem volt férfiak és a nők válaszai között nagy különbség. Az eltérés minden esetben csak 95%-os megbízhatósági szinten volt szignifikáns, ha szigorúbb hibahatárt alkalmaztunk a válaszok különbözősége megszűnt.

A férfi válaszolók esetében a fizetés fontosabb szempont volt, mint a nőknél. Ez nem meglepő, ha arra gondolunk, hogy milyen elvárások élnek a társadalomban a férfiakkal szemben. Még mindig ők számítanak családfenntartónak, tehát, jól fizető állást kell találniuk, hogy el tudják tartani a családjukat. Azonban a válaszok tanulsága szerint, ez a szempont a nők esetében is egyre fontosabb, hiszen az utóbbi években egyre erősödő tendencia, hogy a nők a főiskola, egyetem elvégzése után sem alapítanak azonnal családot, hanem belépnek a munkaerőpiacra, és elkezdik építeni saját karrierjüket, későbbre halasztva a házasságkötés időpontját. Emellett a nőkben is megnőtt az igény az utóbbi években az anyagi függetlenség megteremtésére, akár a házasságon belül is. Ugyan összehasonlítható korábbi adatok nem állnak rendelkezésünkre, de valószínűleg ez áll annak háttérében, hogy a két nem válaszai viszonylag hasonlóak.

A szak presztízse is inkább a férfiakat vonzza, mint a nőket, ami ugyancsak a férfiktól elvárt társadalmi szerep következménye. Ugyanis, a modern társadalmakban az a sikeres férfi, akinek jól jövedelmező, magas presztízszű állása van. A nők esetében ez a szerepelvárás nem jellemző.

Az utolsó két szempont, tehát, egyik nemnél sem volt jellemző motivációs erő. De a férfiakra mégis, valamivel jellemzőbb volt az, hogy a neve miatt választották a szakot. E mögött ismét a magasabb presztízsrre való törekvést sejthetjük. A nők, pedig, valamivel gyakrabban választottak olyan szakot, amire, ugyan, nem akartak járni, de a pontszámaik miatt csak oda vették fel őket.

Az anya és az apa iskolai végzettsége is csak egy esetben bizonyult meghatározó tényezőnek, ez pedig a lakóhely közelsége volt. Az iskola lakóhelyhez való közelsége általánosságban véve nem volt túl fontos szempont a hallgatók körében, csak 2,29-es átlagpontot kapott, de a szülők iskolai végzettsége mentén mégiscsak megfigyelhető valamiféle differenciálódás ebben a kérdésben. Minél alacsonyabb a szülők iskolai végzettsége, annál fontosabb tényező, hogy a felsőoktatási intézmény közel legyen a lakóhelyhez. E mögött két ok húzódhat meg. Az alacsonyabb iskolai végzettséghez, általában, rosszabb anyagi körülmények párosulnak, így a szülők, valószínűleg, nem tudnak akkora anyagi terhet vállalni gyermekük iskolázásakor, mint a magasabb iskolai végzettségű, így jobb módú szülők. A másik ok pedig, az lehet, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők, valószínűleg, kevésbé tartják fontosnak, hogy a gyermekük a nagy presztízű intézmények elismert szakjaira járjanak, illetve kevésbé vannak tisztában azzal, hogy melyek ezek az intézmények, illetve szakok. Az ő szemükben, valószínűleg, hasonló értékkel bírnak a különböző diplomák. A későbbi eredmények ismeretében, azonban, az anyagi ok tűnik elfogadhatóbb magyarázatnak.

Vizsgáljuk meg azt is, hogy van-e kapcsolat aközött, hogy valaki erős, elismert, piacképes szakot, vagy új, kevésbé elismert szakot választ, és a szakválasztási motivációi között. Ehhez bevezetjük az új, általunk készített változót.

Ez a változó, úgy tűnik, jól differenciálja a válaszokat, mert szinten minden szempontnál szignifikáns különbséget eredményez.

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
Régóta érdekelte ez a szakterület	4,1	3,8
Úgy gondolta, hogy ezzel a diplomával biztosan munkát fog kapni.	4,26	3,75
Azért választotta, mert úgy gondolta, hogy ezzel a végzettséggel magas fizetést fog kapni.	3,98	3,54
Az iskola lakóhelyéhez való közelsége miatt döntött mellette.	1,95	2,53
A neve miatt tetszett meg Önnek ez a szak	2,00	2,69
Nem ide akart jönni, de a pontszámai alapján ide jutott be.	1,64	2,32

Pontszámok átlaga ötös skálán

Az utolsó három szempont ennél a kérdésnél is az „inkább nem jellemző” vagy az „egyáltalán nem jellemző” tartományba esett mindkét csoportnál.

A diploma piacképessége és a szakterület iránti érdeklődés az elismert szakokon végzők esetében fontosabb szempont volt, mint azoknál, akik kevésbé elismert szakokon tanulnak. Valamint, a magasabb fizetés reménye is jobban motiválta őket, mint a másik csoportot. Itt a csoport válaszainak nagy része még mindig az „inkább jellemző”, „nagyon jellemző” kategóriákba esett.

A lakóhelyhez való közelség, a szak neve és a középiskolából hozott pontszámok egyik csoportnál sem volt fontos szempont a szakválasztásnál, de kis különbség azért volt a válaszok átlagai között. Az új, kevésbé elismert szakokra járók esetében ezek a szempontok mégis, valamivel nagyobb hangsúlyt kaptak, mint a másik csoport esetében.

Ha fontossági sorrendbe állítjuk a szempontokat, szintén láthatunk némi eltérést a kialakított két csoport között, de ez az eltérés, csak az első és második legfontosabb szakválasztási szempontnál érvényesül. Míg az elismert szakokra járók a biztos állást tartották a legfontosabb szempontnak, és csak ezután a szakterület iránti érdeklődést, addig az új szakokra járóknál első helyen a szakterület iránti érdeklődés állt, a biztos állás lehetősége csak a második helyen.

De ne felejtjük el, hogy az első csoport esetében három szempont is fontosabb, mint a második csoport legfontosabb szempontja.

Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
1. Úgy gondolta, hogy ezzel a diplomával biztosan munkát fog kapni.	1. Régóta érdekelte ez a szakterület
2. Régóta érdekelte ez a szakterület	2. Úgy gondolta, hogy ezzel a diplomával biztosan munkát fog kapni.
3. Azért választotta, mert úgy gondolta, hogy ezzel a végzettséggel magas fizetést fog kapni.	3. Azért választotta, mert úgy gondolta, hogy ezzel a végzettséggel magas fizetést fog kapni.
4. A szak presztízse miatt döntött mellette.	4. A szak presztízse miatt döntött mellette
5. A neve miatt tetszett meg Önnek ez a szak	5. A neve miatt tetszett meg Önnek ez a szak
6. Az iskola lakóhelyéhez való közelsége miatt döntött mellette.	6. Az iskola lakóhelyéhez való közelsége miatt döntött mellette.
7. Nem ide akart jönni, de a pontszámai alapján ide jutott be.	7. Nem ide akart jönni, de a pontszámai alapján ide jutott be.

A két csoport motivációi hasonlóak, de a piacképes szakok hallgatói erősebben motiváltak, mint a kevésbé elismert szakok hallgatói. Tehát, ennél a kérdésnél is hasonló eredményt kaptunk, mint annál a kérdésnél, ahol továbbtanulási motivációkról kérdeztük a hallgatókat. Úgy tűnik, hogy a hagyományos, elismert, erős és piacképes szakokat választók határozottabb elképzelésekkel, céltudatosabban választanak, mint azok, akik új, kevésbé elismert, kevésbé piacképes szakokon tanulnak.

A környezet hatása a szakválasztásra

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a különböző tényezők, úgy mint a család véleménye, a barátok véleménye, a barátok körében tapasztaltak, a média, a felsőoktatási intézmény vagy a középiskolai tanárok által adott információk vagy a munkaerőpiacon szerzett közvetlen tapasztalatok mennyiben befolyásolták a hallgatók szakválasztási döntését.

Úgy tűnik, hogy a felsorolt külső tényezők nem befolyásolták erősen a megkérdezett fiatalokat, mert a leginkább befolyásoló tényező, a felsőoktatási intézmény által adott információ is csak 3-as átlageredményt ért el.

a felsőoktatási intézmény által adott információk	3,06
szülei családja véleménye	2,82
a középiskolai tanárai által adott információk	2,65
a munkaerő-piacon szerzett közvetlen tapasztalatok (ha már dolgozott)	2,6
a barátaik körében tapasztalt dolgok	2,28
barátaik véleménye	2,23
a média	1,94

Pontszámok átlaga ötös skálán

A hallgatók döntését leginkább a felsőoktatási intézmény által adott információk befolyásolták, de az, hogy még ez a tényező is csak 3,06-os átlagpontszámot ért el, azt mutatja, hogy a fiatalokra a pályaválasztásnál nem nagyon jellemző a fiatalokra, hogy információkat gyűjtenének az kiválasztott szakokról, csak egy részük megy el az egyetemi nyílt napokra.

A felsőoktatási intézménytől szerzett információk után a második helyen a család véleménye áll, alacsony, 2,82 átlaggal, majd a középiskolai tanárok információi, a munkaerő-piaci tapasztalatok, és a barátok információi következnek. Ezek a szempontok azonban, jellemzően már „inkább nem” voltak befolyással a hallgatók döntéseire. A lista végén, 1,94-es átlagértékkel a média befolyása áll.

Bár minden tényező alacsony értékelést kapott, és azt állapítottuk meg, hogy a fiataloknak csak egy részére jellemző, hogy a felsőoktatási intézményektől közvetlenül szerezne információkat szakválasztás előtt, azért elmondható róluk, hogy jellemzően nem a médiából szerzik az információkat egy-egy szakra vonatkozóan, hanem a legilletékesebb forrásból, maguktól az intézményektől. Emellett pedig, szüleik, családjuk, és tanáraik véleményét is valamelyest figyelembe veszik.

Tegyük ide azt a táblázatot is, amely a különböző szakválasztási tényezők rangsorát mutatja. Megkértük, ugyanis a hallgatókat, hogy állítsanak fel egy rangsort arra vonatkozóan, hogy az 'egyéni érdeklődés', 'család véleménye', 'presztízs', 'pénzkereseti lehetőségek', 'tanárok ajánlása', 'barátok ajánlása', 'lakóhely közelsége' tényezők közül melyik mennyire volt fontos a szakválasztáskor. Itt nem a megszokott 1-től 5-ig terjedő skálát kellett alkalmazniuk a válaszadóknak, hanem 1-7-ig kellett rangsorolniuk az elemeket úgy, hogy az első helyre a legfontosabb tényező kerüljön. Ezt egyfajta kontrolláló kérdésnek szántuk. A következő rangsor született:

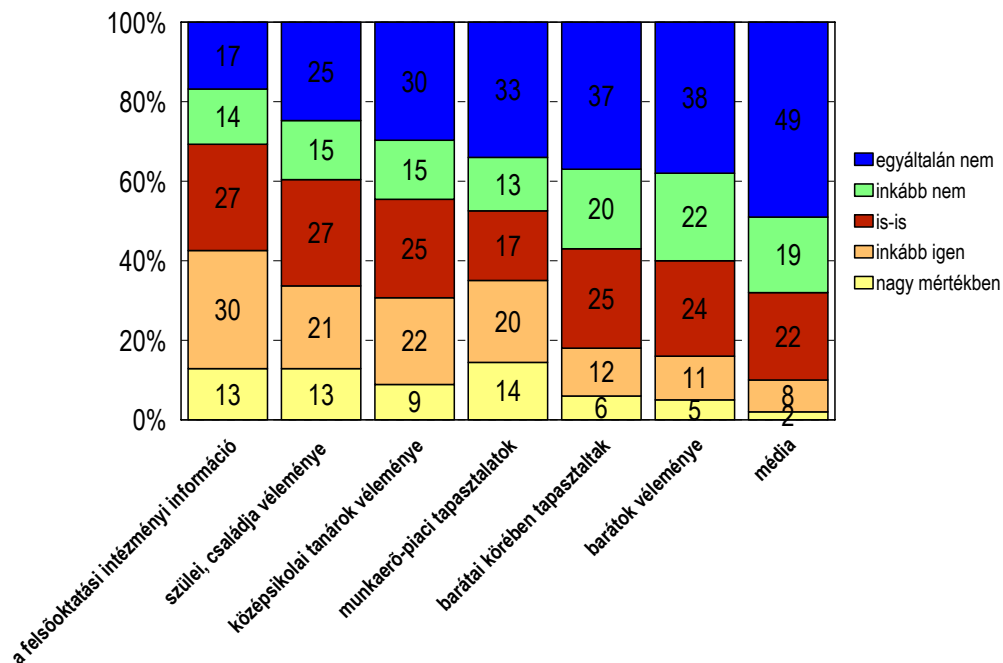
Egyéni érdeklődés	1,6
Család véleménye	3,32
Pénzkereseti lehetőségek	3,36
Presztízs	3,41
Tanárok ajánlása	4,94
Barátok ajánlása	5,11
Lakóhely közelsége	5,55

Rangsor helyezések átlaga hetes skálán.

A két táblázat azonos elemei hasonló helyre kerültek. De ez a táblázat segít megmagyarázni, hogy az előző kérdésben miért csak 3-as pontszámot kapott a legfontosabb tényező is. A hallgatók a legfontosabbnak, ugyanis, az egyéni érdeklődést tartják, amikor szakot választanak, ez a tényező pedig nem szerepelt az első kérdésben.

De most térjünk vissza az előző kérdésünkhöz és táblázatunkhoz. Nézzük meg alaposabban, hogy hogyan is alakultak a válaszok.

Az alábbi tényezők mennyire befolyásolták szakválasztását?



Itt most nem elemezzük a táblázatot, csak arra az érdekességre hívjuk fel a figyelmet, hogy ha nem a válaszok átlagait vesszük figyelembe, hanem azt, hogy mennyi „nagy mértékben befolyásolta” és „inkább befolyásolta” válasz született, akkor jól látható, hogy a sorrend annyiban módosul, hogy a negyedik helyről a második helyre 34%-os válaszolási aránnyal a munkaerő-piaci tapasztalatok lépnek. Ez azt jelenti, hogy, akik már dolgoztak pályaválasztás előtt (a megkérdezettek 27%-a) szakválasztáskor figyelembe vették tapasztalataikat. Ezeknek a hallgatóknak tehát, 34%-a válaszolta, hogy ez befolyásolta őt.

A válaszok eltérőek voltak, attól függően, hogy a válaszoló nő vagy férfi volt. A férfiak több tényezőnél is valamivel erősebb befolyásoltságot jeleztek, mint a nők.

	férfiak	nők
a középiskolai tanárai által adott információk	2,78	2,54
a munkaerő-piacon szerzett közvetlen tapasztalatok (ha már dolgozott)	2,92	2,38
a barátai körében tapasztalt dolgok	2,41	2,15
barátai véleménye	2,34	2,13

Pontszámok átlaga ötös skálán

Ebből a bontásból kiderül, hogy a férfiaknál a munkaerő-piaci tapasztalatok szerepe nagyobb, mint a nők esetében, és átlagértékét tekintve is a második helyre lép a tényezők fontossági sorrendjében.

A szülők iskolai végzettsége nem bizonyult meghatározó jelentőségűnek abban a tekintetben, hogy melyik tényező milyen befolyással volt a szakválasztásra.

Viszont szignifikáns különbség volt a válaszok között aszerint, hogy erős szakra, vagy kevésbé elismert szakra jár-e a hallgató. Ennek a változónak a mentén a következőképpen alakultak az átlagok.

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
szülei családja véleménye	2,8	3,35
a barátaik körében tapasztalt dolgok	2,23	3,06
barátaik véleménye	2,15	3,02
a média	1,74	2,67

Pontszámok átlaga ötös skálán

Bár ezek az értékek, mind elég alacsonyak, a két csoport válaszainak átlagai között nagy különbségeket találunk. Van, ahol majdnem egy teljes pontérték a különbség.

Minden tényező esetében az új, kevésbé elismert szakokra járó hallgatók válaszoltak pozitívabban. Az ő döntéseiket jobban befolyásolta szüleik, barátaik véleménye és a média.

Nézzük meg újra a másik táblázatunkat. Itt tehát, rangsort kellett felállítani, ahol az első helyre a legfontosabb tényező került. Ebben a táblázatban kiderül, hogy az egyéni érdeklődést tartják legfontosabb tényezőnek a hallgatók szakválasztáskor.

Egyéni érdeklődés	1,6
Család véleménye	3,32
Pénzkereseti lehetőségek	3,36
Presztízs	3,41
Tanárok ajánlása	4,94

Barátok ajánlása	5,11
Lakóhely közelsége	5,55

Rangsor helyezések átlaga hetes skálán

De vajon van-e különbség a rangsorban nem, a szülők iskolai végzettsége, vagy a választott szakok szerint.

A férfiak és nők hasonló választ adtak, a felállított rangsoraikban nem volt szignifikáns különbség.

Az apa iskolai végzettsége annyiban módosította a fontossági sorrendet, hogy minél alacsonyabb az apa iskolai végzettsége annál fontosabb az iskola lakóhelyhez való közelsége. Ez megerősíti azt az eredményt, fentebb kaptunk.

Az anya iskolai végzettsége gyengébb, de még mindig szignifikáns hatással van több tényező rangsorban elfoglalt helyére is, mivel azonban, nem lehet tendenciát kimutatni, ezeket az eredményeket nem elemezzük.

A választott szak elismertsége, erőssége azonban, jól értelmezhető, szignifikáns kapcsolatot mutat a rangsorok kialakításával. Nézzük hogyan.

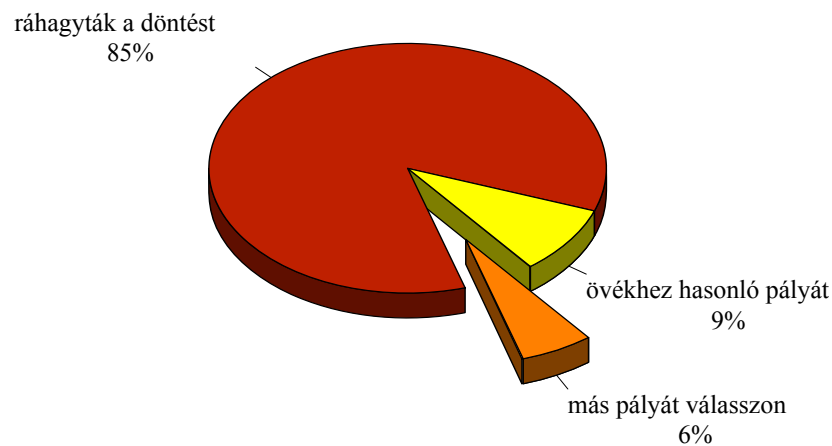
Itt két tényező rangsorbeli helye változik attól függően, hogy milyen szakra jár a kérdezett hallgató. A hagyományos, nagy presztízsű szakokra járó hallgatók fontosabbnak tartották a tanárok ajánlását, mint a barátaikét. Azt is figyelembe kell azonban vennünk, hogy az új, kevésbé ismert szakokról a tanárok, valószínűleg, kevesebb információval rendelkeznek, így nem annyira meglepő ez az eredmény.

Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
1. Egyéni érdeklődés	1. Egyéni érdeklődés
2. Család véleménye	2. Család véleménye
3. Pénzkereseti lehetőségek	3. Pénzkereseti lehetőségek
4. Presztízs	4. Presztízs
5. Tanárok ajánlása	5. Barátok ajánlása
6. Barátok ajánlása	6. Tanárok ajánlása
7. Lakóhely közelsége	7. Lakóhely közelsége

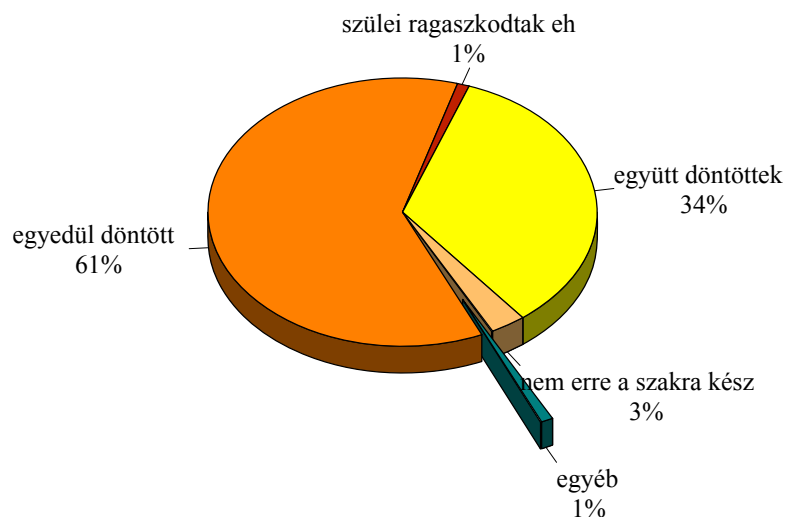
Szülők attitűdjei

A szülők attitűdjeiről is többet akartunk megtudni, ezért erre több kérdésben is rákérdeztünk a kérdőívben. Kíváncsiak voltunk arra, hogy próbálták-e befolyásolni a gyermeküket a szakválasztásban, és hogyan viszonyultak a gyermekük döntéséhez.

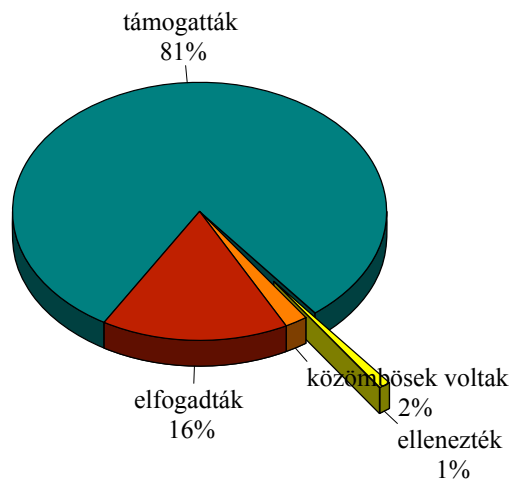
Szülői hogyan viszonyultak általában a pálya-és karrier-elképzeléseihez?



Amikor ezt a szakot választotta, szülei részt vettek a döntésben?



A szülei hogyan viszonyultak ahhoz, hogy ezt a szakot választotta?



A hallgatók nagy része, 61%-a teljesen egyedül döntött arról, hogy milyen szakon tanul tovább a főiskolán, vagy az egyetemen. 34%-uk pedig együtt döntött a szüleivel. Mindössze 1%-uk számolt be arról, hogy ő, ugyan, más szakon szeretett volna tanulni, de szülei ragaszkodtak ahhoz a szakhoz, ahol jelenleg tanul.

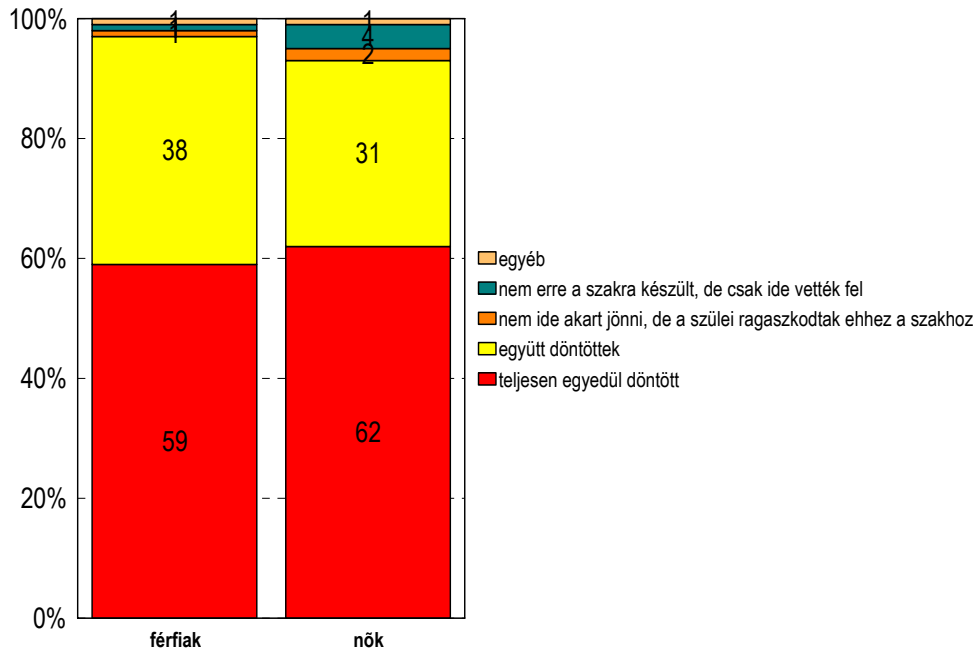
A szülők az esetek nagy százalékában nem próbálta befolyásolni gyermekét abban, hogy milyen pályát válasszon. 85%-uk ráhagyta a döntést gyermekére. 9%-uk szeretne volna, ha az övéhez hasonló pályát választ a gyermekük, 6%-uk pedig, éppen azt szeretne volna, ha a gyermekük más pályát választ.

A harmadik kérdésre azoknak nem kellett válaszolniuk, akiknek a szülei helyettük döntöttek a jelenlegi szak mellett, illetve, ahol a szülők és a gyermek együtt döntöttek. Így csak a válaszadók 75%-ra vonatkozott ez a kérdés. Azok közül, akiknek releváns volt a kérdés, a többség (81%) arról számolt be, hogy a szülők támogatták a döntését. A válaszolók 16%-ának szülei elfogadták a döntését, 2%-ának pedig, közömbösek voltak a kérdésben. Itt is mindössze 1% válaszolta, hogy szülei ellenezték a szakválasztását.

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a megkérdezett hallgatók nagy többsége önállóan döntött a szakválasztásban, és a szülők minden tekintetben a gyermekeikre hagyták, hogy hol tanulnak tovább.

A férfiak és nők válaszai között egy kérdésben volt különbség. A női hallgatók valamivel nagyobb százalékban döntöttek önállóan, mint a férfi hallgatók, azonban nagyobb százalékban nyilatkozták azt is, hogy nem oda vették fel őket, ahova eredetileg jelentkeztek. A nőknek 4%-a, a férfiaknak csak 1%-a mondta ezt. A különbség a két nem között, mindazonáltal nem jelentős, amint a mellékelt kördiagramokon is látható.

Amikor ezt a szakot választotta, szülei részt vettek a döntésben?

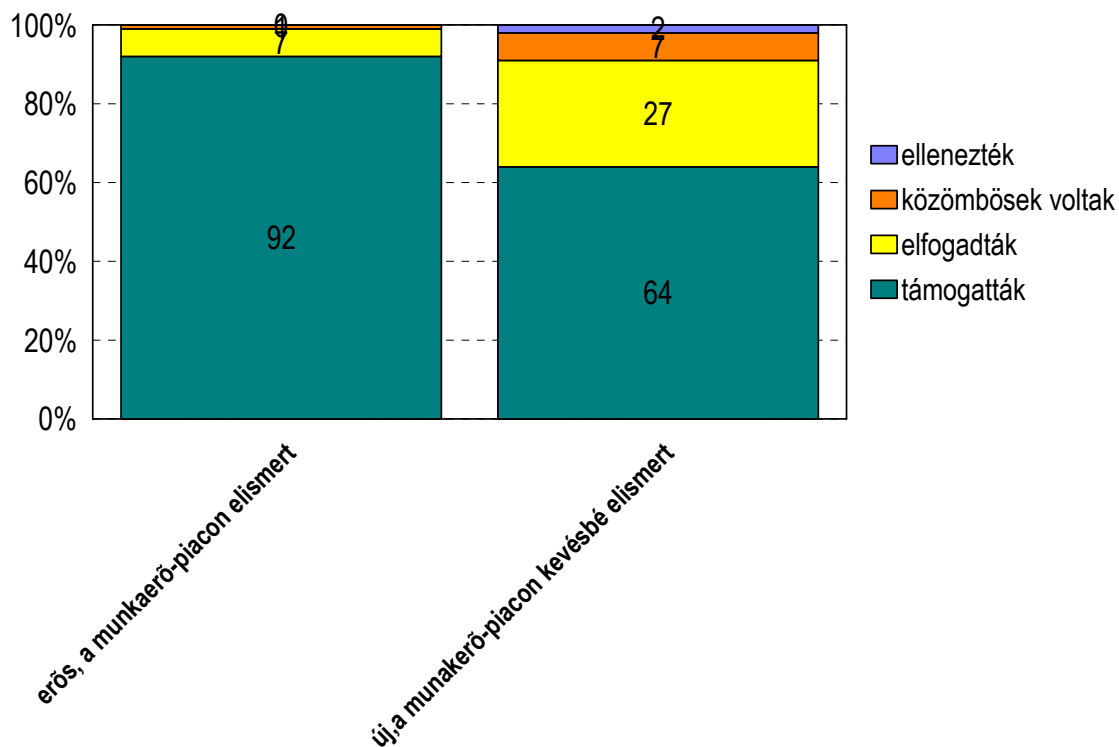


Különbség mutatkozott abban is, hogy hogyan fogadták az elismert, piacképes szakokat, és az új, kevésbé elismert szakokat választók szülei gyermekeik döntését.

Akik, hagyományos, elismert szakokat választottak, azokat szülei sokkal nagyobb mértékben, 92%-ban támogatták, míg a másik csoportnak csak 64%-át támogatták szülei döntésükben.

Az első csoport esetében a közömbös szülők sem voltak jellemzőek, mindössze 1%-nál fordult elő, a szakválasztást ellenző szülők pedig, nem is voltak. Míg a másik csoportnál a szülők 7%-a volt közömbös, és 2%-a ellenezte is a szakválasztást.

Szülei hogyan viszonyultak ahhoz, hogy ezen a szakon tanul?



A szülők iskolai végzettségének hatása nem volt nagyon jelentős, a viszonylag kis elemszám miatt csak tendenciákat lehet felvázolni. Ahol az apa iskolai végzettsége alacsonyabb, ott jellemzően inkább megpróbálják más pálya felé irányítani a hallgatót, ahol viszont magas iskolai végzettsége van az apának ott valamivel jellemzőbb, hogy a sajátjukhoz hasonló pályára próbálták irányítani a gyermeküket.

A megjelölt szakokat illetően is szignifikáns a különbség a két csoport, a hagyományos és az újabb szakokat választók között.

Különbségek a jelentkezésben

Meglepő módon azok, akik újabb, kevésbé piacképes szakokra járnak, átlagosan valamivel kevesebb, 2,69 helyre adták be a jelentkezésüket, mint azok, akik hagyományos, erős szakokra járnak. Ők átlagosan 3 helyre adták be a jelentkezésüket. Nehéz lenne megmondani, hogy ennek pontosan mi lehet a hátterében. Elképzelhető, hogy mivel az újabb szakokra általában könnyebb bejutni, azok, akik ilyen szakokra jelentkeztek „biztosabbra mentek”, ezért nem kellett annyi helyre beadniuk a jelentkezésüket. Ezt a feltételezésünket azonban nem lehet a rendelkezésre álló adatokból igazolni.

A felvételijük azonban, azoknak volt sikeresebb, akik hagyományos szakokra járnak. Az ő esetükben, ugyanis, az a szak, ahova jelenleg járnak, átlagosan az 1,31. helyen volt a jelentkezési lapon. Míg az újabb szakokra járók a jelenlegi szakjukat, átlagosan az 1,66. helyen jelölték meg.

Tehát, a hagyományos szakokra járók, ugyan, több szakot is megjelöltek a jelentkezési lapon, de általában az első, második helyen megjelölt szakra be is jutottak. 75%-uk az első helyen, 20%-uk a második helyen megjelölt szakra sikeresen felvételizett. Ezzel szemben azok, akik újabb szakokra járnak, csak 57%-ban jutottak be az első helyen megjelölt szakra, és 26%-ban a második helyen megjelölt szakra.

Az intézményválasztás motivációi

Az intézmény kiválasztásának a következő szempontokat adtuk meg, és ezeket kellett 1-től 5-ig terjedő skála segítségével értékelniük a hallgatóknak. A kérdés így szólt: „az alábbi szempontok mennyire játszottak szerepet a döntésnél, amikor a mellett az intézmény mellett döntött, ahova most jár?”.

1. az intézmény jó híre
2. csak itt lehetett az Ön által választott szakon tanulni
3. az oktatás magas színvonala
4. lakóhelyhez való közelsége
5. a középiskolai eredmények miatt csak ide vettek fel
6. a pezsgő intézményi élet
7. barátai is ide felvételiztek
8. szülei is itt tanultak

A válaszok átlagai a következőképpen alakultak:

az intézmény jó híre	3,73
az oktatás magas színvonala	3,71
a pezsgő intézményi élet	2,85
lakóhelyhez való közelsége	2,75
csak itt lehetett az Ön által választott szakon tanulni	2,64
barátai is ide felvételiztek	2,18
a középiskolai eredmények miatt csak ide vettek fel	2,04
szülei is itt tanultak	1,38

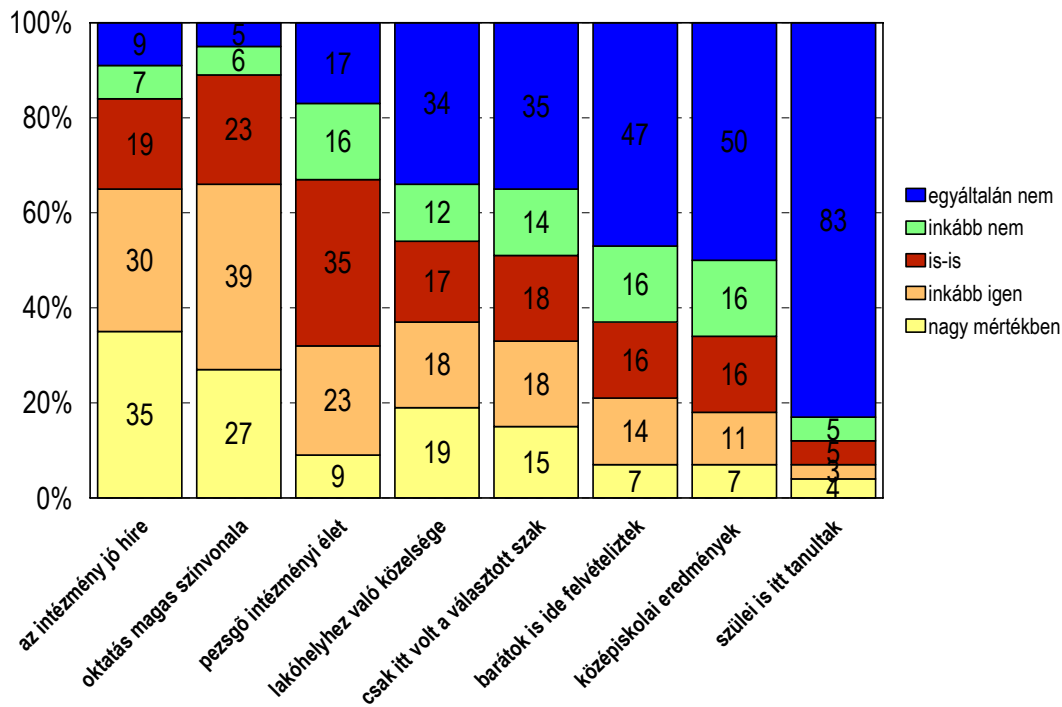
Pontszámok átlaga ötös skálán

A szempontok nem kaptak nagyon magas pontszámokat, ami talán a fő változók mentén történő bontásnál változni fog.

A hallgatók bevallása szerint leginkább az intézmény jó híre befolyásolta őket intézményválasztásnál, ez a szempont 3,73-as átlagértéket kapott. Hasonlóan fontos szerepet játszott az oktatás magas színvonala, csak néhány századponttal maradt el az intézmény jó híre mögött. Ha a válaszok megoszlását nézzük az alábbi ábrán, láthatjuk, hogy a „nagy mértékben” és az „inkább igen” válaszok együttesen még meg is fordítják ezt a sorrendet.

Ezután egy törés látható a rangsorban, mert a következő szempont, a pezsgő intézményi élet majdnem egy teljes ponttal kevesebbet kapott, mint az előző két szempont. A 2,85-ös átlagpont már a negatív tartomány felé hajlik. Az ezután következő szempontok már az „inkább nem jellemző” vagy „egyáltalán nem jellemző” tartományba esnek, ezért ezeket külön már nem értékeljük.

Mennyire játszottak szerepet az alábbi tényezők a jelenlegi intézmény kiválasztásánál?



Inkább térjünk rá az elemzés érdekesebb részére, és nézzük meg, hogy milyen háttérváltozók befolyásolhatják vagy differenciálhatják ezeket a válaszokat.

Nemek szerint három szempontnál volt szignifikáns különbség a válaszokban.

A férfiakat az intézmény jó híre és az oktatás magas színvonala is jobban motiválta, mint a nőket, a lakóhelyhez való közelség, bár már a negatív tartományba esik az átlagértéke mindkét nemnél, inkább a nőket motiválta jobban intézményválasztásnál.

	férfiak	nők
az intézmény jó híre	3,89	3,59
az oktatás magas színvonala	3,87	3,65
lakóhelyhez való közelsége	2,65	2,89

Pontszámok átlaga ötös skálán

A sorrend így meg is változik némiképp a nők esetében. Az első helyen náluk az oktatás magas színvonala áll, és csak a második legfontosabb szempont az intézmény jó híre. A harmadik és negyedik helyen is változás van, mert a nőknél a lakóhely közelsége fontosabb, mint a pezső intézményi élet.

férfiak	nők
az intézmény jó híre	az oktatás magas színvonala
az oktatás magas színvonala	az intézmény jó híre
a pezső intézményi élet	lakóhelyhez való közelsége
lakóhelyhez való közelsége	pezső intézményi élet
csak itt lehetett az Ön által választott szakon tanulni	csak itt lehetett az Ön által választott szakon tanulni
barátai is ide felvételiztek	barátai is ide felvételiztek
a középiskolai eredmények miatt csak ide vettek fel	a középiskolai eredmények miatt csak ide vettek fel
szülei is itt tanultak	szülei is itt tanultak

A szülők iskolai végzettségét vizsgálva itt is azzal az eredménnyel találkozunk, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű szülők gyermekeinek az intézményválasztásnál fontos tényező az intézmény lakóhelyhez való közelsége. A másik szempont, ahol a szülők iskolai végzettsége hatással volt a választásra az, hogy a szülők a választott intézményben tanultak-e. Nem meglepő módon, ahogy nő a szülők iskolai végzettsége, enyhén nő ennek a szempontnak a fontossága is.

De a különböző választási motivációk közötti különbség és a választott szak között ismét nagyon erős kapcsolat van.

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
az intézmény jó híre	4,42	3,73
az oktatás magas színvonala	4,27	3,77
a pezsőgő intézményi élet	3,08	3,08
lakóhelyhez való közelsége	2,34	2,92
csak itt lehetett az Ön által választott szakon tanulni	2,29	3,07
barátai is ide felvételiztek	2,18	2,92
a középiskolai eredmények miatt csak ide vettek fel	1,74	2,69
szülei is itt tanultak	1,5	1,5

Pontszámok átlaga ötös skálán

Ennek a dimenzióknak a bevezetése egyértelműen differenciálja a képet. Egyrészt itt láthatjuk a kialakított csoportok válaszainak átlagértékei között a legnagyobb különbséget, másrészt a rangsor is módosul.

A két csoport rangsora így néz ki:

Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
az intézmény jó híre	az oktatás magas színvonala
az oktatás magas színvonala	az intézmény jó híre
a pezsőgő intézményi élet	a pezsőgő intézményi élet
lakóhelyhez való közelsége	csak itt lehetett az Ön által választott szakon tanulni
csak itt lehetett az Ön által választott szakon tanulni	lakóhelyhez való közelsége
barátai is ide felvételiztek	barátai is ide felvételiztek
a középiskolai eredmények miatt csak ide vettek fel	a középiskolai eredmények miatt csak ide vettek fel
szülei is itt tanultak	szülei is itt tanultak

Először nézzük az egyes csoportok rangsorait. A hagyományosan erős szakokra járóknál az első két szempont egyértelműen a pozitív skálatartományba esik, mindkettő a 4-es értéken felüli átlagpontszámot kapott, míg a többi szempont átlagértékei inkább a negatív skálatartomány felé

hajlanak, vagy egyértelműen oda esnek. A pezső intézményi élet, mint intézményválasztási szempont játszik még a többinél valamivel fontosabb szerepet. Élesen elkülönülnek tehát, azok a szempontok, amik fontosak voltak a hallgatóknak, azoktól a szempontoktól, amelyek csak másodlagosak voltak, vagy nem voltak fontosak.

Az újabb, kevésbé piacképes szakokra járók esetében a választási szempontok között nem volt ilyen éles elhatárolódás. Náluk négy szempont átlagértékei is inkább a pozitív tartomány felé hajlanak, de ezek közül egyik sem olyan egyértelműen fontos, mint a másik csoportnál. Jellemző, hogy náluk nincs is olyan szempont, amelynek átlagértéke megközelítette volna a 4-es értéket. Az intézmény jó híre, vagy az oktatás színvonala náluk kevésbé volt fontos szempont, míg az, hogy az, hogy a barátok is ide felvételiztek, vagy, hogy a barátaik is ide felvételiztek, vagy, hogy a középiskolai eredményeik miatt csak ide sikerült bekerülniük sokkal fontosabb volt, mint a másik csoportnál.

Természetesen, azt is figyelembe kell vennünk az adatok elemzésekor, hogy az újabb szakokat gyakran olyan felsőoktatási intézményben indítják, amelyeket a közelmúltban alapítottak, így ezeknek az intézményeknek még nem lehet olyan híre, mint a klasszikus intézményeknek.

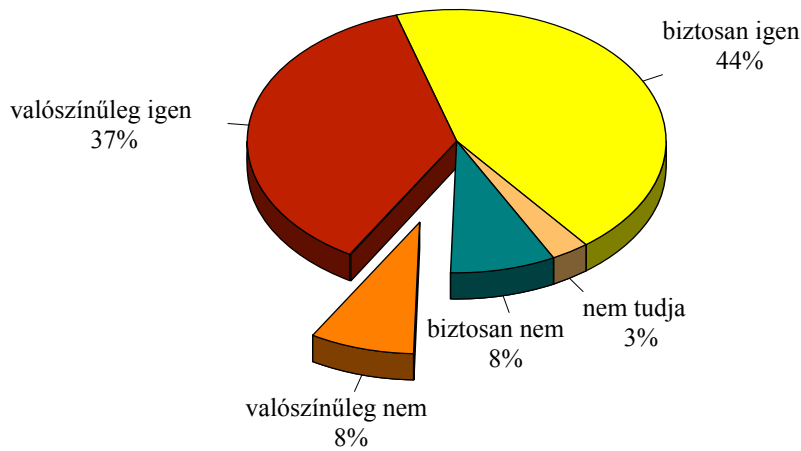
Mindazonáltal a két csoport között ismét azt a különbséget lehet felfedezni, hogy az első csoportba tartozók céltudatosabban választanak, fontos nekik, hogy olyan egyetemekre, főiskolákra menjenek, amelyek jó hírűek, és magas színvonalú oktatást nyújtanak, és a középiskolai eredményeik meg is engedik ezt.

A táblázatból kiderül az is, hogy az új, kevésbé elismert szakokra járók rosszabb középiskolai eredményekkel rendelkeztek, ezért választották azt a szakot illetve intézményt, ahova most járnak. Ezt a feltételezést az is alátámasztja az a korábbi eredményünk is, hogy ezek a hallgatók valamivel gyengébben szerepeltek a felvételin, vagyis valamivel kisebb eséllyel jutottak be arra a szakra, amit elsőként megjelöltek. (Ráadásul ebben a 2005-ös évben már sok helyen eltörölték a felvételit, helyette a középiskolából hozott pontok, illetve az érettségi eredménye számított.)

Intézménnyel való elégedettség

Általánosságban véve a hallgatók elégedettnek tűnnek az intézményükkel. Majdnem a válaszadók fele biztos abban, hogy újra ezt az intézményt választaná, 37%-uk pedig, úgy gondolja, hogy valószínűleg ezt az intézményt választaná.

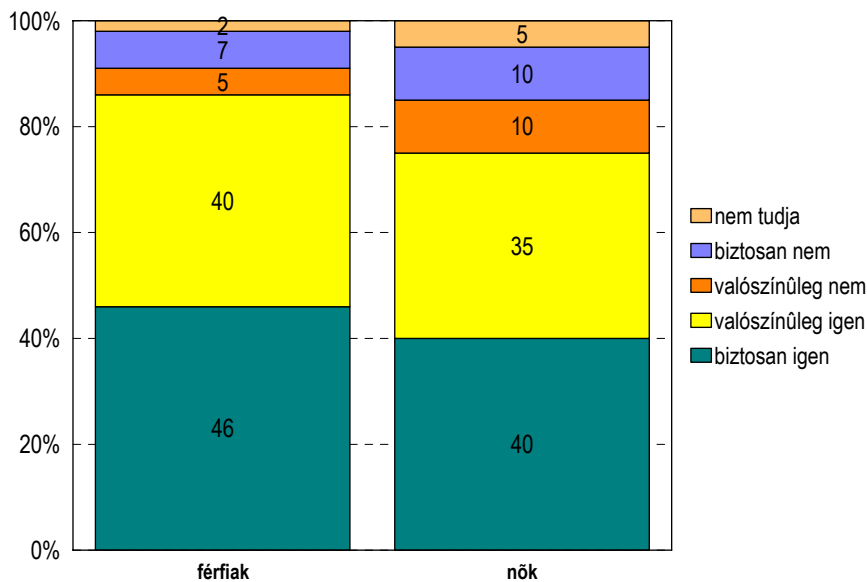
Ha most kellene választania, ismét ahhoz az intézményhez adná be a jelentkezését, ahol most tanul?



Vajon, mi van ennek az eredménynek a háttérében? Találunk-e olyan háttérváltozót, amelynek a mentén differenciálódnak a válaszok?

A nem ilyen háttérváltozónak bizonyul. Nézzük meg, hogy hogyan változnak meg a százalékos eloszlások a férfiaknál és a nőknél.

Ismét ehhez az intézményhez adná be a jelentkezését?

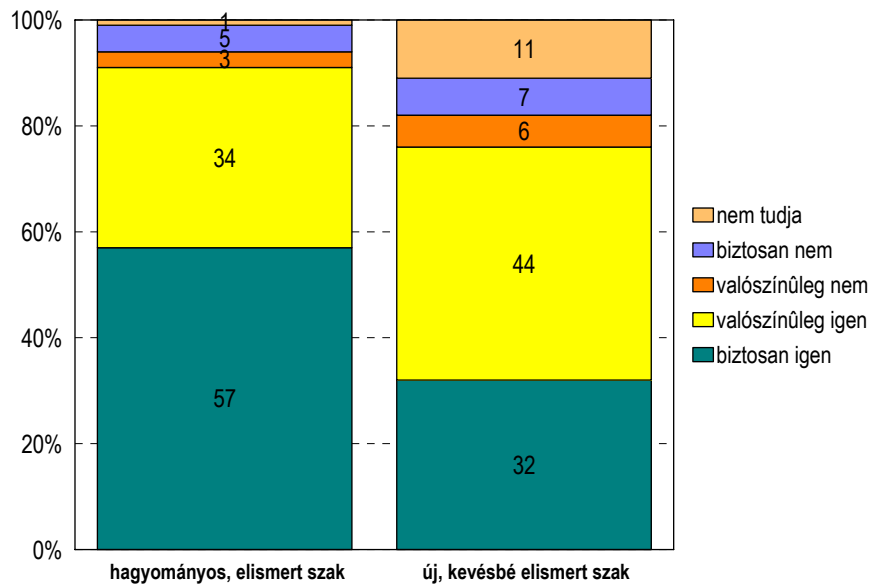


A nők válasza láthatóan szignifikánsan eltérnek a férfiak válaszaitól. A férfiak elégedettebbnek tűnnek választásukkal, hiszen náluk 46% biztosan, 40% valószínűleg újra ezt az intézményt választaná. A nőknél ez csak 40% és 35%.

Az anya és az apa iskolai végzettsége nem bizonyult meghatározónak, viszont a szakok szerint ismét érdekes eltérést tapasztalhatunk.

Itt is szignifikáns a különbség a kialakított csoportok válaszai között, de az eltérés még látványosabb.

Ismét ehhez az intézményhez adná be a jelentkezését?



Látható, hogy a „biztos igen” válaszok majdnem kétszer olyan gyakran fordulnak elő azoknál a válaszolóknál, akik hagyományosan erős szakra járnak, mint a másik csoportnál. A többi válasznál nincs ilyen nagy eltérés, kivéve a bizonytalanok arányát, akik nem tudják, hogyan döntenének. Figyelemre méltó, hogy míg az első csoportnál az ő arányuk éppen, hogy elérte az 1%-ot, addig a második csoportnál 10%.

Az adatok tehát, egyértelműen arra utalnak, hogy az új szakokat választók jóval kevésbé vannak megelégedve döntésükkel.

Nézzük meg részletesebben, hol lehetnek azok a tényezők, amelyek ezt az elégedetlenséget okozzák.

Megkérdeztük a hallgatókat, mennyire elégedettek az intézményük által nyújtott képzés különböző szegmenseivel. A következő szempontok szerint kértük, hogy értékeljék iskolájukat a jól ismert ötös skála segítségével:

1. Az intézmény által nyújtott szakmai önképzési lehetőségekkel.
2. Részvételi lehetőség biztosítása a szakmai/tudományos életben (részvétel konferenciákon, publikálási lehetőségek biztosítása)
3. Segítség szakmai kapcsolatok kiépítésében.
4. Intézményi segítség a végzős hallgatóknak az elhelyezkedésben
5. Az intézmény által nyújtott elméleti oktatás színvonala.
6. Az intézmény által nyújtott gyakorlati oktatás színvonala.
7. Az intézményi infrastruktúra színvonala.
8. Felkészítés a jövőbeni munkára.

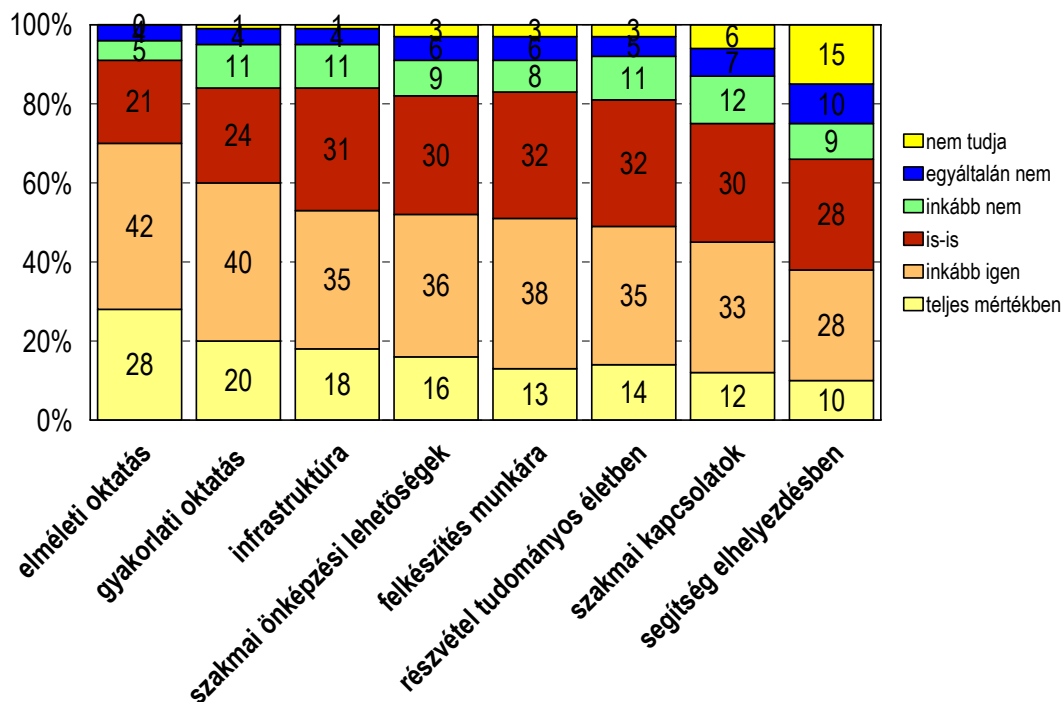
Íme a hallgatók rangsora:

Az intézmény által nyújtott elméleti oktatás színvonala.	3,87
Az intézmény által nyújtott gyakorlati oktatás színvonala.	3,58
Az intézményi infrastruktúra színvonala.	3,5
Az intézmény által nyújtott szakmai önképzési lehetőségekkel.	3,39
Felkészítés a jövőbeni munkára.	3,35
Részvételi lehetőség biztosítása a szakmai/tudományos életben (részvétel konferenciákon, publikálási lehetőségek biztosítása)	3,32
Segítség szakmai kapcsolatok kiépítésében.	3,13
Intézményi segítség a végzős hallgatóknak az elhelyezkedésben	2,74

Pontszámok átlaga ötös skálán

A válaszok között nincs nagy szórás, a hallgatók viszonylag elégedettek a felsorolt tényezőkkel. Szinte minden válasz az inkább elégedett tartományba esik, egyetlen kivétellel. Azzal kevésbé elégedettek a hallgatók, ahogy az intézmény segít a végzős hallgatóknak az elhelyezkedésben. Tegyük hozzá, hogy ezzel kapcsolatban, valószínűleg, nincs közvetlen tapasztalatuk, hiszen a megkérdezett hallgatók még nem végeztek, és nagyrészt nem is végzősök.

Ön mennyire elégedett intézményében az alábbiakkal?



A férfiak általában elégedettebbek, mint a nők, ugyanis öt képzési elemnél is szignifikánsan 1-2 tizedes-jeggyel jobb pontszámot adtak. Az öt elem: az intézmény által nyújtott gyakorlati oktatás színvonala; az intézményi infrastruktúra színvonala; az intézmény által nyújtott szakmai önképzési lehetőségek; felkészítés a jövőbeni munkára; intézményi segítség a végzős hallgatóknak az elhelyezkedésben. Nem áll rendelkezésünkre olyan adat, amiből erre a különbségre magyarázatot tudnánk adni. (Mivel ez a különbség nem változtatta meg a fent vázolt sorrendet, nem részletezzük ezeket az eredményeket.)

Viszont a szakok szerinti elemzésnél nagyon érdekes eredményt kapunk. A két csoport válaszai között mindössze két elemnél van szignifikáns eltérés. Vagyis a hagyományos, erős szakok hallgatói nagyjából ugyanannyira elégedettek intézményükkel, mint az új, kevésbé piacképes szakokat választók.

A két tényező, ahol eltérés tapasztalható az elméleti oktatás színvonala, és az infrastruktúra színvonala.

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
Az intézmény által nyújtott elméleti oktatás színvonala.	4,18	3,87
Az intézményi infrastruktúra színvonala.	3,61	3,81

Pontszámok átlaga ötös skálán

Míg az elméleti oktatás színvonalával a hagyományos szakok hallgatói az elégedettebbek, addig az intézményi infrastruktúrával valamelyest az új szakokra járók. Ez nem meglepő, hiszen a

hagyományos, nagy múltú szakokon már általában kialakult egy színvonalas oktatói gárda, erős elméleti háttérrel. Az újonnan akkreditált szakoknál az akkreditáció egyik akadálya éppen a megfelelően felkészült oktatók hiánya szokott lenni. Az új szakokat pedig, az újonnan alapított felsőoktatási intézmények szoktak inkább indítani. Az új intézményeknek viszont általában jobb az infrastruktúrájuk, hiszen gyakran új épületekben, új berendezéssel kezdik meg működésüket. Ezért érthető a fenti eredmény.

Azonban maga a tény, hogy ilyen kis eltérés van a hallgatók elégedettsége között, legalább is elgondolkodtató. Ha követjük a felsőoktatási rangsorok példáját, és az intézmények saját hallgatóinak véleményét vesszük figyelembe, akkor azt lehet mondani, hogy a hagyományos és az újabb szakok, intézmények nagyon hasonló színvonalú képzést nyújtanak, és csak a múlt presztízse, és tapasztalatai helyezik előkelőbb munkaerő-piaci pozícióba ezeket az intézményeket.

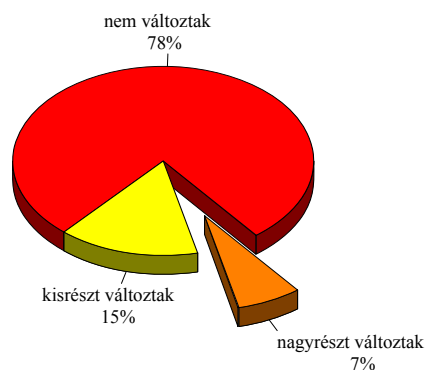
Mi azonban, úgy gondoljuk, hogy a diákok még nem elég kompetensek abban, hogy bizonyos tényezőket, mint a jövőbeni munkára való felkészítés vagy az oktatás színvonala, objektíven megítéljenek, hiszen ezeket a munkaerő-piacon szerzett tapasztalatok fényében fogják majd tudni megítélni.

Mindazonáltal az eredmény, még ennek figyelembevételével is elgondolkodtató.

Változtak-e az elképzelései?

Talán, ha megvizsgáljuk, hogy változtak-e a hallgatók pályaválasztási elképzelései, feloldhatjuk az előző ellentmondást.

Változtak-e pályaválasztási elképzelései az egyetem/főiskola elkezdése óta?

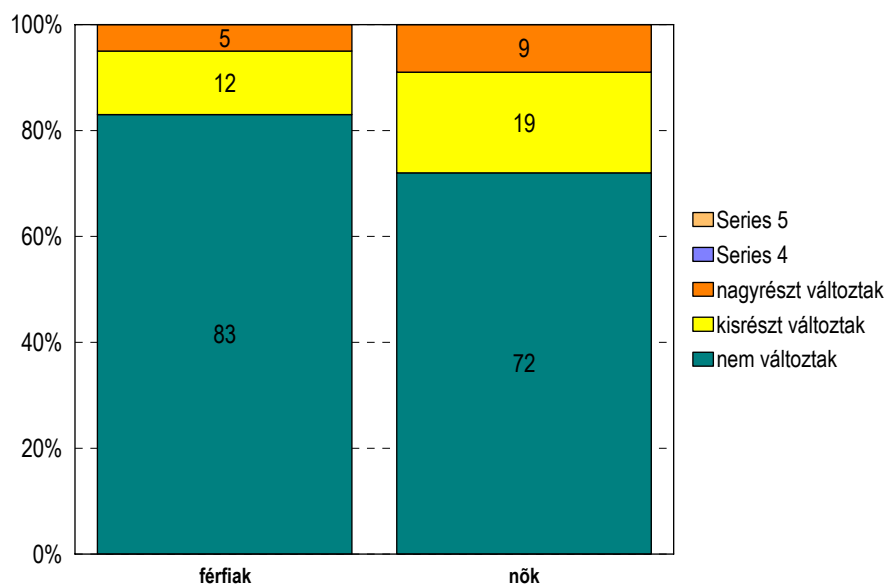


Láthatjuk, hogy a hallgató nagy részének az elképzelései nem változtak. Több mint háromnegyedük mondta ezt. 15%-uk elképzelései kis mértékben változtak, 7%-uknak az elképzelései pedig, nagymértékben.

De vajon, kideríthetjük-e, hogy kik azok, akiknek változtak az elképzelései.

A férfiak elképzelései nem változtak annyira, mint a nőké.

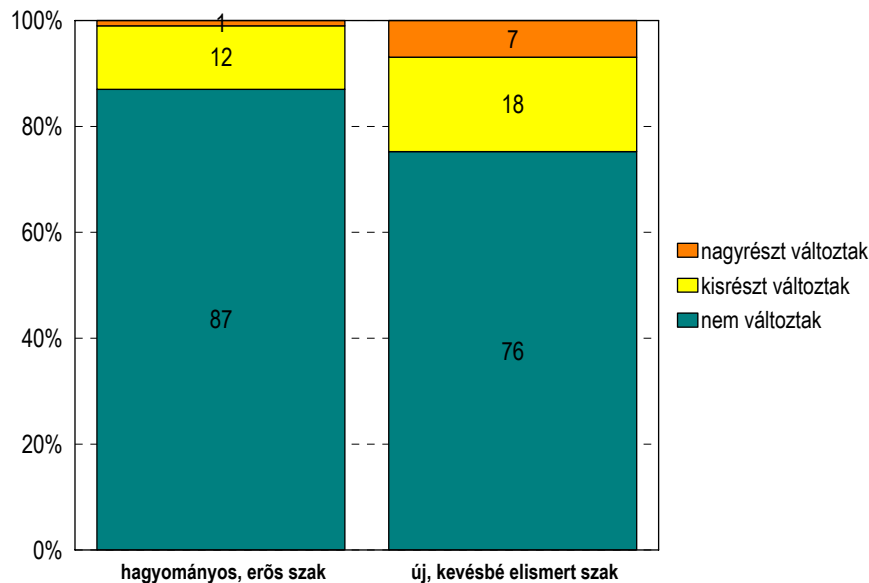
Változtak-e pályaválasztási elképzelései?



Láthatjuk, hogy 11%-nyi különbség van azok között a férfiak és nők között, akiknek nem változtak a pályaválasztási elképzelései. A nőknek közel egyharmada elbizonytalanodott döntésében, 9%-uk valószínűleg nem erre a szakra jelentkezne, ha újra dönthetne.

A szülők iskolai végzettsége nem befolyásolta ezt a kérdést, viszont a hagyományos és új szak dimenziójánál szignifikáns eltérést látunk.

Változtak-e pályaválasztási elképzelései?



Az új, kevésbé piacképes szakokat választókra, tehát, valamivel jellemzőbb, hogy meggondolták magukat a pályaválasztást illetően. 7%-uknak nagymértékben megváltoztak az elképzelései, 18%-uknak pedig kismértékben, szemben a másik csoport 1%-os és 12%-os eredményével.

Ez nagyrészt megmagyarázza, hogy hogyan lehet, hogy az úja szakokat választók sokkal nagyobb mértékben nyilatkozták, hogy ha újra jelentkeznének, akkor más intézményekbe jelentkeznének, holott az intézmény legtöbb paraméterével ugyanannyira voltak megelégedve, mint a hagyományos intézményekbe és szakokra járók.

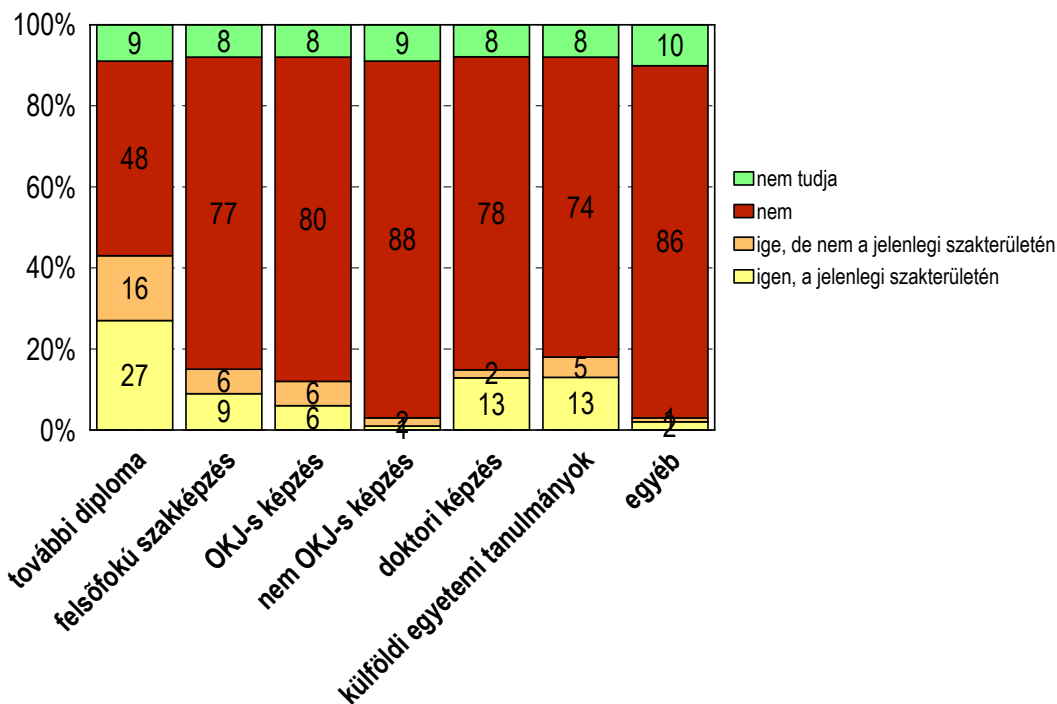
Ez egybevág a szakembereknek azzal a véleményével, hogy az új, kevésbé elismert szakokra járó fiatalok gyakran maguk sem tudják, hogy tulajdonképpen mit is tanulnak, és mihez fognak érteni, ha végeztek. Ezek a fiatalok, új, ismeretlen szak révén, valószínűleg nem voltak teljesen tisztában azzal, hogy mire számítsanak, amikor elkezdték az egyetemet vagy a főiskolát. Ezért lehet náluk nagyobb azok száma, akik módosították elképzeléseiket.

A hallgatói interjúkból az is kiderült, hogy a fiatalokra valóban, nem jellemző, hogy utánanéznének annak, hogy melyik szak milyen képzési tervet takar, vagy mennyire piacképes.

Továbbtanulási elképzelések

Vajon a hallgatókra mennyire jellemző, hogy a jelenlegi szakjukon kívül a jövőben valamilyen képzési programban való továbbtanulást terveznek?

Tervezi-e, hogy a közeljövőben a jelenlegi szakján kívül valamilyen képzési programban továbbtanul?



A második, vagy többedik diploma tűnik a legvonzóbbnak a hallgatók körében. 43%-uk tervezi, hogy valamilyen szakterületen továbbtanul. Sokan tervezik még a külföldi egyetemen való továbbtanulást (18%) és a doktori képzésben való részvételt (15%) is. A felsőfokú szakképzés szintén a hallgatók 15%-át érdekli, mint továbbtanulási lehetőség, míg 12%-uk valamilyen OKJ-s képzésen szeretné tovább képezni magát. A nem OKJ-s képzés, és az egyéb lehetőségek kevésbé érdeklik a hallgatókat.

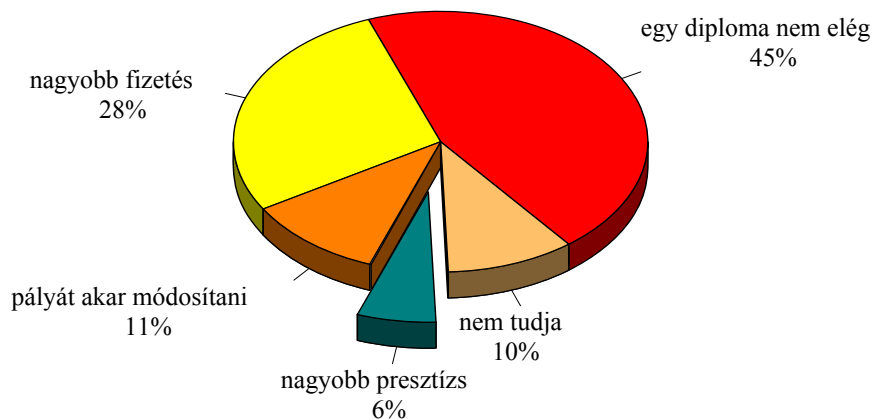
A válaszokban semmilyen tekintetben (se a nemek, se a szülők iskolai végzettsége, se a hagyományos-új szak dimenzió szerint) nincs szignifikáns különbség.

Eszerint, az a feltételezés, hogy a hallgatók között egyre népszerűbb a diplomahalmozás, nem alaptalan. Viszont, az adatok tanulsága szerint, ez általános jelenség a hallgatók között, nem réteg-specifikus. Az újabb, kevésbé elismert szakokra járók között sem nagyobb a valószínűsége, mint az erős, piacképes, elismert szakokra járók között.

A kérdezettek 57%-a mondta, hogy valamilyen formában szeretné még magát tovább képezni.

Őket megkérdeztük, hogy mi ennek az oka. A válaszok a következőképpen oszlottak meg:

Mi az elsődleges oka annak, hogy tovább akar tanulni?



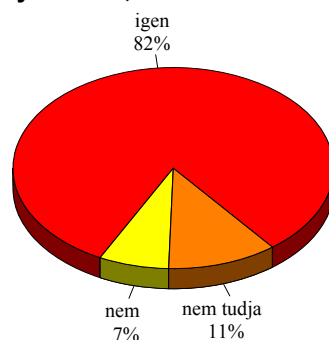
A legtöbben, a kérdezettek 45%-a (az összes megkérdezett 27%-a) úgy gondolta, hogy egy diploma manapság nem elég ahhoz, hogy az ember biztos állást kapjon. 28%-uk (az összes megkérdezett 16%-a) a nagyobb fizetés reményében akar továbbtanulni. Egy tizedük pályát szeretne módosítani. Ők az összes megkérdezett 6%-át teszik ki. Végül a 6%-uk (az összes megkérdezett 3%) a nagyobb társadalmi megbecsültség reményében akar továbbtanulni. 10%-uk bizonytalan az okot illetően.

Ennél a kérdésnél sem volt meghatározó a válaszokra a válaszoló neme, szüleinek iskolai végzettsége vagy az, hogy hagyományos vagy új szakra jár-e.

Egy rövid kérdésblokk a hallgatók jövőre vonatkozó terveivel, elvárásaival foglalkozott.

A megkérdezettek 81%-a azon a területen szeretne elhelyezkedni, amit most tanul. 7%-uk nem azon a területen, 11%-uk pedig, még nem tudja.

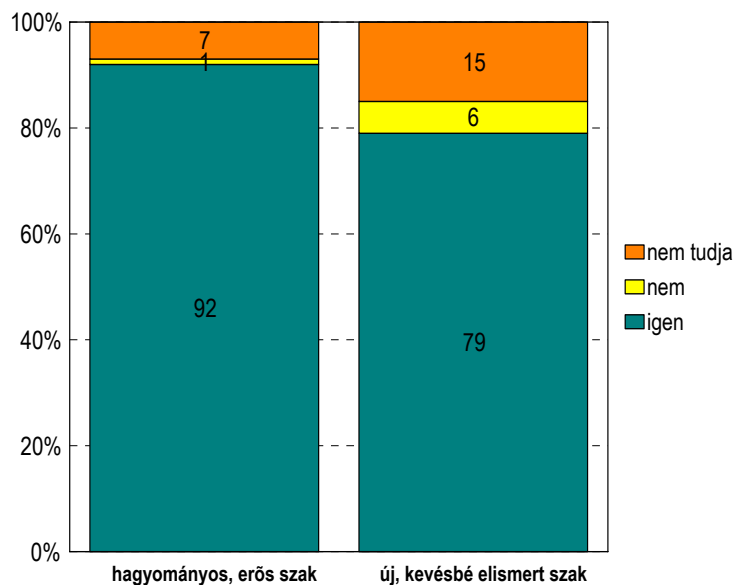
A diploma megszerzése után azon a területen akar elhelyezkedni, amit most tanul?



Csak a hagyományos szak-új szak változó mentén találunk szignifikáns különbséget.

A hagyományos, elismert szakokra járók nagy része, 92%-a azon a területen akar elhelyezkedni, amit most tanul, míg az újabb szakokra járók közül csak 80% tervezi ezt. A bizonytalanok is többen vannak az újabb szakokon tanulók között.

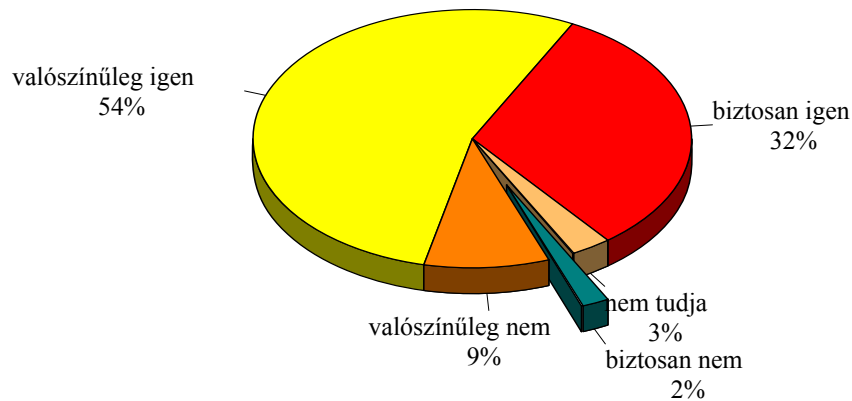
A diploma megszerzése után azon a területen akar elhelyezkedni, amit most tanul?



Elhelyezkedési esélyek

A hallgatók többsége, 54%-a valószínűnek tartja, hogy a diploma megszerzése utáni két éven belül sikerülne a jelenlegi szakterületén, megfelelő munkakörben elhelyezkednie. 32%-uk pedig biztos ebben. Azt lehet mondani, hogy a megkérdezett hallgatók általában optimisták ebben a tekintetben, hiszen 86%-uk többé-kevésbé pozitívan látja ebből a szempontból a jövőjét.

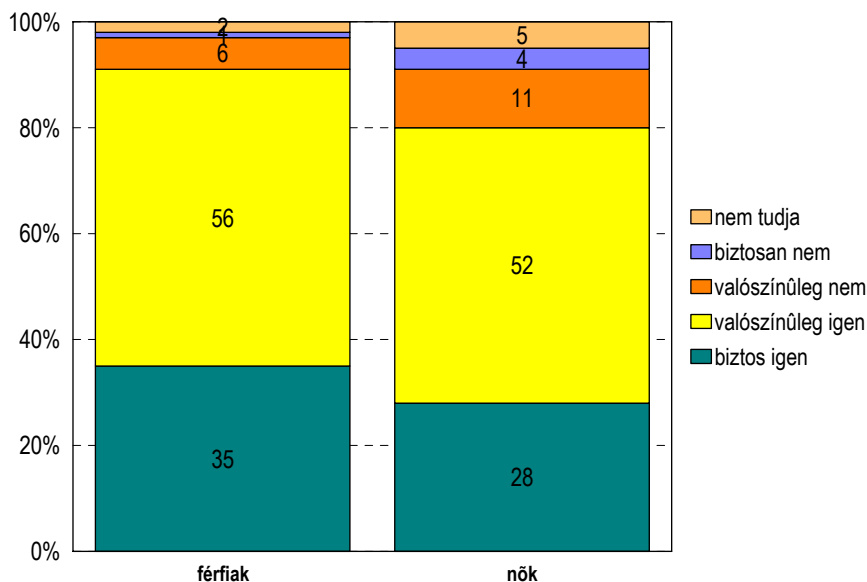
Valószínűnek tartja-e hogy a diploma megszerzése utáni két éven belül sikerülne a jelenlegi szakterületén, megfelelő munkakörben elhelyezkednie?



32%-uk pedig biztos ebben. A válaszadók 9%-a szkeptikus, és nem tartja valószínűnek, hogy el fog tudni helyezkedni, míg 2%-uk biztos benne, hogy ez nem fog sikerülni.

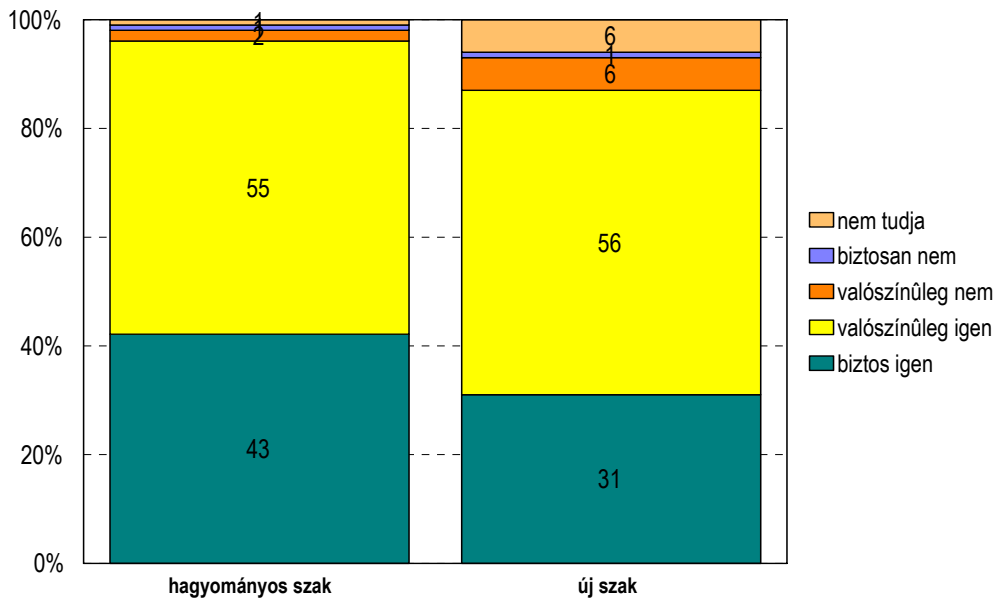
A férfiak valamivel magabiztosabbak ebben a kérdésben, mint a nők, ami, ha arra gondolunk, hogy a nők közül többen járnak nem piacképes szakokra, mint a férfiak, érthető.

Valószínűnek tartja-e hogy a diploma megszerzése utáni két éven belül sikerülne a jelenlegi szakterületén, megfelelő munkakörben elhelyezkednie?



A hagyományos szakokra járók is magabiztosabbak, mint az új, kevésbé ismert szakokra járók. Tekintsünk rá a grafikonra.

Valószínűnek tartja-e hogy a diploma megszerzése utáni két éven belül sikerülne a jelenlegi szakterületén, megfelelő munkakörben elhelyezkednie?

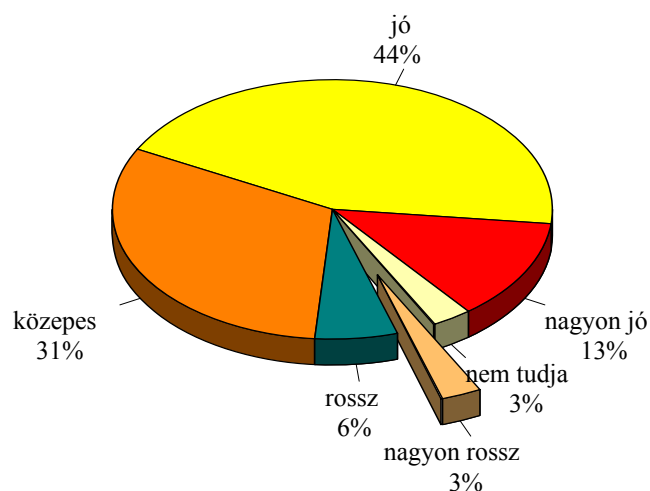


Az új szakokra járók között 10%-kal kisebb azok aránya, akik valószínűnek tartják, vagy biztosak abban, hogy el tudnak majd helyezkedni saját szakterületükön, és a bizonytalanok aránya is magasabb.

Diploma nyújtotta elhelyezkedési esélyek

Elhelyezkedési esélyek alapján a megkérdezett hallgatók átlagosan 3,51-re értékelték a diplomájukat. A legtöbben (44%) 4-est adott. Itt is az látható, hogy a többség bizakodó a diplomájának munkaerő-piaci értékét illetően.

Ön szerint, a jelenlegi szakon szerzett diplomája milyen elhelyezkedési esélyeket nyújt?



A nők most is gyengébbre értékelték diplomájukat. Míg a férfiak 3,69-re addig a nők, 3,49-re osztályozták.

Még nagyobb a különbség, ha a hagyományos szakokra és az új szakokra járók véleményét hasonlítjuk össze. Itt az első csoport 4,03-ra értékeli diplomáját, míg a második csoport 3,67-re.

Kíváncsiak voltunk arra is, hogy mik a fizetéssel kapcsolatos elvárásaik a hallgatóknak. 14%-uk nem tudott semmit sem ezzel kapcsolatban mondani. 14%-uk pedig, nem válaszolt erre a kérdésre. A többi hallgató átlagosan nettó 145 ezer forintot tart reálisnak. De elég eltérő összegek születtek. A válaszolók 16%-a mondott 100 ezer forint alatti összeget, itt általában 50 és 100 ezer Ft közé estek ezek az összegek. További 16%-uk kereken 100 ezer Ft-ot mondott. 101 és 149 ezer Ft közötti összeget mondott a válaszolók 18%-a, kereken 150 ezret pedig, 19%-uk. 8%-uk 151 ezer és 199 ezer Ft közötti összegre számít. 200 ezer Ft-ot 12%-uk mondott. Legfeljebb 200 ezer Ft-ot nevezett meg egyébként a hallgatók 90%-a. A legmagasabb összeg 350 ezer Ft volt.

A férfiak és nők között szignifikáns különbség van az elvárásokat illetően, ami valószínűleg abból ered, hogy a nők nagyobb százalékban tanulnak kevésbé piacképes szakokon, mint a férfiak, és mint az előző kérdésekből kiderült, a rosszabb munkaerő-piaci helyzetükkel többé-kevésbé tisztában is vannak.

Érdekes viszont, hogy, bár az újabb, munkaerő-piaci szempontból kevésbé sikeres szakokon tanulók általában bizonytalanabbak a diplomájuk munkaerő-piaci értékét illetően, még sincs különbség a fizetési elvárásaik átlagában, a hagyományos szakokon tanulók fizetési elvárásaihoz képest.

Megnéztük, hogy mi lehet ennek az oka. Kiderült, hogy némelyik, a munkaerő-piaci szakemberek által kevésbé piacképes, új szakon tanulók átlagban 188 ezer, vagy még ennél is jóval magasabb 245 ezer Ft-os fizetésre számítanak. Ezek az értékek nagyon megemelik csoport átlagát. Hozzá kell tenni, hogy a nettó 245 ezer Ft-os átlagértéket a műszaki menedzsereknél találtuk. Ez volt az összes szakhoz tartozó átlagérték között a legmagasabb. (A munkaerő-piaci szakemberek általában egyetértettek abban, hogy ez a szak nem túl piacképes, mert a munkáltatók nincsenek tisztában azzal, hogy mit takar, és az az általános tapasztalat, hogy sok mindent tanulnak a hallgatók, de semelyik területhez nem értenek igazán.)

A 188 ezer Ft-os, szintén kiugró átlagérték pedig, egy informatikus közgazdász szakhoz tartozott.

A szak nehézségének és a diploma hazai elismertségének megítélése

A hallgatókat megkértük, hogy hasonlítsák saját intézményüket a többi a szakterületükön működő intézményhez az intézménybe való bejutás nehézsége szerint, a tanulmányok nehézsége szerint, a diploma hazai és külföldi elismertsége szerint, és az álláshoz jutás esélye szerint.

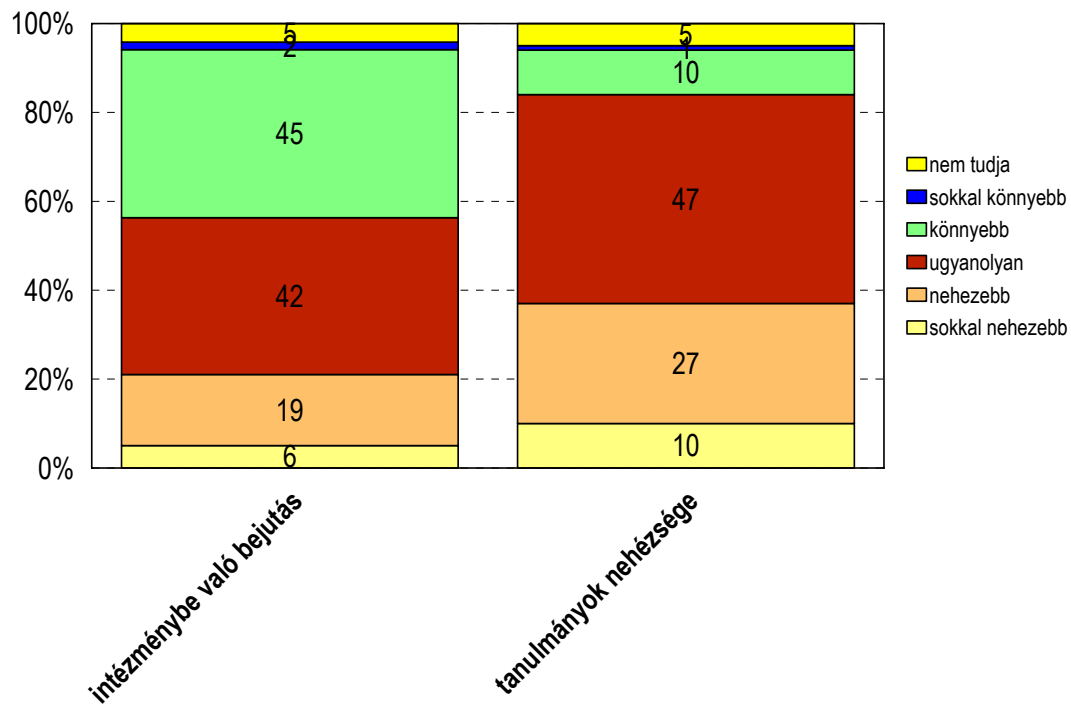
Mivel itt is skálázással kellett értékelniük a hallgatóknak az intézményt és a diplomájukat, az átlagok a következőképpen alakultak:

A tanulmányok nehézsége szerint.	3,21
A diploma hazai elismertsége szerint.	3,2
Az álláshoz jutás esélye szerint.	3,01
Az intézménybe való bejutás szerint.	2,87
A diploma külföldi elismertsége szerint.	2,77

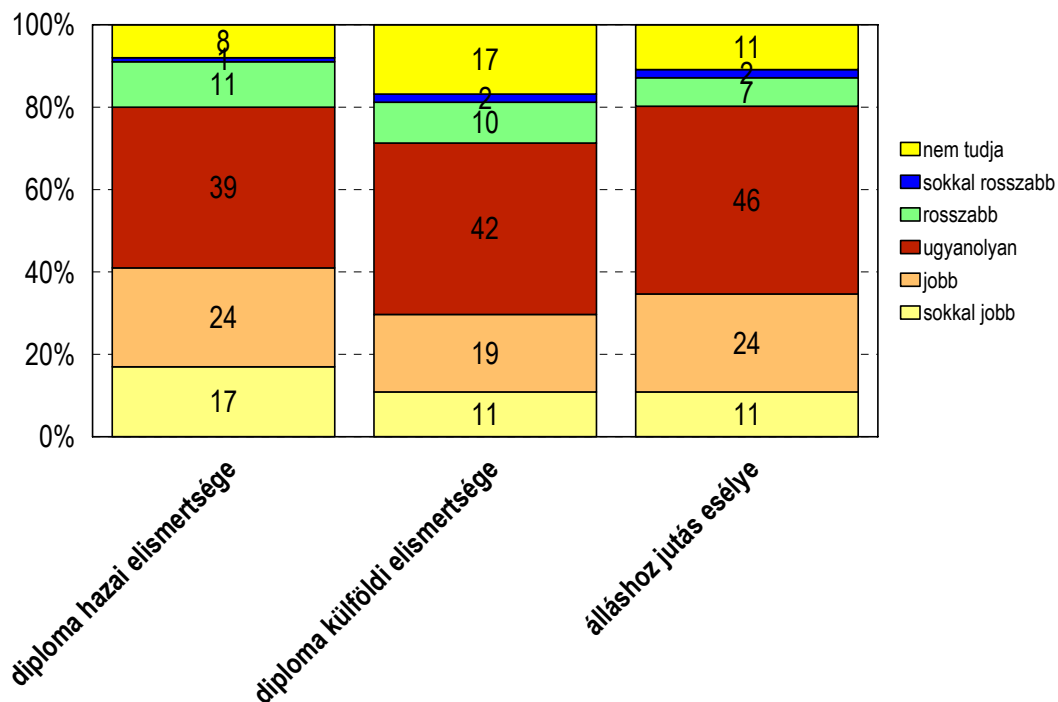
Pontszámok átlaga ötös skálán

Látható, hogy minden szempont átlagosan 3-as körüli válaszokat kapott. A hallgatók átlagosan nehezebbnek értékelik az intézményüket a tanulmányok nehézsége szerint, és átlagosan valamivel jobbnak ítélik a diplomájukat, mint a többi hasonló diplomát. Az álláshoz jutás esélye szerint, szerintük, nincs különbség a saját intézményük és más intézmények között. Viszont a legtöbb diák úgy érzékelt, hogy valamivel könnyebb volt ebbe az intézménybe bejutni, mint a többibe. A leendő diplomájuk, véleményük szerint, kevésbé elismert külföldön, mint a többi hasonló diploma.

Hasonlítsa az intézményét a szakterületen működő többi intézményhez az alábbiak szerint...



Hasonlítsa az intézményét a szakterületen működő többi intézményhez az alábbiak szerint...



De vajon, mindenki így vélekedik-e, vagy differenciálódnak a vélemények, ha a háttérváltozók szerint vizsgáljuk a válaszokat?

Itt a nem, és a szülők iskolai végzettsége változót nem tartottuk fontosnak bevonni a vizsgálatba, csak a szakok szerint vizsgálódunk.

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
A tanulmányok nehézsége szerint.	3,37	2,71
A diploma hazai elismertsége szerint.	3,81	3,22
Az álláshoz jutás esélye szerint.	4,1	3
Az intézménybe való bejutás szerint.	3,86	2,87
A diploma külföldi elismertsége szerint.	3,89	3,11

Pontszámok átlaga ötös skálán

Az elismert, hagyományos szakokra járók minden tekintetben szignifikánsan magasabbra értékelték a saját intézményüket és diplomájukat, mint az újabb szakokra járók.

Az is jellemző, hogy amíg a hagyományos szakokra járók minden szempontból jobbra, nehezebbre értékelték intézményüket, addig az újabb szakokat választók több szempontból is könnyebbre, rosszabbra értékelték a sajátjukat az átlagnál. Csak a diploma hazai és külföldi elismertsége tekintetében adtak magasabb átlagpontszámot.

Az rajzolódik ki ezekből a válaszokból, amit már a korábbi válaszok is sejtettek: a hallgatók érzékelik, hogy a diplomájuk piacképes-e vagy sem, hiszen az új, kevésbé ismert, és a munkaerő-piacon kevésbé elismert szakokra járók, hasonlóan a munkaerő-piaci szakemberekhez alacsonyabbra értékelik diplomájukat, mint az erős szakokra járók a magukét. Kérdés, hogy milyen mértékben érzékelik ezt, hiszen kétharmaduk így is pozitív, bizakodó a diplomáját illetően.

Persze, azért azt se felejtjük, hogy a szakemberek sem értettek egyet mindig abban, hogy melyek a piacképes, és melyek a nem piacképes diplomák.

Fontos készségek, elvárások

Kíváncsiak voltunk arra, hogy a hallgatók mennyire vannak tisztában azzal, hogy a különböző készségek milyen értékkel bírnak a munkaerő-piacon, és a diploma mellett milyen elvárások vannak a pályakezdőkkel szemben. Az alábbiakat soroltuk fel a hallgatóknak a kérdőívben:

1. legalább egy idegen nyelv tárgyalási szintű ismerete
2. cégnél, vállalatnál eltöltött szakmai gyakorlat
3. szakterületen belüli specializáció
4. több diploma

A következő válaszok születtek (ismét az átlagokat nézzük először):

legalább egy idegen nyelv tárgyalási szintű ismerete	4,62
cégnél, vállalatnál eltöltött szakmai gyakorlat	4,51
szakterületen belüli specializáció	4,29
több diploma	4,03

Pontszámok átlaga ötös skálán

A hallgatók egy idegen nyelv tárgyalási szintű ismeretét tartották a legfontosabbnak, majd a szakmai tapasztalatot, a szakterületen belüli specializációt. Legkevésbé a több diploma fontos szerintük, de minden tényezőt nagyon fontosnak ítélték, hiszen mindegyik átlagosan 4-es fölötti osztályzatot kapott.

Ismerve a szakemberek véleményét, azt mondhatjuk, hogy a sorrend megegyezik azzal, amit a munkáltatók állítanak fel. Egyetlen dologban tér el ez a rangsor: a több diplomának nagyobb értéket tulajdonítanak a hallgatók, mint a munkaerő-piac.

A nők a nyelvvizsgának és a szakmai gyakorlatnak is szignifikánsan nagyobb értéket tulajdonítanak, mint a férfiak.

Viszont a szakok szerint kialakított két csoportunk tagjai szinte minden tényező fontosságában egyetértenek. Csak a szakmai gyakorlat kérdésében volt a válaszok között eltérés. Az új szakokra járó hallgatók, ugyanis a szakmai gyakorlatot fontosabbnak ítélték, mint a hagyományos szakok hallgatói. Valóban, az újabb szakok képzési terveiben, általában nagyobb súllyal szerepel a gyakorlati oktatás, és a szakmai gyakorlat, mint sok hagyományos szak esetében. Ezt az is alátámasztja, hogy egy korábbi kérdésünkben éppen a hagyományos szakok hallgatói értékelték magasabbra intézményükben az elméleti oktatás színvonalát.

Különböző foglalkozások társadalmi elismertsége

Ahhoz, hogy megtudjuk, hogyan látják a hallgatók egyes foglalkozások, és saját leendő foglalkozásuk társadalmi presztízsét, 10 foglalkozásból álló listát helyeztünk a kérdőívbe. Ezeket a foglalkozásokat kellett egy képzeletbeli létra 9 fokán elhelyezni úgy, hogy a szerintük magasabbra értékelt foglalkozások a létra magasabb fokán helyezkedjenek el. A 10 foglalkozás a következő volt (11-ként a jövőbeli foglalkozásukat kellett értékelni):

Orvos
Marketing menedzser
Közgazdász
Pedagógus
Informatikus
Humánerőforrás menedzser
Villamosmérnök
Jogász
Diplomata
Tv-s műsorvezető
Az Ön ezen a szakon szerzett végzettsége

Ha az összes hallgató válaszait átlagoljuk, szinte minden foglalkozásra 5 körüli átlag jön ki. Ez azt sugallja, hogy egy-egy foglalkozás nagyon sokféle helyezést kapott.

Az Ön ezen a szakon szerzett végzettsége	5,89
Marketing menedzser	5,65
Közgazdász	5,58
Jogász	5,51
Villamosmérnök	5,45

Informatikus	5,39
Humánerőforrás menedzser	5,32
Diplomata	5,21
Tv-s műsorvezető	5,19
Orvos	5,13
Pedagógus	4,95

Rangsor helyezések átlaga kilences skálán

Érdekes módon a válaszolók összességében a saját leendő foglalkozásukat értékelték a legmagasabbra. Úgy tűnik, az orvosok hagyományosan magas társadalmi presztízse csökkent. Helyette a marketing menedzser lépett előkelő pozícióba a hallgatók szerint. A közgazdász, jogász, villamosmérnök foglalkozások továbbra is magas presztízzsel bírnak, és az informatikus is felzárkózott hozzájuk. A humánerőforrás menedzser, bár menedzseri állás, nem számít olyan elismertnek a hallgatók szerint. A diplomata is meglepően alacsony helyezést kapott. Korábban láttuk, hogy a médiának egyelőre nincsen olyan nagy hatása a magyar fiatalok életére, mint ahogy azt néhány külföldi kutatás feltárta. A tv-s műsorvezető is a vártnál alacsonyabb helyen „végzett”. A felsorolt diplomás foglalkozások közül a pedagógus kapta a legrosszabb helyezést.

Vizsgáljuk meg, hogy valamelyik változónk mentén lehet-e differenciálni a válaszokat.

A férfiak válaszai csak annyiban különböztek a nőkéitől, hogy ők szignifikánsan magasabbra értékelték a pedagógus foglalkozás társadalmi megbecsültségét. Míg a nők 4,68-as átlagpontszámot adtak ennek a foglalkozásnak, addig a férfiak 5,43-at.

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
Orvos	6,62	3,8
Marketing menedzser	5,89	5,89
Közgazdász	5,72	5,22
Pedagógus	4,75	6,55
Informatikus	5,65	5,65
Humánerőforrás menedzser	4,8	6,49
Villamosmérnök	5,91	5,17
Jogász	5,73	5,73
Diplomata	5,89	4,76
Tv-s műsorvezető	4,62	5,7
Az Ön ezen a szakon szerzett végzettsége	7,19	6,25

Pontszámok átlaga ötös skálán

Állítsunk fel a két csoport rangsorát az átlagpontok alapján:

Az Ön ezen a szakon szerzett végzettsége	Pedagógus
Orvos	Humánerőforrás menedzser
Villamosmérnök	Az Ön ezen a szakon szerzett végzettsége
Diplomata	Marketing menedzser
Marketing menedzser	Jogász
Jogász	Tv-s műsorvezető
Közgazdász	Informatikus
Informatikus	Közgazdász
Humánerőforrás menedzser	Villamosmérnök
Pedagógus	Diplomata
Tv-s műsorvezető	Orvos

A két csoport rangsora teljesen eltérő. Meglepő módon a pedagógus került a létra legmagasabb fokára az új szakokon tanulók körében, míg a többi, hagyományosan elismert foglalkozás, mint a jogász, közgazdász, villamosmérnök a létra alacsonyabb fokaira kerültek. Ennél a csoportnál a két menedzser foglalkozás a ranglétra magasabb fokain helyezkedik el, és a tv-s műsorvezető is előkelőbb helyen van, mint a másik csoportnál.

A hagyományos, elismert szakokon tanulók viszont, a hagyományosan elismert szakokat, magasabbra értékelik. Bár a marketing menedzser ennél a csoportnál a rangsor első felében van, a humánerőforrás-menedzser már sokkal hátrébb kerül.

Ennél a kérdésnél is kirajzolódott, hogy hagyományos szakokra járók általában magabiztosabbak a saját leendő diplomájuk munkaerő-piaci megítélésében, mint a másik csoport.

Ez a kérdés azért érdekes és fontos, mert a szakválasztásnál a presztízs az „inkább fontos” tartomány felé hajlott mindkét csoportnál, tehát, mindkét csoport tagjai figyelembe vették ezt is, mikor pályát választottak.

Van azonban egy olyan oldala is ennek a kérdésnek, hogy idővel annak megfelelően, hogy milyen szakra vették fel az embert, átrendezi kicsit ezt a rangsort, hiszen az ember hajlamos a saját foglalkozását magasabb presztízsűnek értékelni.

Nyelvismeret

A megkérdezett hallgatók általános nyelvismeretét már bemutattuk, most nézzük meg, hogy különbözik a nyelvismeret nem szerint és a szerint, hogy milyen szakra jár a megkérdezett.

A nemnek nincs hatása a nyelvtudásra, azonban szignifikáns a kapcsolat a nyelvtudása között és a között, hogy hagyományos vagy új szakra jár-e a hallgató.

A hagyományos, elismert szakra járók nyelvtudása magasabb a két leggyakrabban beszélt nyelv az angol és a német esetében.

Munkaerő-piaci attitűdök

Végül nézzük, hogyan alakulnak a hallgatók attitűdjei néhány fontos munkával, munkaerőpiaccal, diplomákkal kapcsolatos attitűd mentén. A következő állításokról kérdeztük meg a véleményüket (rögtön az összes hallgató által adott pontszámok átlagával tüntetjük fel az állításokat):

1. Ma a diplomásoknak sokkal nagyobb a társadalmi presztízsük, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűeknek.	3,78
2. A munkaerő-piacon a végzettség a fontos, nem az, hogy melyik intézményben szerezte a z ember a diplomáját.	3,41
3. Akinek ma nincs diplomája, azt a biztos munkanélküliség várja.	2,4
4. Ugyanazon a szakon általában ugyanazt a képzést kapja az ember minden felsőoktatási intézményben.	2,63
5. Ma már a munkaerő-piac olyan gyorsan változik, hogy, amikor szakot választ az ember nem lehet előre kiszámítani, milyen foglalkozások lesznek keresettek, amikor végez.	3,65
6. A pályaválasztásnál a pénzkereseti lehetőségek az elsődleges szempont.	3,55
7. A fiatalok túlértékelik a diploma munkaerő-piaci előnyeit.	3,49
8. Vannak olyan fiatalok, akik csak a munkanélküliség elkerülése miatt tanulnak tovább.	3,53
9. A diplomások jóval magasabb fizetést kapnak, mint azok, akiknek nincs diplomájuk.	3,43
10. A több diploma jobb lehetőségeket biztosít a munkaerő-piacon.	3,84
11. A pályaválasztásnál az egyéni érdeklődés az elsődleges szempont	3,96
12. Ha már az ember évekig tanul egy felsőoktatási intézményben, akkor ne fogadjon el végzettségének nem megfelelő munkát.	3,45
13. Az újfajta diplomák (pl.: nemzetközi kapcsolatok, üzleti kommunikáció, műszaki menedzser) sokkal inkább megfelelnek a munkaerő-piac igényeinek, mint a hagyományosak.	3,42
14. Nem kell sietni a munkába állással, az ember minél tovább élvezze a gondtalan diákéveket.	3,14

Pontszámok átlaga ötös skálán

A hallgatók a leginkább azzal a kijelentéssel értettek egyet, hogy a pályaválasztásnál az egyéni érdeklődés a legfontosabb szempont. De a többség azzal is egyet értett, hogy a több diploma jobb lehetőségeket biztosít a munkaerőpiacon, és hogy ma a diplomásoknak sokkal nagyobb a társadalmi presztízsük, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűeknek.

Nézzük meg, hogy melyek azok az állítások, amelyekkel egyet értettek a hallgatók, és melyek azok, amelyekkel nem.

A pályaválasztásnál az egyéni érdeklődés az elsődleges szempont	3,96
A több diploma jobb lehetőségeket biztosít a munkaerő-piacon.	3,84
Ma a diplomásoknak sokkal nagyobb a társadalmi presztízszük, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűeknek.	3,78
Ma már a munkaerő-piac olyan gyorsan változik, hogy, amikor szakot választ az ember nem lehet előre kiszámítani, milyen foglalkozások lesznek keresettek, amikor végez.	3,65
A pályaválasztásnál a pénzkereseti lehetőségek az elsődleges szempont.	3,55
Vannak olyan fiatalok, akik csak a munkanélküliség elkerülése miatt tanulnak tovább.	3,53
A fiatalok túlértékelik a diploma munkaerő-piaci előnyeit.	3,49
Ha már az ember évekig tanul egy felsőoktatási intézményben, akkor ne fogadjon el végzettségének nem megfelelő munkát.	3,45
A diplomások jóval magasabb fizetést kapnak, mint azok, akiknek nincs diplomájuk.	3,43
Az újfajta diplomák (pl.: nemzetközi kapcsolatok, üzleti kommunikáció, műszaki menedzser) sokkal inkább megfelelnek a munkaerő-piac igényeinek, mint a hagyományosak.	3,42
A munkaerő-piacon a végzettség a fontos, nem az, hogy melyik intézményben szerezte az ember a diplomáját.	3,41
Nem kell sietni a munkába állással, az ember minél tovább élvezze a gondtalan diákéveket.	3,14
Ugyanazon a szakon általában ugyanazt a képzést kapja az ember minden felsőoktatási intézményben.	2,63
Akinek ma nincs diplomája, azt a biztos munkanélküliség várja.	2,4

Pontszámok átlaga ötös skálán

Vajon, hogyan differenciálja a véleményeket az, hogy a válaszadó hagyományos, elismert, piacképes szak jár, vagy új, kevésbé ismert, és kevésbé piacképes szakra.

Néhány kérdésben szignifikánsan eltér a két csoport véleménye. Az új szakokra járók jobban egyetértettek azzal, hogy „a munkaerő-piacon a végzettség a fontos, nem az, hogy melyik intézményben szerezte az ember a diplomáját”, és azzal is, hogy „ugyanazon a szakon általában ugyanazt a képzést kapja az ember minden felsőoktatási intézményben”

	Elismert, piacképes szakokra járók	Új, kevésbé elismert és piacképes szakokra járók
A munkaerő-piacon a végzettség a fontos, nem az, hogy melyik intézményben szerezte az ember a diplomáját.	3,24	3,62
Akinek ma nincs diplomája, azt a biztos munkanélküliség várja.	2,33	2,93
Ugyanazon a szakon általában ugyanazt a képzést kapja az ember minden felsőoktatási intézményben.	2,3	3,19

Ma már a munkaerő-piac olyan gyorsan változik, hogy, amikor szakot választ az ember nem lehet előre kiszámítani, milyen foglalkozások lesznek keresettek, amikor végez.	3,47	3,88
Az újfajta diplomák (pl.: nemzetközi kapcsolatok, üzleti kommunikáció, műszaki menedzser) sokkal inkább megfelelnek a munkaerő-piac igényeinek, mint a hagyományosak.	3,36	3,98
Nem kell sietni a munkába állással, az ember minél tovább élvezze a gondtalan diákéveket.	2,82	3,39

Pontszámok átlaga ötös skálán

Úgy tűnik, hogy az új szakokra járókat jobban ösztönözte a továbbtanulásra a munkanélküliségtől való félelem, mint a hagyományos szakok hallgatói, ugyanis, jobban egyet értenek azzal, hogy „akinek ma nincs diplomája, azt a biztos munkanélküliség várja”. Ők a munkaerő-piacot is kiszámíthatatlanabbnak látják, mint a másik csoport tagjai, és úgy látják, hogy az újfajta diplomák (pl.: nemzetközi kapcsolatok, üzleti kommunikáció, műszaki menedzser) sokkal inkább megfelelnek a munkaerő-piac igényeinek, mint a hagyományosak. Őket, valószínűleg az is jobban motiválta a továbbtanulásra, hogy tovább akarták még élvezni a gondtalan diákéveket.

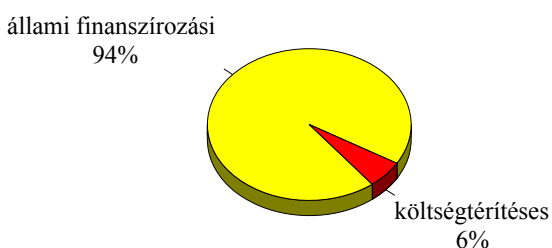
Ezek a vélemények alátámasztják azt a feltételezésünket, hogy az ilyen új, kevésbé piacképes, kevésbé elismert szakok hallgatóira jellemzőbb, hogy részben azért tanulnak tovább, mert félnek a munkanélküliségtől, részben azért, mert szeretnék még élni a diákok gondtalan életét.

Költségtérítéssel szakok

Mivel a 'hagyományos szak' – 'új szak'- felosztáshoz a szakokat a munkaerő-piaci szakemberek véleménye, a felsőoktatási rangsorok, és tanulmányok alapján válogattuk össze, nem pedig az alapján, hogy költségtérítéses formában indulnak-e, érdekes lehet megvizsgálni, hogy hogyan alakul a költségtérítések aránya a két csoportban.

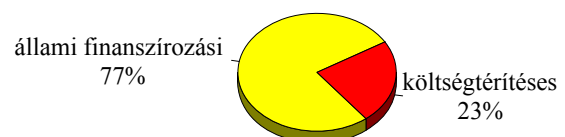
Milyen finanszírozási formában tanul?

(hagyományos, piacképes szakok)



Milyen finanszírozási formában tanul?

(új, kevésbé piacképes szakok)



A két csoport között szignifikáns különbség van. A második csoportba tartozók közel egynegyede költségtérítéses finanszírozási formába tanul.

A két csoport demográfiai jellemzői

De vajon az, hogy valaki nagy múltú intézményt választ, vagy egy újonnan alapított felsőoktatási intézménybe megy tanulni, vagy az, hogy piacképes vagy nem piacképes szakot választ, meghatározza-e valamilyen, a családi háttérben rejlő tényező. Ehhez a hallgató nemét, az anyja és az apa iskolai végzettségét vesszük figyelembe, és bevezetünk egy másik általunk készített változót is, a piacképes-nem piacképes szakok változóját, amelyben az összes szakot kategorizáljuk aszerint, hogy a szakemberek, rangsorok, tanulmányok szerint mennyire piacképesek.

A hallgató neme csak egyféle felosztásnál tűnik meghatározónak, annál, hogy a hallgató piacképes vagy nem piacképes szakot választott-e. A lányok gyakrabban választanak nem piacképes szakokat, míg a fiúk gyakrabban választanak piacképeseket. A kapcsolat szignifikáns. Erre a kapcsolatra könnyű megtalálni a magyarázatot. Ha végignézzük, hogy mely szakokat tekintettünk piacképesnek, rögtön kiderül, hogy több közöttük az olyan szak, amelyet jellemzően a fiúk választanak inkább, mint lányok (pl. a mérnöki diplomák). A kevésbé piacképes szakok között pedig olyan szakok vannak többségben, mint a bölcsész, vagy humán szakok, amelyeket ma már több lány választ, mint fiú.

A szülők iskolai végzettségét vizsgálva egyetlen változó van, ahol kapcsolatot fedezhetünk fel. Kapcsolat van, ugyanis, a között, hogy a hallgató piacképes vagy nem piacképes diplomát választ, és az anyja iskolai végzettsége között. Az, hogy nem az apa, hanem az anyja iskolai végzettsége bizonyul meghatározónak pályaválasztásnál, nem meglepő. Az utóbbi évtizedben a műveltségi, iskolázottsági kérdéseknél egyre gyakrabban mutatják ki az anyja iskolai végzettségének jelentőségét. Ez részben a nők iskolai végzettségének emelkedésével magyarázható, részben pedig, azzal az egyszerű ténnyel, hogy sokáig az apa iskolai végzettségét tekintették egyedül meghatározónak, és a kérdőívekben nem is kérdeztek rá az anyja iskolai végzettségére.

Itt kapcsolódhatunk vissza egy korábbi kérdéshez, ahol azt vizsgáltuk, hogy mi lehet az oka annak, hogy a szülők iskolai végzettsége és a választott iskola lakóhelyhez való közelsége között kapcsolat van. Mivel az előbb bemutatott eredmények alapján a szülők iskolai végzettsége nem befolyásolja, hogy a hallgató mennyire piacképes, vagy nem piacképes szakot választ, az iskola lakóhelyhez való közelsége esetében is inkább az iskolai végzettséghez kapcsolódó anyagi helyzet lehet a meghatározó.

A hallgatókkal készült interjúk eredménye

A hallgatókkal készült interjúk tanulsága az volt, hogy a mai pályakezdő fiatalok, valóban nem túl határozottak a jövőjük, karrierjük tekintetében. Általában a megkérdezett, kevésbé piacképes szakokra járó fiatalok nem rendelkeztek a karrierjükre vonatkozó hosszabb távú célokkal. Volt, aki arra a kérdésre, hogy miért akart diplomát szerezni így válaszolt: „azért, hogy legyen egy papírom...”. Jellemző volt eddigi pályájukra, hogy nem ott voltak, ahova készültek. A gyermekkori elképzeléseket nem sikerült beteljesíteni, mert nem vették fel őket oda, ahova be szerettek volna kerülni, vagy mire a továbbtanulásra került a sor elvesztették a motivációt, leromlottak a tanulmányi eredményeik és nem mehettek a piacképes szakokra.

Jellemző az is, hogy nincsenek felkészülve arra, hogy milyen kemény munka várja őket a munkaerőpiacon, sem arra, hogy milyen nehezen fognak nem túl piacképes diplomájukkal állást találni. Jellemző, hogy felülértékelik elhelyezkedési esélyeiket.

A megkérdezett fiataloknak nem voltak példaképei sem gyermekkorukban, sem később, és barátaik között sem tudtak ilyenről, volt aki megállapította, hogy manapság a fiatalok nem szoktak példaképeket választani.

Úgy érzik, hogy a diploma ma már társadalmi elvárás, és az a sikeres fiatal a társadalom szemében, akinek diplomája van, jó állása és magas fizetése. Általában nem szimpatikus nekik az a „sikeres fiatal”-kép, amit a társadalom részéről, mint elvárást érzékelnek. Nem tudnak, vagy nem is akarnak azonosulni vele, ez nem derül ki, de mindannyian azt hangsúlyozzák, hogy a sikerességet csak az anyagiakban mérik.

Ők maguk is érzékelik, hogy a fiatalok egy része csak azért tanul tovább, hogy elnyújtsa még a diákéveket, egy részük pedig, fél a munkanélküliségtől is. Volt, aki azt is megfogalmazta, hogy a fiatalokban az az elvárás a diplomával kapcsolatban, hogy „könnyű legyen megszerezni, és el lehessen vele helyezkedni”.

Egyetértenek azokkal a fiatalokkal, akik nem akarják már a felsőfokú tanulmányaik alatt elkezdni a munkát. Úgy gondolják, hogy az az időszak még arra való, hogy az ember szórakozzon.

Akik már dolgoztak közülük, sokkal jobban látják a pályakezdők munkaerő-piaci helyzetét, és gyakran a szakemberekhez hasonló meglátásokat fogalmaznak meg. Ez megint csak azt bizonyítja, hogy a munkahelyi tapasztalat nagyon sok tekintetben előnyös, mert a fiatalokat még azelőtt felkészíti arra, ami vár rájuk, mielőtt ténylegesen kilépnének a munkaerőpiacra.

Szakemberek véleménye

A szakembereket is megkérdeztük arról, hogy milyen motivációk húzódnak meg a mögött, hogy a fiatalok ilyen nagy számban mennek felsőoktatási intézményekbe.

Általában minden szakember megemlítette, hogy a szülők erre nevelik a gyermekeiket, mert azt akarják, hogy többre vigyék, mint ők. Gyakran azért kell a gyerekeknek továbbtanulni, mert a szülők annak idején nem tehették meg. A társadalomban valóban él egy olyan kép, hogy a diploma sokkal értékesebb, mint az érettségi, a diploma tehát, presztízs. A szakemberek aggasztónak látják, hogy az érettségi mennyire elvesztette a presztízsét, pedig, mindannyian hangsúlyozták, hogy érettségizettekből és jó szakmunkásokból van ma igazi hiány a munkaerőpiacon.

A szakemberek is, szinte egytől egyig úgy látják, hogy a továbbtanulás arra is jó sokaknak, hogy elhalasszák a döntést, így eltölthetnek még pár évet ebben a kényelmes állapotban, amikor még a szülők tartják el őket, de már felnőttek és függetlenek. Ez a megfigyelés összecseng azzal, amit a hallgatók is megállapítottak az interjúkban.

Azonban ez a hozzáállás, több szakember szerint is, nem csak az új, könnyen elvégezhető szakokon tanulókra igaz, hanem sokszor az erős, piacképes szakok hallgatóira is. Ez az „oktatásban való parkírozás” teljesen jellemző a mai diákokra.

Vannak, akik annyira nem tudják rászánni magukat arra, hogy belépjenek a munka világába, hogy inkább szereznek két-három diplomát, meg mindenféle továbbképzésen vesznek részt. Ezzel azonban csak rontanak a helyzetükön, mert egy 30 éves pályakezdőnek nagyon nehéz elhelyezkednie. Valójában minél inkább eltolódik a munkaerőpiacra lépés, annál nehezebb a pályakezdő helyzete – vélekednek a szakemberek.

A megkérdezett szakemberek mind egyetértettek azzal, hogy azok a fiatalok, akik új, de kevésbé piacképes diplomákat szereznek, csak a munkanélküliséget odázzák el, mert azokkal a végzettségekkel nagyon nehéz lesz elhelyezkedniük.

ÖSSZEFOGLALÁS

A kutatás elején a hipotéziseinkben a következő állításokat fogalmaztuk meg:

1. A felsőoktatásnak vannak olyan szegmensei, képzési irányai, amelyek kevésbé piacképes képzést nyújtanak, és ezeket a képzési formákat a fiatalok számos esetben pusztán az azonnali munkanélküliség elkerülése érdekében veszik igénybe.
2. Ez a karrier-választás jelentősen nem javít a fiatal munkaerő-piaci pozícióján, pusztán újratermeli ugyanazt a problémát egy későbbi időpontban, vagy egy másik szinten.
3. Ez a folyamat egybevág a diplomák inflálódásával, amelynek során a társadalomban folyamatosan közvetített kép (a diploma fontossága) és a felsőfokú végzettségre építő munkaerőpiac bővülése egymással nincs összhangban.

A kutatásunk első felében feltártuk a szakirodalmat, és szakembereket kerestünk fel, hogy megtudjuk, vannak-e a felsőoktatásnak ilyen szegmensei.

1. A szakemberek egyetértettek abban, hogy a felsőoktatásnak vannak olyan szegmensei, amelyek új, kevésbé piacképes diplomát adnak, de ahova könnyebb bekerülni, mint a nagy múltú szakokra. Szerintük a fiatalokat nem csak a munkanélküliségtől való félelem, hanem a döntés halogatása is jellemzi. A fiatalok egy része nem akar még kilépni a munkaerőpiacra, és kényelmesen szeretne még eltölteni néhány évet. De a diploma eltúlzott társadalmi presztízse is okozza, hogy a fiatalok mindenáron tovább akarnak tanulni, amit egy részről a média, más részről maguk a szülők nevelnek a gyermekeikbe.

Kérdőíves felmérésünkben két felsőoktatási hallgatói csoportra koncentráltunk. Egy magas presztízssű, hagyományos szakokon tanuló csoportra, és egy a szakemberek által körülhatárolt, csoportra, akik jellemzően újonnan jelentkeztek, kevésbé elismert, kevésbé piacképes szakokon tanulnak. Az elemzésnél az általunk bevezetett új változó szinte minden kérdésnél differenciálta a válaszokat, és szignifikáns különbségeket mutatott a vélemények között.

A két csoport jellemzői, attitűdjei, motivációi tekintetében több eltérést is tapasztaltunk. Az első csoport úgy jellemezhető, hogy magabiztosabban választott szakot, a motivációi főleg a nagyobb fizetés, és a biztosabb állás, de jobban érdeklődik is a választott szak iránt, ami mellett általában korábban, már a középiskolában döntött. Szakválasztásnál egyéni érdeklődését tartja szem előtt, és külső tényezők kevésbé befolyásolják. Az intézményválasztásnál az intézmény jó híre és az oktatás magas színvonala motiválja, és általában elégedett szakválasztásával. Magabiztosabb diplomája

munkaerő-piaci értékét tekintve is. Számára a hagyományosan elismert foglalkozások jelentenek presztízst, mint a villamosmérnök, jogász, közgazdász, orvos, és nem értékelik olyan magasra az újabb szakokat. Ők nem tartanak annyira a munkanélküliségtől, mint az újabb szakokra járók, és kevésbé értenek egyet azzal az állítással, hogy „Nem kell sietni a munkába állással, az ember minél tovább élvezze a gondtalan diákéveket.”

A másik csoportra nem jellemző az a magabiztosság, mint az elsőre. Általában véve, egyfajta határozatlanság a jellemző erre a csoportra. Továbbtanulási motivációjukban az előző csoporthoz képest nagyobb szerepet játszott, hogy időt nyerjenek a pályaválasztási döntéshez, valamint, hogy elkerüljék a munkanélküliséget, és hogy élvezzék még a gondtalan diákéveket. Később, csak a jelentkezés előtt néhány hónappal döntöttek a jelenlegi szakjuk mellett. Náluk a szakválasztásban nagyobb szerepet játszott, a szak neve, a középiskolából hozott pontok, és a lakóhely közelsége, mint a másik csoportnál. A szakválasztásnál jobban hagyatkoznak a környezetük véleményére, ami szintén egyfajta bizonytalanságot árul el. Az intézményválasztásnál jobban motiválja őket a lakóhely közelsége, a középiskolai eredmények nyújtotta korlátozott lehetőségek, és az, hogy barátai is oda felvételiztek. Jellemzőbb rájuk, hogy megváltoznak pályaválasztási elképzeléseik. Diplomájuk munkapiaci értékét tekintve általában kevésbé magabiztosak, és intézményüket a többi szakterületen található intézményhez képest néhány tekintetben gyengébbnek ítélik az átlagnál. A hagyományosan elismert foglalkozásokat alacsonyabb presztízssűre értékelik, és az utóbbi időben megjelent menedzser foglalkozásokat helyezik magasabbra a társadalmi presztízslétrán. Jobban tartanak a munkanélküliségtől, és kiszámíthatatlanabbnak látják a munkaerő-piacot, mint a másik csoport. A különböző intézményekben szerzett diplomákat egyenrangúbbnak tekintik. Inkább egyetértenek azzal az állítással, hogy „Nem kell sietni a munkába állással, az ember minél tovább élvezze a gondtalan diákéveket”.

A kutatás érdekes eredménye az is, hogy bár az új, kevésbé piacképes szakokra járók bizonytalanabbak a szakválasztásnál, és az intézményválasztásnál, és nagyobb százalékban változnak meg pályaválasztási elképzeléseik a felsőfokú tanulmányaik alatt, az intézményük által nyújtott lehetőségekkel ugyanolyan elégedettek, mint a másik csoport tagjai.

A második hipotézist a szakemberektől kapott információk igazolták. Ők egyöntetűen úgy nyilatkoztak, hogy a munkaerőpiac igényeinek nem megfelelő, új, de nem piacképes szakokon végzők munkaerő-piaci esélyei a diploma megszerzése után sem sokat javulnak, egyes szakemberek szerint, még romlanak is egy olyan munkaerő-piaci helyzet mellett, amikor az érettségizett, és szakmunkás

munkavállalókból van munkaerőhiány. A munkaerő-piaci helyzetük azáltal is romlik, hogy diplomával még kevésbé vállalnak el olyan munkát, amely nem felel meg a végzettségüknek, mert olyan elvárásokat táplál beléjük a környezetük, hogy a diploma sokkal magasabb munkaerő-piaci pozíciót biztosít számukra.

A harmadik hipotézisre is elsősorban a szakemberektől, másodsorban a szakirodalomból kaptuk meg a választ. A szakemberek jelezték, hogy a diplomás túltermelés máris érzékelhető hatása az érettségi leértékelődése, és ezzel párhuzamosan magának a diplomának az inflálódása is. A társadalom továbbra is azt a képet közvetíti a fiatalok felé, hogy a diploma presztízst, jó állást, anyagi jólétet biztosít a diplomával rendelkező számára, miközben a felsőoktatás és a munkaerőpiac közötti kommunikáció hiánya, valamint a pályakezdők megfelelő tájékoztatásának hiánya oda vezet, hogy a munkaerőpiac számára nem megfelelően képzett munkaerőt ontanak a felsőoktatási intézmények, ami a diplomás pályakezdők tömeges munkanélküliségéhez vezet.

Szakirodalom:

FREY Mária: Az Európai Unió Foglalkoztatási Stratégiája, PowerPoint-os bemutató

<http://w3.datanet.hu/~kopint/nfa/download/EFS-frey.ppt>

BEREINÉ DOBOS Irma: Felsőfokú végzettségű munkanélküli pályakezdők / Bereiné Dobos Irma, M. Felsőokt, 1993/3

BOYLAN, R. D The Effect of the Number of Diplomas on Their Value / R. D. BOYLAN in: Sociology of Education, 1993. 66.évf. No.3. 206-222.p.

GALASI Péter - Tímár János: Pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon In: Magyar felsőoktatás, 11. 1-2. 2001

FÁBRI György: A felsőoktatás munkaerőpiaci visszajelzései : a kutatások tükrében in. Magyar felsőoktatás, 11. 3. 2001. - 33-35.p.

BLASKÓ Zsuzsa: Pályakezdő diplomások a munkapiacon - egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat néhány tanulsága in. Educatio 11. 2. 2002. - 301-312.p.

Virág Ildikó: A munkapiacon eladható képzettség a családi költségvetés tükrében. In: Háztartások a tudás- és munkapiacon (szerk. Kapitány-Molnár-Virág) MTA Közgazdaságtudományi Intézet, Budapest, 2005

Adatok forrása:

Oktatás-statisztikai évkönyv 2004/2005 Oktatási Minisztérium Közgazdasági Főosztályának Statisztikai Osztálya, Budapest 2005

Oktatási adatok (előzetes adatok) 2005, Központi Statisztikai Hivatal